

T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ŞEYH ABDURRAHMAN eş-ŞÂVİRÎ ve
NEHCU'N-NECÂH Fİ ÂHKÂMI'N-NİKÂH ADLI
ESERİNİN FIKHÎ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sabit SABUNCU

TEZ DANIŞMANI
Yrd.Doç.Dr.İbrahim YILMAZ

ŞIRNAK - 2013

T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ŞEYH ABDURRAHMAN eŞ-ŞÂVİRÎ ve *NEHCU’N-
NECÂH Fİ ÂHKÂMI’N-NİKÂH* ADLI ESERİNİN FIKHİ
AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sabit SABUNCU

Enstitü Anabilim Dalı: TEMEL İSLAM BİLİMLERİ

Enstitü Bilim Dalı: İSLAM HUKUKU

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. İbrahim YILMAZ

ŞIRNAK – 2013

T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ŞEYH ABDURRAHMAN eş-ŞÂVİRÎ VE
NEHCU'N-NECÂH Fİ ÂHKÂMI'N-NİKÂH ADLI
ESERİNİN FIKHÎ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sabit SABUNCU

Enstitü Anabilim Dalı: TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
Enstitü Bilim Dalı: İSLAM HUKUKU

Bu tez 25/02/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

_____	_____	_____
Jüri Başkanı	Jüri Üyesi	Jüri Üyesi
☐ Kabul	☐ Kabul	☐ Kabul
☐ Red	☐ Red	☐ Red
☐ Düzeltme	☐ Düzeltme	☐ Düzeltme

BEYAN

Yazmış olduğum bu tezimde, genel bilimsel ahlak kural ve kaidelerine uyulduğunu, başkalarına ait eserlerden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak, o eser ve müellifine atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, *tezimin tamamı veya herhangi bir kısmının Şırnak Üniversitesi veya başka bir üniversitede yapılan başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.*

Sabit SABUNCU

25.02.2013

ÖNSÖZ

Kur'an¹ ve Sünnetteki² fıkha dair olan terğib ve bu ilmin günümüzde insanlara faydalı olabilecek en iyi ilim olduğunu düşünmemden dolayı yüksek lisansta alan olarak İslam Hukukunda çalışmayı uygun gördüm.

Aile toplumun temelidir ve nikâh akdi ile kurulan bir kurumdur. Aile toplumun temelini oluşturması hasebiyle her dönem ve toplumda önemli bir kurum olmaya devam etmiştir. Ancak günümüzde diğer alanlarda olduğu gibi aile kurumu ile ilgili değerler de dejenerasyona uğramış ve insanlar ailenin kudsiyetine önem vermez hale gelmişlerdir.

Bizi özellikle aile hukuku (evlilik/nikâh) konusunda çalışmaya sevk eden sebep ise, genel olarak günümüzde aile kurumuna gereken önemin verilmemesi olmakla birlikte özelde Güneydoğu Anadolu bölgesinde aile kurumu ile ilgili bir takım sorunların yaşanmış olmasıdır. Bu bağlamda bölgede yaşanan aile hukuku ile ilgili sorunların çözümünde bir katkı sağlamasını düşündüğüm Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî (1974)'nin *Nehc'u-necâh fi âhkâm'n-nikâh* isimli eserinin fıkhi açıdan değerlendirmeyi tez konusu olarak seçtik.

Bilindiği gibi günümüzde aile ilgili değerler dejenere olmakta, birçok kişi evlenme ve boşanma konusunda İslami değerlere dikkat etmemektedir. Oysa aile toplumun temelidir. Sağlıklı bir toplumun oluşması ancak sağlıklı bir aile yapısından geçmektedir. Sağlıklı aile de bazı şartları içinde barındıran nikâh/evlenme akdinden geçmektedir. Böylece eşler karşılıklı olarak bir takım sorumluluklar üstlenmiş olurlar. Bu sorumluluk çerçevesinde ailenin geçimi/nafakası, barınması, doğacak çocukların bakımı, sağlığı, eğitimi ve topluma kazandırılması hedeflenmekle beraber, karşılıklı olarak eşlerin meşru dairede insani ihtiyaçlarının karşılanması da göz önünde bulundurulmuş bir unsurdur.

İslâm dinini çerçevede, toplumun/neslin iffetli/namuslu ve sağlıklı bireylerden oluşmasını istemektedir. İslâm, toplumdaki her bireyin sorumlu davranarak neslin korunması adına nikâh sözleşmesi ile aile kurumunu oluşturmasını ve böylece eşlerin ve doğacak çocukların haklarının kayıt altına alınmasını istemektedir.

¹ Örnek olarak bkz. "Ne var ki, müminlerin hepsi toptan seferber olacak değildir. Öyleyse onların her kesiminden bir grup da, din konusunda köklü ve derin bilgi sahibi olmak vedündükleri zaman kavimlerini uyarmak için geri kalsalar ya! Umulur ki sakınırlar." (Tevbe, 9/ 122)

² Örnek olarak bkz. "Allah kinde bir hayır dilerse onu dinde fakih kılar" (Bkz.Buhari, İlim, 10, 1/26. Müslim, İmâre,175)

Günümüzde, başta Amerika ve diğer gelişmiş batı toplumlarında, erkek ve kadınların büyük bir çoğunluğu, sorumlulukları taşımak istememelerinden dolayı, aile kurmaktan kaçındıkları bilinmektedir. Bu durum isegayr-i meşru ve çarpık ilişkilerin yaygınlaşmasına, ailelerin dağılmasına, babasız birçok çocuğun ortada kalmasına, kadınların şiddete maruz kalıp, kadın sığınma evlerine yönelmelerine sebep olmaktadır.

Biz de, yaşadığımız bölgede, refah seviyesinin artması ve dini ve ahlaki değerlerden uzaklaşılması neticesinde boşanma oranlarında artış olduğunu görmekteyiz. Kanaatimizce toplumda görülen bu problemlerin altından kalkılmasının çarelerinden bir tanesi de İslami usullere göre olan nikâhı/evliliği teşvikten geçmektedir.

Çalışmamızda aile ile ilgili konuları ele alarak evlilik/aile konusuna ve bölgenin aile kurumu ile karşılaşmış olduğu bazı fikhî sorunlara dikkat çekmek istedik.

Çalışmamızda toplumun temelini oluşturan ailenin kurumu yani evlenme konusu ile ilgili dini/fikhî hükümleri ve kuralları içeren, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde medrese ortamlarında bilinen, okutulan bir eserin tanıtımı, ilmi değerlendirilmesini/analizini yaparak ve günümüz aile/nikâh problemleri açısından önemine değinmeye çalışacağız.

Çalışmamız, giriş, üç bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; çalışmanın konusu, yöntemi, amacı ve önemi konusu,

Birinci bölümde; Şeyh Abdurrahman Eş-Şâvirî'nin hayatı ve ilmi şahsiyeti,

İkinci bölümde; *Nehcu'n-necâh fî âhkâmi'n-nikâh* adlı tanıtımı ve içerdiği konuların genel bir çerçevesi,

Üçüncü bölümde; eserde yer alan evlenme ile ilgili bazı konuların fikhî açıdan değerlendirilmesi,

Sonuç bölümünde ise eserin içeriği ve günümüz açısından önemi ile ilgili bazı tespitlere yer verilmiştir.

Tezin yazımı esnasında, konu seçimi başta olmak üzere, çalışmamı yönlendiren ve çalışma süresince desteklerini esirgemeyen, başta danışman hocam Yrd. Doç. Dr. İbrahim YILMAZ ve Temel İslami Bilimler Ana Bilim Dalının tüm değerli üyeleri hocalarıma, araştırmam esnasında ilimlerinden ve kütüphanelerinden faydalandığım hocam ve arkadaşlarıma, yüksek lisans çalışmalarım süresince beni anlayışla karşılayan aileme içtenlikle teşekkür ederim.

Sabit SABUNCU
25.02.2013

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1
A. ÇALIŞMANIN KONUSU	1
B. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	2
C. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ	2
BÖLÜM 1: ŞEYH ABDURRAHMAN EŞ-ŞÂVİRÎ'NİN HAYATI VE İLMİ ŞAHSİYETİ.....	5
1. HAYATI.....	5
1.1. AİLESİ VE EVLİLİĞİ	5
1.2. DOĞUMU VE İSMİ	6
1.3. ÇOCUKLUĞU VE TAHSİLİ	6
1.4. ŞEYHLİĞİ VE TARİKAT SİLSİLESİ	8
1.5. KERAMETLERİ/MENKİBELERİ	9
1.6. AHLÂKI/KİŞİLİĞİ	10
2. İLMİ ŞAHSİYETİ	11
2.1. EĞİTİM HAYATI	11
2.2. HOCALARI	11
2.3. ÖĞRENCİLERİ	12
2.4. GÖREVLERİ	13
2.5. ESERLERİ	13
2.5.1. <i>Fıkıh İlmî İle İlgili Eserleri</i>	14
2.5.2. <i>Tecvid İlmî İle İlgili Eserleri</i>	14
2.5.3. <i>Sarf İlmî İle İlgili Eserleri</i>	15
2.5.4. <i>Edebiyat İlmî İle İlgili Eserleri</i>	15
2.5.5. <i>Kelâm İlmî İle İlgili Eserleri</i>	16
BÖLÜM 2: ESERİN TANITIMI VE İÇERDİĞİ KONULARIN ÇERÇEVESİ.....	18
1. ESER İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	18
1.1. ESERİN TANITIMI	18
1.1.1. <i>Eserle İlgili Genel Bilgiler</i>	18
1.1.2. <i>Eserde Yer Alan Konu Başlıkları</i>	18
1.2. ESERDE KULLANILAN KAYNAKLAR	20
1.2.1. <i>Müellifin Yararlandığı Temel Kaynaklar</i>	20
1.2.2. <i>eş-Şâvirî'nin İsmi Zikrettiği Âlimler/Eserler</i>	21
1.2.3. <i>Eserde Kullanılan Kaynakların Değerlendirilmesi</i>	25

2.1. NİKÂHIN FAZİLETİ VE HİKMETLERİ.....	26
2.2. NİŞANLILIK (HITBE)	30
2.2.1. <i>Kız İsteme (Hitbe) Âdabı</i>	31
2.2.2. <i>Örnek Kız İsteme Merâsimi</i>	31
2.3. NİKÂHIN RÜKÜNLERİ	32
2.3.1. <i>Sîğa: Nikâh Akdinde Kullanılan Lafızlar ile İlgili Şartlar</i>	32
2.3.2. <i>Zevce: Kadında Bulunması Gereken Şartlar</i>	36
2.3.3. <i>Zevc: Erkekde Bulunması Gereken Şartlar</i>	38
2.3.4. <i>Şahitlerde Bulunması Gereken Şartlar</i>	39
2.3.5. <i>Velî</i>	41
2.4. EVLİLİKLE İLGİLİ DİĞER KONULAR (EKLER)	42
2.4.1. <i>Evlenecek Olanlara Dua Etme Meselesi</i>	42
2.4.2. <i>Cima Adabı Meselesi</i>	43
2.4.3. <i>Kızların Gerdek Gecesi Hâlleri Meselesi</i>	44
2.4.4. <i>Eserde Bulunan Bazı Farklı Fıkhi Meseleler</i>	44
2.5. DEĞERLENDİRME	48
BÖLÜM 3: ESERDE YER ALAN NİKÂHLA İLGİLİ BAZI FIKHÎ MESELELERİN GÜNÜMÜZ	
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	51
1. ESERİN GÜNÜMÜZ AÇISINDAN ÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	51
1.1. ESERİN GÜNÜMÜZ AÇISINDAN ÖNEMİ.....	51
1.2. MÜELLİFİN FARKLI MEZHEPLERİN GÖRÜŞÜ İLE AMEL ETME KONUSUNA YAKLAŞIMI	
(TAKLİD VE TELFİK).....	52
1.2.1. <i>Taklîd</i>	52
1.2.2. <i>Mezhepleri Taklîd Etmenin Şartları</i>	53
1.2.3. <i>Mezheplerin İttifak Ettiği Durumlar</i>	54
1.2.4. <i>Telfik ile İlgili Mezheplerin Görüşleri</i>	54
1.2.5. <i>Değerlendirme</i>	55
2. GÜNÜMÜZ AÇISINDAN ESERDE YER ALAN NİKÂHLA İLGİLİ BAZI ÖNEMLİ	
KONULAR	57
2.1. NİKÂH AKDİNDE KULLANILAN LAFIZLAR (SÎĞA).....	58
2.1.1. <i>Şâvirî'nin Konuyu Ele Alış Şekli</i>	58
2.1.2. <i>Mezheplerde Konunun Ele Alınış Şekli</i>	59
2.1.3. <i>Değerlendirme</i>	62
2.2. KÜÇÜKLERİN EVLENDİRİLMESİ.....	64
2.2.1. <i>Şâvirî'nin Konuyu Ele Alış Şekli</i>	64
2.2.2. <i>Mezheplerde Konunun Ele Alınış Şekli</i>	65
2.2.3. <i>Değerlendirme</i>	67
2.3. EVLİLİKTE DENKLİK/KEFÂET KONUSU	69
2.3.1. <i>Şâvirî'nin Konuyu Ele Alış Şekli</i>	69
2.3.2. <i>Mezheplerde Konunun Ele Alınış Şekli</i>	74
2.3.3. <i>Değerlendirme</i>	78
2.4. NİKÂHTA VELÂYET KONUSU	80

2.4.1. <i>Şâviri'nin Konuyu Ele Alış Şekli</i>	80
2.4.2. <i>Tahkim ve Tevliye</i>	90
2.4.3. <i>Mezheplerde Konunun Ele Alınış Şekli</i>	94
2.4.4. <i>Değerlendirme</i>	97
SONUÇ	100
EKLER	101
KAYNAKÇA	126

KISALTMALAR

- a.g.e.* : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
a.g.tez : Adı geçen tez
b. : Bin, ibn
bkz. : Bakınız
(c.c.) : Celle Celaluhu
c. : Cilt
çev. : Çeviren
Hz. : Hazreti
İAD : İslâmi Araştırmalar Dergisi
krş. : Karşılaştırınız
ö. : Ölümü
r.a. : Rediyellahu 'ânh
(s.a.v.): Sallallahu Aleyhi ve Sellem
s. : Sayfa
sy. : Sayı
tah. : Tahkik eden
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
DİA : Diyanet İslâm Ansiklopedisi
ts. : Tarihsiz
v. : Vefatı
vb. : Ve bunun gibi
vd. : Ve diğerleri/ve devamı
Basım y.y. : Yer Yok

ÖZET

Ş.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Özeti

Tezin Başlığı: ŞEYH ABDURRAHMAN EŞ-ŞÂVİRÎ VE “*NEHCU’N-NECAH Fİ ÂHKÂMÎ’N-NİKÂH*” ADLI ESERİNİN AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tezin Yazarı

Sabit SABUNCU

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. İbrahim YILMAZ

Kabul Tarihi: 25.02.2013

Sayfa Sayısı: X+133

Anabilim Dalı: Temel İslâm Bilimleri

Bilim Dalı: İslâm Hukuku

Aile toplumun temelidir ve nikâh akdi ile kurulan bir kurumdur. Her toplumun ve hukuk sisteminin bir aile anlayışı vardır. Biz bu çalışmamızda Güneydoğulu bir âlim olan Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî’nin hayatı, ilmi şahsiyeti ve İslam aile hukukunda evlenme ile ilgili konuların yer aldığı “*Nehcu’n-necâh fi âhkâmî’n-nikâh*” isimli eserin ilmi kritiğini yapmaya çalıştık.

Ayrıca çalışmamızda eş-Şâvirî’nin eserinde yer alan nikâhla ilgili nikâh akdinde kullanılan lafızlar, küçüklerin evlendirilmesi, evlilikte denklik ve evlenmede velâyet gibi bazı önemli konuların günümüz açısından bir değerlendirmesini yaptık.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Aile Hukuku, Nikâh, eş-Şâvirî, *Nehcu’n-Necâh*.

SUMMARY

Şırnak University Institute of Social Studies

Abstract of Master Thesis

Title of the Thesis: Sheikh eş-Shaviri and Assessment of His Book “Means of Salvation in the Provisions of Wedding”

Author:

Sabit Sabuncu

Advisor:

Asist Prof. Dr. İbrahim YILMAZ

Acceptance Date: 25.02.2013

Number of Page: (Intro part)X+133

Major Program: Fundamental İslâmic Sciences **Minor Program:** Law of İslâm

Family is the basis of the society and marriage is an establishment, established by agreement. Each society and judicial system has a family concept. In this study, we tried to introduce the work “*Nehcu'n-necâh fi âhkâmî'n-nikâh (Means of Salvation in the Provisions of Wedding)*” which contains the life, scientific personality of Sheikh Abdurrahman eş-Shaviri a scholar from southeastern of Turkey and contains the topics about the marriage in the law of İslâm.

Also in this study, we evaluated such important topics in eş-Shaviri's work as the words used in marriage agreement, the marriage of petties, equivalence in marriage, custody in marriage.

Key Words: Canon Law, family law, marriage, esh Shaviri, Nehcu'n-Necâh.

GİRİŞ

A. Çalışmanın Konusu

Çalışmamıza konu olarak seçtiğimiz *Nehcu'n-necâh fi âhkâmî'n-nikâh* isimli eser, Şeyh Süleyman b. Şeyh Abdullah el-Hâlidîye es-Siirdî'ye (1971/72)³ ait olan *Nuru's-sabâh fi âhkâmî'n-nikâh* adlı eserin muhtasarıdır.⁴

Nuru's-sabâh fi âhkâmî'n-nikâh adlı bu eserin matbu nüshasından aldığımız bilgiye göre eser, 1942/1361' de kaleme alınmıştır.⁵

Çalışmamızda Şeyh Süleyman es-Siirdî'ye ait olan *Nuru's-sabâh fi âhkâmî'n-nikâh* adlı eseri değil de, Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî tarafından ihtisar edilen *Nehcu'n-necâh fi âhkâmî'n-nikâh* isimli eseri seçmemizin sebebi, Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin bölgede bir müderris/şeyh olarak Şeyh Süleyman'dan daha çok tanınması ve onunla ilgili bir çalışmanın bölge açısından daha faydalı olacağını düşünmemizden kaynaklanmaktadır.

Bu bağlamda, “Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirîve *Nehcu'n-Necâh Fi Âhkâmî'n-Nikâh* İsmli Eserinin Fıkhi Açıdan Değerlendirilmesi” isimli çalışmamızda Güneydoğulu bir âlim olan Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin hayatı ve ilmi şahsiyetini kısaca tanıtarak, eserinde ele almış olduğu aile hukuku ile ilgili konuların genel bir çerçevesini vereceğiz. Ayrıca Şâvirî'nin eserinde ele almış olduğu nikâhla ilgili bazı önemli konuların günümüz açısından kısa bir değerlendirmesini yapacağız.

³ Şırnak Ulemasından Molla Ömer NAS Hoca Efendi'den aldığımız bilgiye göre Şeyh Süleyman, Siirt'te doğup büyümüş ve ilim tahsilinizde bu çevrede yapmıştır. Evlatlarından hiçbirisi şu an yaşamamaktadır. Akrabaları genelde Siirt'ten Türkiye'nin batısına göç edip ayrılmışlardır. Bu nedenle Şeyh Süleyman hakkında fazla bir malumatın elde edilmesinin zor olduğunu belirtmektedir. Molla Ömer Hoca, kendisinin de o bölge medreselerinde okumakta iken 1971/72 yıllarında Şey Süleyman'ın vefat haberini aldıklarını hatırladığını beyan etmiştir. (Bkz. Kişisel Görüşme, Molla Ömer NAS Hoca efendi, (İl Müftülüğü/Hacı Şükrü Geliş Erkek Kur'an Kursu öğreticisidir.) Şırnak, 07. 02. 2013)

⁴ Şu an elimizdeki bu nüsha, Şeyh Süleyman'ın sağlığında Kamışlı/Suriye Müftüsü olan talebesi Molla Ahmed ez-Zefnikîy tarafından matbu olarak basılmış olup, basım yeri ve tarihi verilmemiştir. Kitabın sonunda “*Kesfü'l-kunâ anmâ yahrumu mine'n-nisai bi nesebin ev radan*” ismiyle yine Şeyh Süleyman'a ait olan bir risalede eklenmiştir. Eserin tümü bu haliyle 146 sayfadan oluşan ortaboy bir kitaptır.

⁵ Bkz. Şeyh Süleyman bin Şeyh Abdullah el-Hâlidî es-Siirdî, *Nuru's-sabâh fi âhkâmî'n-nikâh*, basım y.y. ts. , s. 114; Şırnak ülemasından Ömer NAS Hocaefendi'den almış olduğumuz bilgiye göre, bu eser çok az sayıda ve sadece bir kere basılmıştır. *Molla Ömer NAS Hocaefendi*'nin elindeki bu matbu nüsha da az sayıda olan nüshalardan biridir. (Bkz. Kişisel Görüşme, Molla Ömer NAS Hoca efendi, Şırnak, 07. 02. 2013)

B. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızda üç aşamalı bir yöntem kullandık;

Birinci olarak, Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin hayatı, ilmi şahsiyeti ve eseri ile ilgili yapılmış bitirme tezi, tebliğlere ulaştık ve onun hakkında bilgi sahibi olan bölge âlimleri ve çocukları ile özel görüşmeler yaptık. Ayrıca eş-Şâvirî ile ilgili internetten bilgi taraması yaptık. Böylece çalışmamız için bir zemin oluşturmaya çalıştık.

İkinci olarak, eseri baştan sona okuyarak Türkçe'ye tercümesini yaptık ve eş-Şâvirî'nin *Nehcu'n-necâh fi âhkâmi'n-nikâh* isimli eserini analiz ederek bu eserin içerdiği konuların genel bir çerçevesini verdik.

Üçüncü olarak ise, eserde yer alan günümüz açısından önemli gördüğümüz 'nikâh akdinde kullanılan lafız (sîğa), evlilikte denklik (kefâet), küçüklerin evlendirilmesi ve evlilikte velayet' gibi aile hukuku ile ilgili meseleleri diğer mezheplere göre mukayeseli bir şekilde vererek bu meseleleri günümüz açısından değerlendirmeye çalıştık.

Burada eserin içeriği ve uslubü ile ilgili şunu ifade etmek istiyoruz: Eserde ele alınan konular genel olarak Şâfiî mezhebine göre yazılmış olduğundan eserin orijinali ve muhtasarında ifade edilen görüşler Şâfiî mezhebinin görüşünü yansıtmaktadır. Ancak biz çalışmamızda konu başlıkları arasında bir uyum olmasını sağlamak için eserde yer alan görüşleri/bilgileri Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'ye nisbet ederek vermeyi uygun gördük.

C. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde cumhuriyet döneminde birçok âlim yetişmiştir.⁶ Bunlardan biri de Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'dir.

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki medreselerde tahsilini/tedrisini tamamlamış ve bu bölgeye ilmî çalışmaları ile büyük katkıda bulunmuş, birbirinden çok değerli ilim adamlarını yetiştirmiştir. Bölge insanının âmeli olarak şâfiî mezhebine müntesip olması sebebiyle ilmi çalışmalarıyla bölge insanın dini/fikhi ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmıştır.

---

⁶ Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde cumhuriyet döneminde yetişmiş âlimlerden bazıları için bkz. Özdirek, Recep, "Cumhuriyet Döneminde Şırnak Bölgesinde Yaşayan Âlimlerin Fıkıhla İlgili Eserlerinin Değerlendirmesi" *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu*, (14-16 Mayıs 2010), editör, Doru, M.Nesim, Şırnak 2010, s. 707-722; Özdirek, "Cumhuriyet Dönemi Cizre Bölgesi Din Âlimleri" , *Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre* (Uluslararası Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre Sempozyumu (14-15 Nisan 2012) Bildirileri), Editör, Doru, M.Nesim, İstanbul 2012, s. 223-238.

Kendisi hakkında tebliğiler sunulan ⁷, lisans tezine ⁸ konu olan Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî *Nehcu'n-necâh fi âhkâmi'n-nikâh/Nikâhın hükümlerinde kurtuluş yolu* adlı eseri ile İslâm fikhî alanında, özellikle aile hukukunda/evlenme konusunda önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Çalışmamızda tez konusu olarak bölgede önemli bir yeri olan bir âlimin hayatını ve eserini seçerek, ilim dünyasının istifâdesine sunmak ve Şırnak Üniversitesi'nin de, akademik ilmî çalışmalarıyla tanınmasını istedik.

---

⁷ Bkz. Erkol, Ahmet, “Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî ve Akaidü'l-İman İsimli Eseri”, *Uluslararası Siirt Sempozyumu*, Birleşik Matbaa, İzmir 2007, s. 449-450; Özdirek, a.g.m. s. 712-714.

⁸ Bkz. Gündüz, Ömer, *Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin Hayatı, Eserleri ve Âkidesi*, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Lisans Tezi, Diyarbakır 2005, s. 1-8.

**BÖLÜM 1: ŞEYH ABDURRAHMAN
eŐ-ŞÂVİRÎ'NİN HAYATI ve İLMİ ŞAHSİYETİ**

BÖLÜM 1: ŞEYH ABDURRAHMAN eş-ŞÂVİRÎ'NİN HAYATI ve İLMÎ ŞAHSİYETİ

1. HAYATI

1.1. Ailesi ve Evliliği

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, Hazreti Ömer b. Hattab'ın neslindedir.⁹ Babası, eş-Şeyh Muhyiddin, dedesi, eş-Şeyh Abdullah eş-Şâvirî¹⁰, annesi, Hafsada hanımdır. Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî dört defa evlenmiş olup eşlerinin isimleri şöyledir: Şemsiye¹¹, Fatma, Hüsnâ ve Haticehanımdır. Bu evliliklerden dört erkek ve on kızı olmuştur. Sırasıyla isimleri şöyledir: Rukiyye (v.1994), Ayşete, Hafsada (v.2005), Şeyh Muhammed Enver (v.2000), Şeyh Muhammed Nuri¹², Tari'ât, Şeyh Muhammed Faik¹³, Raki'ât, Fatime, Şeyh Muhammed Muhlis¹⁴, Â'fife, Zarife, Şeyh Muhammed Sami ve Vehibe hanımdır.¹⁵ Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, 04 Mart 1974 tarihinde Şâviran¹⁶ köyünde vefat ederek dedesi Şeyh Abdullah'ın yanına defnedilmiştir.¹⁷ Yaşamı boyunca gerek sürdürdüğü eğitim faaliyetleri ile ve gerekse tasavvufi alandaki mücadelesiyle çevresinde büyük bir etki yaratmıştır.¹⁸

⁹ Bkz. <http://www.siirtliler-board.net/siirtli-unluler/20233-seyh-abdurrahman-es-saviri-hazretleri/> (08.09.2012)

¹⁰ Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, *Nehcun'n-necah fi âhkâmîn'n-nikâh*, Basım yeri yok, 2011, s. 3; <http://www.siirtliler-board.net/siirtli-unluler/20233-seyh-abdurrahman-es-saviri-hazretleri/> Erişim. (08.09.2012)

¹¹ İlim tahsili nedeniyle ayrıldığı hanımdır. Bkz. (Kişisel Görüşme, Gündüz, Muhammed Muhdi (Şırnak Üniv. İlahiyat Fak. Araştırma Gör. eş-Şâvirî'nin torunudur.), Siirt, 09.02.2013. Bu bilgileri kendisinden telefonla aldım.)

¹² Şeyh Muhammed Nuri, Şeyh eş-Şâvirî'nin büyük oğlu olup Şeyh, bu oğlunu kendinden sonra medresesinde telebe yetiştirmek üzere eğitimine çok önem vermiş ve büyük bir âlim olarak yetiştirmiştir. Şeyhin vefatından sonra Şeyh Muhammed Nuri yıllarca babasının medresesinde talebe yetiştirmiştir. Ancak hastalığında dolayı müderrisliği bırakmak zorunda kalmıştır. Şu an Siirt ilinde yaşamaktadır. Halk tarafında velî bir zat olarak tanınmakta ve halkın fikhi açıdan fetva için zaman zaman müracaat ettikleri önemli bir şahsiyettir. Bkz. (Kişisel Görüşme, Yrd. Doç. Dr. Aygan, Fadıl (Şırnak Üniv. İlahiyat Fak. Kelam Anabilim Dalı Öğrt. Üyesi, Şeyh eş-Şâvirî'nin yeğenidir.) Şırnak, 11.02.2013)

¹³ Şeyh Muhammed Faik, 1974/1975 Kıbrıs Barış Harekâtına katılmış ve Gazilik ünvanını almıştır. Halen Siirt'te ikamet etmektedir. Bnz. (Kişisel Görüşme, Gündüz, Muhammed Muhdi, (Şırnak nv. İlahiyat Fak. Din eğitimi Anabilim Dalı, Şeyh Muhammed Faik'in yeğenidir.), Siirt, 09.02.2013)

¹⁴ Şeyh Muhammed Muhlis, babası Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin özel tedarisatından geçmiş, babasının vefatından sonra abisinin de hastalanması nedeniyle medresenin başına geçmiş yıllarca müderrislik yapmış ve ilmi icazetler vermiştir. Babası eş-Şâvirî'den almış olduğu Kur'an tecvidi dersleri neticesinde Siirt ilgenelinde yapılan kur'an/imamlık sınavlarında birincilik almıştır. Halen Siirt ve çevresinde insanlara fikhi ve diğer münazaâlı meselelerde fâhrî bir kâdî/hâkim gibi halkın teveccühüne mazhar olmaktadır. Bkz. (Kişisel Görüşme, Gündüz, Muhammed Muhdi, (Şeyh Muhammed Muhlis'in oğludur.) Siirt, 09.02.2013)

¹⁵ Bkz. Kişisel Görüşme, Gündüz, Muhammed Muhdi, Siirt, 09.02.2013.

¹⁶ Şâviran'ın yeni ismi, Kuşdalı'dır 37,750° K. 42,179°E.

¹⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 3.

¹⁸ Erkol, *a.g.m.*, s. 449-450; Özdirek, *a.g.m.*, s. 712-714.

1.2. Doğumu ve İsmi

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî 1899/1317 yılında Siirt'in Erüh İlçesi'ne bağlı eski adıyla Şâviran¹⁹, bu günkü adıyla Kuşdalı²⁰ köyünde dünyaya gelmiştir. İsmi ve künyeleri şöyledir: el-Âlim, el-Âllame, el-Üstaz, el-Fehhâme, eş-Şeyh Abdurrahmân bin eş-Şeyh Muhyiddin Hefid eş-Şeyh Abdullah eş-Şâvirî'dir.²¹

1.3. Çocukluğu ve Tahsili

Şeyh Abdurrahman eş-Şâviri, ilköğrenimini müderris ve şeyh olan babası Şeyh Muhyiddin'den almıştır. Babası birinci dünya savaşından önce vefat ettiğinde, henüz on dört yaşında olup kardeşlerin en büyüğü idi. Ailenin geçimini temin etme işi kendisine kaldığı için eğitimine ara vermiştir. Ancak yirmi yaşlarına geldiğinde benliğini ilim aşkı ve heyecanı sarmıştır.²²

Şeyh Abdurrahman eş-Şâviri'nin kendi ifadesine göre;

“Bir gün düğün mevlidi münasebeti ile bizim köyden bir grup insanla komşuŞukâle köyüne gittik. Namaz vakti gelince köyün mescidine hep beraber gittik. İnsanlar sünnetlerini eda ettikten sonra cemaatten biri, ‘bize kim imamlık edip namazımızı kıldıracak?’ Diye sorunca, başka bir adam, ‘Şeyh Abdurrahman bize imamlık yapın’ dedi, O sırada orada Kur’an okumakta olan Hamit Ağa’nın oğlu, ‘her kişi imamlığa layık mı?’ Diye söyleyince, onun bu sözü bana çok ağır geldi ve ben içimden, ‘Şeyh Muhyeddin’in oğluyum ve beni imamlığa layık görmüyorlar’ dedim ve orada ilim okumaya azmim/iştiyakım artı. Bütün engellere rağmen ilim okumaya karar verdim.”

Şeyh köyüne döndüğünde ilim okumaya karar verdiğini ailesine açıklar ama eşibuna karşı çıkar ve kabul edemeyeceğini söyler, bunun üzerine eşi (Şemsiye hanım)' den ayrılır ve ilim tahsil etmeğe başlar.²³

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, eğitimini en son Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezeri (1963)' nin yanında tamamlamış ve bu zatın elinden ilmî icazetnamesini almıştır.²⁴

¹⁹ Yeni ismi, **Kuşdalı**'dır 37,750° K. 42,179°E.

²⁰ Eski ismi, **Şâviran**'dır. 37,750°K. 42,179°E.

²¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 2.

²² eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 2.

²³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 2-3.

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, eğitimini en son Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezeri (1963)'ninyanında tamamlamış ve bu zatın elinden ilmî icazetnamesini almıştır. Cizre'de fıkıh ilmînin yanı sıra tasavvuf ilmîni de bu zattan alır.²⁵ Tasavvufta Nakşî tarikatı şeyhlerinden olan Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezerihazretlerinden²⁶ Şeyh'lik hilâfetini de almıştır. Bu zatın vefatından sonra Van'da bulunan Şeyh Ramazan Efendi Hazretleri'ne tabi olmuş, uzun yıllar bu zatın himmet ve terbiyesi altında büyük derecelere yükselmiştir.²⁷

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin yaşadığı dönemde "Botan"²⁸ diye bilinen bölgede büyük etkiye ve şöhrete sahip üç âlimden söz edilmektedir. Bunlar Şeyh

²⁴ Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezeri, el-Basretî, Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin tahsil/tasavvufî hayatında çok önemli bir yeri olması sebebiyle Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezeri hakkında biraz detaylı bilgi vermeyi uygun olacağını düşündük;

Babasının adı Şeyh Hüseyin, dedesinin adı Şeyh Halid'tir. Şeyh İbrahim Hakkı hazretleri bölgede *el-Hüseyini, ez-Zebârî, el-Basretî el-Cezerî, el-Halebîve el-Halidî* künyeleri ile tanınmaktadır, 400. yıllık babadan oğula geçen şeyhlik makamına çok genç yaşta oturmuştur. Hz.Hüseyin torunundan Hüseyini seyitlerindedir. (Efendimiz Hz.Muhammed'in (s.a.v.) nesli). Şeceresi (Efendimize intisap edilen soy kütüğü) Bağdat Nekabet müessesesi tarafından onaylanmakla kalmamış, bölge seyidleri arasında en sağlam şecerelerden olma vasfına hâiz olmuştur. Şeyh Hazretleri, eşlerinin vefatları nedeniyle dört kez evlenmiş ve on iki oğlu dünyaya gelmiştir.

Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezerî, 3 Mart 1924 tarihinde medreselerin kapatılması ve 30 Kasım 1925'te de tekkelerin kapatılması ve tarikatlerin yasaklanması neticesinde Irak'a hicret etmek zorunda bırakılmış ve burada on yıl boyunca ilim tedrisatı ile meşgul olup, daha sonra da Suriye'ye hicret ederek, vefatı olan 1963 yılına kadar bu ülkede ikamet etmiştir. (Bkz. Baz, İbrahim, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Irak ve Suriye'ye Göç Eden Cizreli Âlim ve Sufiler", Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre (Uluslararası Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre Sempozyumu (14-15 Nisan 2012) Bildirileri), İstanbul 2012, s. 242.)

Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezerî Hazretleri ilmi, zühd ve takvâsıyla bölgede ün salmıştır. Maddi açıdan çok zengin bir şahsiyet olup, Suriye/Kamışlı iline bağlı kendisine ait Hûlva köyünde yaptırdığı mescidi ve medresesinde, fakirleri yedirmiş ve ilim talebesi öğrencilerini yetiştirmekle uğraşmış, bölgesindeki kabile çatışmalarının önlenmesinde de çok önemli barış hizmetlerinde bulunmuştur. İşte bunun için bölge halkı olan Arapların ve hem de Kürtlerin saygınlığını kazanmakla kalmamış, bölgede yaşayan Hıristiyanların da sevgi ve beğenisini kazanmıştır ve bu durum hâlâ oğulları tarafından devam ettirilmektedir. Aslında, Osmanlı döneminden beri, babası Şeyh Hüseyin el-Basretî el-Cezerî'nin aynı hizmeti çok güzel bir şekilde ifâ ettiğini, Başbakanlık Osmanlı Arşiv belgelerinden anlamaktayız. BEO 1188-89040 nolu tasnifteki belge aynen şunları aktarıyor: 15 C.Evvel 1315 (12 Ekim 1897) de Bitlis valisinin İçişleri bakanına yazdığı yazıda "Eruh Kazası dâhilindeki Basret köyünde, Şeyh Halid Basretî dergâhı Postnişini (dergâhın Şeyhi) Hüseyin efendinin, bazı aşiretler arasında oluşan çatışmaların önlenmesinde önemli hizmetleri ifâ ettiğinden dolayı kendisine maaş bağlanmasını talep etmiştir. Ancak Maliye bakanlığının içinde bulunduğu sıkıntıdan dolayı maaş tahsis edilememiş, fakat 4.Mecidi Nişanı ile taltif edilmiştir." Bölgedeki Bedirhanî'ler, Mardin'deki Hamidî'ler ve onlar gibi önemli ailelerin kendisine yazdıkları yayınlanmamış takdir ve saygı mektupları yanında, Musul'lu Şeyh İbrahim, Findık'lı Seyyid Âli ve daha başkalarının Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezeri Hazretlerinin vefâtı ile ilgili olarak yazdıkları mersiyelerden bazıısı yayınlanmıştır. Şeyh İbrahim Hakkı Hazretleri, Kamışlı'nın Hulwa köyünde(Suriye) medfundur. Bkz.(Oğuz, Mehmet Nezir, *İbrahim Hakkı ez-Zebârî ve Tasavvuf Anlayışı*, (Ankara İlahiyat Fakültesi Lisans Tezi, Ankara 1995, Danışman: Doç.Dr. Cebecioğlu, Ethem), s. 7-21; Şeyh Adnan Hakkı, *Nübzetünmin Ahvâli eş-Şeyh İbrahim Hakkı, Dâr'n-Nu'man li'l-Ulûm, Dimeşk, ts. , .s. 12-vd.*); Kişisel Görüşme, Doç.Dr. Sapan, Süheyl, (Riyad-Kral Suud Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde öğretim üyesi, Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezerî'nin oğlu), 13.09.2012. (email ve telefon yoluyla gerekli bilgiler alınmıştır.)

²⁵ Erkol, a.g.m. , s. 449; Özdirek, a.g.m. , s. 712-714.

²⁶ Bkz. <http://faculty.ksu.edu.sa/73454/default.aspx>.Erişim.(23.09.2012)

²⁷ Bkz. [http://www.siirtliler-board.net/siirtli-unluler/20233-seyh-abdurrahman-es-saviri-hazretleri/\(08.09.2012\)](http://www.siirtliler-board.net/siirtli-unluler/20233-seyh-abdurrahman-es-saviri-hazretleri/(08.09.2012))

²⁸ **Botan**, Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölgeye/havzaya denir. Diğer bilinen ismi ise, Mezopotamya'dır (Mezrâbotan). Botanlıların adası anlamında da kullanılmıştır. Bkz. Yaşın, Abdullah, *Tarih Kültür ve Cizre*, Kuloğlu Matbaacılık, Ankara 2007, s. 15-17.

Abdurrahman eş-Şâvirî, Molla Muhammed ez-Zivingi²⁹ ve Silopi³⁰li Molla Seyyid Hasan BİLEN'dir. Bölgede ilim tahsil eden öğrencilerin tamamı bu önemli zatlardan veya onların talebelerinden ders almıştır.³¹

1.4. Şeyhliği ve Tarikat Silsilesi

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî tasavvufî hilafeti ve ilmi icazetini Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezeri³², ez-Zibârî³³, el-Halebî³⁴, el-Basreti³⁵, el-Halidî³⁶, den almıştır.³⁷ Daha sonrada ikinci kez tasavvuf halifeliğini de o zaman Van'da ikamet eden Siirtli Şeyh Ramazan (v.19??) Efendi'den almıştır. Tarikat silsilesi olarak Nakşibendî tarikatına mesup bir zattır.³⁸

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, ömrü boyunca münferit olarak tasavvufla ilgilenmiş ve tasavvufî/sûfiyane bir hayat sürdürmüştür. Ömrünün son dönemlerinde kadiri tarikatını da kabul etmiş ve bu tarikatla da iştiğal etmişlerdir.³⁹ Ancak kendisi Pustnişinlik⁴⁰ /Şeyhlik şeyhlik yapmamıştır. Başkasına şeyhlik halifeliği icazetini vermemiştir. Vefatından sonra evlatlarından Şeyh Molla Muhammed Muhlis Efendi, babasının medresesinde yıllarca müderrislik yaparak ilim talebesi yetiştirmiş olup şeyhlik yapmamıştır.⁴¹

1.5. Şeyh Olarak Tesirleri

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî ve ailesi, yaşadığı bölgede tasavvuf eğitimi başta olmak üzere günün şartlarına uygun İslâmî eğitim faaliyetleri yürütmekte idiler.

²⁹ Erkol, Ahmet, Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî ve Molla Muhammed ez-Zivingi'yi bölgenin en önemli iki âlimi olarak saymaktadır. Bkz. Özdirek, a.g.m. , s. 713.

³⁰ Eski ismi **Girgê'** (Girga Mihemê Â'mu) dur. Şırnak'ın ilçesidir. Bkz. Yaşın, a.g.e. , s. 18.

³¹ Özdirek, a.g.m. , s. 713.

³² el-Cezeri, Şırnak/Cizre'deki medreselerde uzun yıllar müderrislik ve şeyhlik yaptığından bu künyeyle de bilinir.

³³ ez-Zibârî, Bu, Şeyh İbrahim Hakkı'nın en son yerleştiği ve vefatına kadar da yaşadığı Suriye/Kamışlı'nın Hulwa köyü ve çevresinin genel bir ismidir. Bu yüzden bu lakapla da anılmıştır.

³⁴ el-Halebî, Suriye' ye göç ettikten sonra uzun yıllar o muhitte müderrislik ve şeyhlik yaptığı için bu künyeye de tanınır. (Bkz. Baz, a.g.m. , s. 250)

³⁵ Basret köyü'nün ismi ise İnceler olarak değişmiştir. Şırnak İlinin batısında ki Gabar dağlarının üzerinde batı yakasında bulunan bir köydür. el-Basreti lakabı ise Şeyh İbrahim Hakkı'nın Şeyh Seyyit Hüseyin el-Basreti'nin oğlu olması ve ilk eğitimini de burada almasından dolayı bu lakapla meşhurdur. (Bkz. Baz, a.g.m. , s. 250; Baz, "Şırnak Bölgesindeki Nakşî Şeyh Aileleri ve İdil'de Yaşayan Mutasavvıflar" *Geçmişten Günümüze İdil Sempozyumu*, İstanbul 2011, s. 347)

³⁶ el-Halidî, Şeyh Halid'in tounu olduğundan bu künyeyle de ailecek tanınırlar. . (Bkz. Baz, a.g.m. , s. 250)

³⁷ Erkol, a.g.m. , s. 449; Özdirek, a.g.m. , s. 712-714.

³⁸ Bkz.http://www.evliyaulah.net/evliyalar/1066-evliya-SEYH_ABDURRAHMAN_ESSAVIRI-bilgi.html. Erişim (08.09.2012)

³⁹ Bkz. Gündüz, a.g.Tez, s. 6.

⁴⁰ **Postnişinlik**, tarikat halifeliği/şeyhliği yapan, dergâhı yöneten, hatme yaptırın, şeyhlik makamını temsil eden kişiye verilen üvandır. Bu kelime kürtler arasında yaygın olarak kullanılmaktadır.

⁴¹ Bnz. (Kişisel Görüşme, Gündüz, Muhammed Muhdi, Siirt, 09.02.2013.)

Şecere (soyağacı) itibarıyla tasavvuf meşrep bir aileye mensuptur. Buldukları bölgede şeyhlik/irşat faaliyetleri yürüten aile oldukça etkili bir konuma sahiptiler. Bu nedenle insanlar arasında çıkan değişik konulardaki ihtilafları giderme konusunda adeta bir mahkeme işlevi görmüşlerdir. Çoğu ihtilaflı meseleler, resmi makamlara ileilmeksizin Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî ve ailesi tarafından çözüme kavuşturulmuştur. Çözümlere ulaştırılan konulara uyma konusunda şeyhlikten dolayı mutlak bir itaat söz konusu idi. Zira sosyal etkinlikleri yanı sıra önemli dini/irşad etkinlikleri de vardı.⁴²

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî yaşadığı bölgede çıkan köy/aşiret kavgaları, kan davaları ve aile içi geçimsizlikleri, taraflar arası sağladığı barışlarla çok büyükyararlılıklar gösteren meşhur bir kişiliğe sahipti.⁴³

1.5.Kerametleri/Menkıbeleri

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin, Şeyh Ramazan Efendi'ye tâbi olmasının sebebi şöyledir:

“Şeyh Ramazan Efendi Siirt'te talebelerinden Hacı Receb'in evinde sohbet ediyordu. Sohbetinde Hz. Peygamberimiz (s.a.v.)'i methediyor ve methini şiir şeklinde söylüyordu. Bu sohbette Şeyh Abdurrahmân eş-Şâvirî'de vardı. Bir ara Şeyh Ramazan Efendi'ye:“*Resûlullah'ı öyle methediyorsun ki sanki karşınızda görüyor gibisiniz.*” dedi. “*Evet, Resûlullah'ı görüyorum.*” Deyince,“*Biz bunca yıl ilim tahsili ile meşgul olduk göremedik. Siz nasıl görüyorsunuz.*” dedi. “*Resûlullah'ı görmek istiyor musunuz?*” diye sordu. “*Elbette görmek isterim.*” dedi. Sohbet bitip cemâat dağıldıktan sonra gusül abdesti almasını söyledi. Sonra yanına oturup “Gözlerini kapat” dedi. Anında kendini Medîne-i Münevvere'de Şeyh Ramazan Efendi ile birlikte Resûlullah'ın huzûrunda buldu. Peygamber efendimiz Şeyh Abdurrahmân'a oturmasını Şeyh Ramazan'a da huzurda bulunanlara su dağıtmasını emir buyurdu.”

Şeyh Ramazan Efendi'nin bu kerâmetini görünce, “*Vallahi bütün insanlar benden yüz çevirse, ben Şeyh Ramazan hazretleri'niterketmem*”diyerekonatalebeoldu.⁴⁴

Talebelerinden Sûfi Molla Nûreddîn şöyle anlatmıştır:

⁴² Erkol, *a.g.m.* , s. 449; Özdirek, *a.g.m.* , s. 712-714; Bingöl, Abdulkadir, *Kulilkên Baxê Botan*, Enstîtuya Kurdî ya Amedê, Gulan, 2008, s. 121.

⁴³ Bkz. (Kişisel Görüşme, NAS, Muderris Molla Ömer Hocaefendi, Şırnak, 07.02.2013)

⁴⁴ Bkz.http://www.evliyaullah.net/evliyalari/1066-evliya-SEYH_ABDURRAHMAN_ESSAVIRI-bilgi.html. (08.09.2012)

“Şeyh Abdurrahmân hazretleri bir sene hacca gitti. Ben de kendisiyle gitmek istedim, fakat bana; ‘Bu sefer benimle gelme. Allah’ü-teâlâ izin verirse gelecek sene gidersin. Tabi nasip olursa, nasip olmazsa o başka’ buyurdu. Fakat nasip olmadı gidemedim. Üçüncü sene hocam Şeyh Abdurrahmân hazretleri gitmediği için bana yine nasip olmadı. Bu sefer bana buyurdu ki: ‘Benimle hacca gitmen nasip olmadı. Fakat inşaallah öyle birisiyle gideceksin ki kesinlikle derecesi bizden aşağı değildir.’ Aradan yirmi seneye yakın zaman geçti. Siirt’ten zamanın meşhur zatlarından Seyyid Tâhir’in kalabalık bir kâfile ile hacca gideceğini duydum. O sıralarda geceleri rüyamda hep hocam Şeyh Abdurrahmân hazretlerini görürdüm. Bana, ‘o vakit geldi’ diye buyurdu. Bunun üzerine derhal hazırlanıp Siirt’e gittim. Seyyid Tâhir hazretleri’ni ziyaret edip, kendileri ile birlikte hacca gitmek istediğimi söyledim. Bana hemen pasaportu hazırlamamı söyledi ve ‘İnşâallah’ü-teâlâ bizimle geleceksin’dedi. Hazırlığımı tamamladım ve Seyyid Tâhir hazretleriyle birlikte hacca gittim.”⁴⁵

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî’nin başka bir talebesi de şöyle anlatmıştır: “Bir defasında namaz kılmak için kalkmıştık. Namaza duracağımız sırada; ‘Herkes hocamın keramet sâhibi olduğunu söylüyor. Keşke ben de bir kerametini görseydim.’ diye kalbimden geçirdim. Tam bu sırada bana dönüp; ‘Oğlum neden rahat durmuyorsun?’ buyurdu. Böylece kalbimden geçeni okuyup kerametini gösterdi. Ömrünü ilim öğrenmek ve öğretmekle geçirdi.”⁴⁶

1.6. Ahlâkı/Kişiliği

Müellif Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî’nin genel ahlâkı ve karakteri hakkında birkaç cümle söylemek gerekirse; her şeyden önce içinden çıktığı ailesi dolayısıyla Hz. Peygamber’in sünnetine son derece bağlı, kendi işini görmekten, misafirine -ve öğrencilerine- hizmet etmekten zevk duyan bir karaktere sahipti. Çok yumuşak davranışlı, aşırı tevazuû dolayısıyla herkesin sevgisini kazanmıştı. Yardım talebinde bulunamı hiçbir şekilde geri çevirmezdi, yaşamı boyunca gerek ahlâk ve gerekse sosyal alanda büyük mücadele içerisinde olmuştur. Yürüttüğü faaliyetlerle içinde yaşadığı toplumda büyük yararlılıklar göstermiştir. eş-Şâvirî’nin ilmînin büyüklüğü ahlâkına büyük tesiri olmuştur. Ona güzel hasletler kazandırmıştı. Onun tuttuğu yol, durduğu

⁴⁵ Bkz http://www.evliyaullah.net/evliyalari/1066-evliya-SEYH_ABDURRAHMAN_ESSAVIRI-bilgi.html. (08.09.2012)

⁴⁶ Bkz http://www.evliyaullah.net/evliyalari/1066-evliya-SEYH_ABDURRAHMAN_ESSAVIRI-bilgi.html. (08.09.2012)

çizgi Allah'ın Kitabı ve Efendimizin Sünnet-i Seniyyeleri idi. İnsanlara karşı çok şefkatli idi ve insanları daha çok severdi. Özellikle ilim erbabına karşı çok alçak gönüllü idi.⁴⁷

2. İLMİ ŞAHSİYETİ

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin ilmi şahsiyetini oluşturan etkenleri kaleme alırken; eğitim hayatını, eğitim gördüğü hocalarını, yetiştirdiği önemli talebelerini, görev yaptığı yerleri ve telif ettiği eserlerinin tanıtımından bahsettik.

2.1. Eğitim Hayatı

Şeyh eş-Şâvirî, yaşamı boyunca tedrisat ve irşat faâliyetleri ile meşgul olmuştur. Tasavvufi alanda etkinliği olmakla birlikte daha ziyade tedrise/eğitime ağırlık vermiştir. Görev için gittiği her yerde yaptığı ilk şey medrese açıp talebe yetiştirmek olmuştur. Açtığı medreselerde bölgenin adeta âlim yetiştirme merkezleri olarak görev ifa etmiştir.⁴⁸

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî medreselerde okutulan klasik eserlerin yanı sıra talebelerine özellikle Kur'an-ı Kerim'i güzel okuma (tecvid) ilmi konusuna da çok önem vermiştir. Bundan dolayıdır ki Şeyh'in tedrisat alanında yüzlerce öğrencisi olmuştur.⁴⁹

2.2. Hocaları

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin daha çocuk yaşlarda iken, başta Kur'an-ı Kerim eğitimi ile başlayan eğitim hayatı, ilk ders aldığı hocalarının başında babası gelmekte olup ilim tahsilini sırasıyla aşağıdaki zatlardan almıştır:

- 1) Şeyh Muhyiddin b. Şeyh Abdullah (babası).⁵⁰
- 2) Molla Yahya en-Nîvilî,
- 3) Molla Zahir et-Tıvankî,
- 4) Molla Muhammed El-Kuveşilî,
- 5) Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezerî'dir.⁵¹

⁴⁷ Eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 3; Bkz. Kişisel Görüşme Gündüz, Muhammed Muslih, (Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin oğludur.) Siirt, 28.02.2013. Telefonla görüştim.

⁴⁸ Bkz (Kişisel Görüşme, (Şeyh eş-Şâvirî'nin yeğeni) Yrd. Doç.Dr. Aygan, Fadıl, Şırnak, 11.02.2013); Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'ni ilmi hayatı hakkında ayrıca bkz. Gündüz, Mehmet Salih, *Şeyh Muhammed Emin El-Farukî'nin Hayatı ve Eserler* Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Lisans Tezi, Diyarbakır 2007, s. 5-25; Kişisel Görüşme, Gündüz, Mehmet Salih, (Şeyh Muhammed Emin el-Farukî'nin torunudur.) Siirt, 11.02.2013.

⁴⁹ Bkz. (Kişisel Görüşme, Gündüz, Ömer (Şeyh eş-Şâvirî'nin torunu), Siirt, 11. 02. 2013)

⁵⁰ Eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 3-4.

⁵¹ Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezerî hakkında yapılan çalışmalarla ilgili olarak, Bkz. Oğuz, *a.g.tez.*, s. 7-21; Şeyh Adnan Hakkı, *a.g.e.*, s. 12-vd.

2.3. Öğrencileri

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin ilim ve tasavvufî metodunu kendisinden sonrada devam ettiren, medrese ilmînin yaygınlaşmasını, halkın manevi ihtiyaçlarını karşılaması ve bu âlimlerin de ilmî aşk ve heyecanları, yetiştirdikleri öğrencilerle o döneme ve bölgeye damgasını vuran yüzlerce meşhur talebesinden bazıları şunlardır:

- 1) Şeyh Molla Muhammed Emin El-Farukî⁵²,
- 2) Şeyh Molla Ahmed Fethullah Camî',⁵³
- 3) Molla Abdurrezzak El-Halili,
- 4) Molla Abdulkerim El-Kuseyi,
- 5) Molla Ahmed es-Serhatayi,
- 6) Molla Reşid El-Eruhi,
- 7) Molla Abdulhadi El-Eruhi,
- 8) Molla Muhammed Şirin en-Nîvilî,
- 9) Molla Taha en-Nîvilî,
- 10) Molla Ahmed en-Nîvilî,
- 11) Molla Necip en-Nîvili,

⁵² **Şeyh Molla Muhammed Emin El-Farukî**, 1936'da Siirt'te doğmuştur. Şeyh eş-Şâvirî'nin yeğenidir. 1955/60'ta Suriye'ye göç etmiştir. İlk medrese tahsilini babası Şeyh Abdulhadi'den almıştır. Eş-Şâvirî, Şeyh Süleyman es-Süsrî, Şeyh İbrahim Hakkî el-Cezerî ve Molla Abdulhalîm Amudî'den ilmi icazetlerini almıştır. Bir dönem de Molla Zâhîr et-Tendurukî'den de ders almıştır. Halen Tilkuçer/Kamışlu/Suriye'de kendisinin açmış olduğu bay/bayan medresesi (Özel İmam-Hatip Orta/Lisesi)'nde muderrislik yapmaktadır.

Eserleri şunlardır: 1) *et-Tehkiku'l-Camiu'l-Âvâm Â'ni'l-Îlmi'l-Kelam*, 2) *Kava'İdu'l-Âhkâm fî Mesâlih [tasrih/ta'lik]*, 3) *Muhtasaru'l Şifâu'l-Ekbâd* [eş-Şâvirî'nin], 4) *Şerhu'l Divanu'l-Cezeri*, 5) *Hakaiku Hakikatu'l-Tasavvufi ve Neş'etuhu ve Menhecu'l-âmeliyye* [telif], 6) *Sevâiku'l-Burhan Âlâ Havarici'z-Zeman* [telif], 7) *Muzakkaratu'l-Musafrin Tariku'l-Âhireh* [telif], 8) *Vesaye'l-Ebâi'lil Ebnât* [telif], 9) *Divânu'l-Farukî* [telif] 10) *Mesâl Muteferrik'at Fil Â'kideti ve'l-Fikhî ve't-Tasavvufî* [telif], 11) *Hediyyetu'l-Âh* [telif] 12) *el-Mecme'âtu'l-Farukiyyetü fî vezâifil-Ramadanîyyetü* [derleme], 13) *Mel'Âkâtu'l mine'l-Keşkulî* [tasrih], 14) *er-Risâlu'l-Kur'âni'y-Yetu'l fil Â'kâideti's-Subhâniyyeh* [telif], 15) *Divânu'l-Hitbeti'l-Farukiyye* [telif], 16) *el-Mevâdilü'l-Ğavsîyye fî Şerhi'l Hikemi'l-Ğavsîyye* [mukaddime/haşiye/dipnot], 17) *Â'ynu'l-Îlim ve Zeynu'l-Hilmi* [tahkik/ta'lik] 18) *et-Tenbîr fî't-Tezkir* [ta'lik] 19) *Û'yubu'n-Nefsi ve Edviyyetuha* [mukaddime/ta'lik], 20) *et-Tenvir fîl-skati't-Tedbîr* [mukaddime/ta'lik] 21) *et-Telvihatu't-Tisâ fî't-Tariki ve'l-Velâyetü* [Saîd Nursî'nin *Hakikat Nurları* adlı eserini Arapçaya çevirmiştir.]. 22) *Mukaddimatu'l-Limeni'r-Ri'feti Resulillah* [telif]. 23) *el-İğlâki'l-Libâsiyye* [telif]. 24) *Mi'fâcu'l-Kasidin Â'lâ Medarici's-Salikîn Â'lâ Menazili's-Salikîn* [Şerh]. 25) *Hakikatu'l-Tasavvufi Kema Beyyenuhu* [şerh]. Bkz. Gündüz, Mehmet Salih, *a.g.tez*, s. 4-24; (Kişisel Görüşme, (Şeyh Molla Muhammed Emin El Farukî'nin torunudur.) Yrd. Doç. Dr. Aygan, Fadıl, Şırnak, 11.02.2013); (Kişisel Görüşme: Gündüz, Mehmet Salih, Siirt, 11.02.2013, Şeyh Muhammed Emin El-Farukî'nin torunudur.); Gündüz, Ömer, *Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin Hayatı, Eserleri ve Âkidesi*, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Lisans Tezi, Diyarbakır 2005, s.4-24; (Kişisel Görüşme: Gündüz, Ömer, Siirt 11.02.2013 tlf'la görüşüm; dedesi Şey Abdurrahman eş-Şâvirî' yetiştirdiği en önemli âlim ve muderrislerden olduğunu belirtmiştir.)

⁵³ **Şeyh Molla Ahmed Fethullah Camî'**, Şeyh eş-Şâvirî'nin yanında ilim tahsil eden önemli şahsiyetlerdendir. Özellikle Suriye ve Ürdün'de yaygın olan tasavvuf tarikatlarından Şâzelîyye tarikatının Postnişini/Şeyhidir. Kahramanmaraş'ta şeyhlik dergâhı bulunmakta olup, şeyhliğe devam etmektedir. Tasavvuf alanında birçok eser yazmıştır. Telif ettiği eserleri: 1) *Sifatu'l-Müminin Fi'l-Kur'an-i'l-Mübîn*, Mektebetü Darul'İrfan, Haleb 1999. 2) *Nidâu'l-Muminin Fil Kur'an'l-Mubîn*, Mektebetü Daru'l-İrfan, Haleb 2005. 3) *Eddürarü'l-Behiyye fil Vesâi'l-Camiyyeh*, Mektebetü Darul'İrfan, Haleb 1995. 4) *Sevâihu Kalbiyyeh*, Daru'l-Ğazalî, Haleb 2010. 5) *Nenzihu'l-Kulub Linezeri Âllamilguyub*, Baskı y.y. , ts. Bkz (Kişisel Görüşme, (Şeyh Molla Ahmed Fethullah Camî'nin torunu), Yrd. Doç. Dr. Aygan, Fadıl, Şırnak, 11.02.2013).

- 12) Molla İbrahim El-Merti,
- 13) Molla Yahya El-Eruhi,
- 14) Molla Ahmed ez-Zivingi,
- 15) Molla Ahmed et-Toriki,
- 16) Molla Hüseyin El-Hüseyini,
- 17) Molla Ma'sum El-Farukî,⁵⁴

2.4. Görevleri

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, öğrenimini tamamladıktan sonra çeşitli yerlerde imam-hatiplik ve müderrislik görevlerinde bulunur. 1925-1930 yılları arasında, Siirt⁵⁵'in Eruh⁵⁶ İlçesi'ne bağlı Reşine⁵⁷ köyü, 1930-1933 yıllarında Torik⁵⁸, 1933-1940 yıllarında Binîrvê⁵⁹ köylerinde hem imamlık hem de müderrislik yapmıştır. Bunların yanı sıra Kanîkan⁶⁰, Tarham⁶¹, Mergî⁶² ve Şâviran⁶³ köylerinde müderrislik yapmaya devam etmiş, tedrisat hayatının en uzun sürdüğü yer ise kendi köyü Şâviran'dır. Şeyh eş-Şâvirî vefatına kadar burada tedrisat faaliyeti yürütmüştür.⁶⁴

2.5. ESERLERİ

Şeyh eş-Şâvirî'nin kaleme aldığı eserleri hakkında genel bir bilgi vermek gerekirse şunlar ifade edilebilir; Müellif, pek çok alanda eserler telif etmiştir. Yazdığı eserlerin pek çoğu manzumdur. Bunun yanı sıra nesir şekliyle yazdığı eserleri de mevcuttur. Özellikle Hz. Muhammed (s.a.v.)'e methiye ve değişik alanlarda kaleme aldığı kaside ve ilahileri çoktur. Müellif aldığı eğitimle eserlerini Arapça ve Kürtçe kaleme almıştır. Eserlerinin çoğunu Kürtçe yazmıştır.⁶⁵ Bu da müellifin yaşadığı topluma doğrudan hitap etme ve üstlendiği misyundan kaynaklanmaktadır. Zira o, doğrudan doğruya halkın içerisinde. Halka hitap etmektedir.

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî ilim hayatı boyunca, talebelerinin ve bölge halkının dini bilgiler ihtiyacını gözönünde bulundurarak, fıkıh, tecvid, sarf/nahiv (Arapça gramer), edebiyet ve kelâm ilmine dair birçok alanda eser kaleme almıştır.

⁵⁴ Erkol, a.g.m. , s. 452; Özdirek, a.g.m. , s. 712-714.

⁵⁵ Siirt, İl Koordinatları: 37.56°K/39.444°K. ve 41.55°E/58.368°E.

⁵⁶ Eruh'un eski ismi Dîhê'dir. 37,45,0°K. ve 42,11,0°E.

⁵⁷ Reşine'nin yeni ismi Dikboğaz'dır. 37,697°K. ve 42,108°E.

⁵⁸ Torik'in yeni ismi Yanılmaz'dır. 37,42,09°K. ve 42,15,42°E.

⁵⁹ Binîrvê'nin yeni ismi Yelkesen'dir. 37,659°K. ve 41,982°E.

⁶⁰ Kanîkan'ın yeni ismi Dalkorur'dur. 37,802°K. ve 44,062°E.

⁶¹ Tarham'ın yeni ismi Bayramlı'dır. 37,842°K. ve 42,136°E.

⁶² Mergî'nin yeni ismi Görendoruk'tur. 37,68°K. ve 42,278°E.

⁶³ Şavirân'ın yeni ismi, Kuşdalı'dır 37,750° K. ve 42,179°E.

⁶⁴ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 3.

⁶⁵ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 3-4; Erkol, a.g.m. , s. 450; Özdirek, a.g.m. , s. 712- 714.

Aşağıda eserlerini içerdikleri konu başlıklarına göre vereceğiz:

2.5.1. Fıkıh İlmi İle İlgili Eserleri

1) **Şifau'l-Ekbad fi Ferâizi'l-İbâd:** İslâm hukuku alanında yazılan bu eser özellikle miras bahsini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Eser Kürtçe yazılmış olup özellikle yakın çevrelerdeki medreselerde en çok okutulan kitaplar arasında yer almaktadır. Bu eser 91 sayfadan oluşmaktadır.⁶⁶

2) **Muhtasaru'ş-Şifai'l-Ekbad:** Yukarıdaki eserin bir özeti mahiyetindedir. Eser manzum bir şekilde kaleme alınmıştır. Manzum olarak kaleme alınmasının gayesi daha rahat ezberlenmesi içindir ve yine Kürtçe yazılmıştır. Bu eser 60 sayfadan oluşmaktadır.⁶⁷

3) **Nehcu'n-Necâh fî Âhkâmî'n-Nikâh:** İslâm hukuku alanında yazılan bu eser özellikle Nikâh bahsini işlemektedir. Şafî mezhebine göre nikâh bahsinin genişçe işlendiği bu eser Arapça yazılmıştır. Araştırmamızın konusunu bu eser teşkil etmektedir.⁶⁸

4) **El-Ma'fuvvât fî mahvi's-salat:** Eserinyazma nüshası mevcut olup 19 sayfadan oluşmaktadır. Risale şeklinde yazma bir eserdir. Eserde Şafî mezhebine göre helâl ve haram konuları işlenmektedir. Bunun yanı sıra müellif bu eserinde değişik konularda verdiği fetvaları da zikretmektedir. Eser Arapça yazılmış olup daha sonra manzum bir şekilde Kürtçeye çevrilmıştır.⁶⁹

2.5.2. Tecvid İlmi İle İlgili Eserleri

1) **Zübdetu't-Tecvid:** Müellif bu eserde genel hatlarıyla tecvid konularını işlemektedir. Eserin dili Kürtçedir. Bu konuda şunun belirtilmesi gerekir. Özellikle doğu medreselerinde tecvid ilmînin fazlaca okutulmadığı bilinmektedir. Bu duruma rağmen müellifin bu alanda da eser yazmış olması onun renkli kişiliğini ve çok yönlülüğünü göstermektedir. Bu eser 18 sayfadan oluşmaktadır.⁷⁰

⁶⁶ Bkz. Tezin sonundaki ekler bölümünde eserle ilgili fotkopiler mevcuttur.

⁶⁷ Bkz. Tezin sonundaki ekler bölümünde eserle ilgili fotkopiler mevcuttur.

⁶⁸ Bu eser fikhî açıdan değerlendirdiğimiz eserdir. Dili Arapçadır. Şafî fikhına göre nikâh konusunu ele almıştır. Matbu olup 64 sahifedir. Basım yerini vermemiştir. 2011 tarihinde bastırılmıştır; Bkz. Tezin sonundaki ekler bölümünde eserle ilgili fotkopiler mevcuttur.

⁶⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.* ,s. 3-4; Erkol, *a.g.m.* , s. 450; Özdirek, *a.g.m.* , s. 712- 714. [Bu eserin el yazması ilk ve son sayfalarının fotkopileri ekler bölümünde mevcuttur].

⁷⁰ Çağmar, M.Edip, "Molla Halil el-İs'rdî'nin *Risaletu fî İlmi't-Tecvid* Adlı Eseri", Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, Sayı, 2. Diyarbakır, Kasım 2009; eş-Şâvirî, *a.g.e.* ,s. 3-4; Bkz. Tezin sonundaki ekler bölümünde eserle ilgili fotkopiler mevcuttur.

2) **Muhtasaru’z-Zubde:** Yukarıdaki eserin bir özeti mahiyetindedir. Tecvid konularının daha rahat anlaşılmasını sağlamak amacıyla eser manzum olarak kaleme alınmış olup dili Kürtçedir.⁷¹

2.5.3.Sarf İlmi İle İlgili Eserleri

1) **Tekmiletu’t-Tasrifi’z-Zencani:** Müellif bu eserinde sarf ilmîni ele almaktadır. Müellif daha önce ez-Zencani tarafından kaleme alınan ancak bitirilemeyen eseri bitirmiştir. Bu nedenle eserin ismini tekmile şekliyle belirlemiştir.⁷²

2) **El-Mucizu’n-Nazif:** Müellif bu eserinde sarf konularını özet bir şekilde ele almıştır. Sarf konularını kolayca ezberlenmesini sağlamak amacıyla manzum olarak yazmıştır.⁷³

2.5.4. Nahiv İlmi İle İlgili Eserleri

1) **Mir’atu’l-İ’rab:** Eserde nahiv konuları detaylı bir şekilde işlenmiştir. Bu eser 44 sayfadan oluşmaktadır.

2) **Livau’l-İ’rab:** Yukarıdaki eserin bir özeti mahiyetinde olup eser manzum bir şekilde kaleme alınmıştır.⁷⁴

2.5.5. Edebiyat İlmi İle İlgili Eserleri

1) **Cevheru’l-Beyan:** Arap edebiyatı ile ilgili yazılan bu eser özellikle *beyan*⁷⁵, *istiâre*⁷⁶ ve *âdâb*⁷⁷ konularını işlenmektedir.

2) **Tuhfetu’l-Âhbâb:** Müellif bu eserinde Arap dili ve edebiyatının sanat yönünü işlemektedir.⁷⁸

⁷¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 3-4; Erkol, a.g.m., s. 450; Özdirek, a.g.m., s. 712- 714.

⁷² Bkz. Tezin sonundaki ekler bölümünde eserle ilgili fotkopiler mevcuttur.

⁷³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 3-4; Erkol, a.g.m., s. 451; Özdirek, a.g.m., s. 712- 714.

⁷⁴ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 3-4; Erkol, a.g.m., s. 451; Özdirek, a.g.m., s. 712- 714.

⁷⁵ **Beyan:** Manadaki Kapalılığı giderip ona muhatabın anlayacağı biçimde açıklık kazandırmayı veya hükümlerin Allah tarafından açıklanış keyfiyetini ifade etmek üzere kullanılan fıkıh usulü terimidir. Bkz. Çelebi, İlyas, “Beyan” mad. DİA, VI, 25.

⁷⁶ **İstiâre:** İlgisi benzeşme olan en önemli mecaz türü ve debi sanat. Sözlükte “Ödünç istemek, Ödünç almak” anlamına gelen *istiâreyi* belâgat âlimleri, “bir kelime veya terkinin, teşbihe mübalağa ve yorum gücü sağlamak için benzeşme ilgisiyle ve bir karineye dayalı olarak gerçek anlamı dışında kullanılması” şeklinde tarif etmişlerdir. Bkz. Durmuş, İsmail ve Pala, İskender, “İstiâre” mad, DİA, XXIII, 315.

⁷⁷ **Âdâb:** Dini ve sosyal ilimlerde farklı anlamlarda kullanılan bir terim. Kökü itibarıyla “davet, çağrı” manasını ifade eden **edep**, dinin gerekli gördüğü ve aklın güzel saydığı bütün söz ve davranışları kapsar. Hayır ve iyiliğe yöneltmesi bakımından insanın övgüye değer vasıflarına da **edep** adı verilmiştir. Bkz. Bayındır, Abdulaziz, “Âdab” mad. DİA, I, 334.

⁷⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 3-4; Erkol, a.g.m., s. 451; Özdirek, a.g.m., s. 712-714.

2.5.6. Kelâm İlmi İle İlgili Eserleri

Müellif Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin kelâm ilmi ile ilgili *el-Âkâid* isimini taşıyan bir eseri bulunmaktadır.⁷⁹ Kelâm'a dair yazılan bu eserinde, özellikle dönemin medreselerindeki kelâma dair tedrisatla çok meşgul olunmadığı halde müellif kelâm ilmînin, ilimlerin en şerefli olduğu söylemesi son derece önemlidir. Müellif eserinde her müminin imanın ve İslâm'ın şartlarını bilmesi gerektiğini ifade eder. Allah'ı tanıma, sahih iman, salih âmel ve iman-âmel ilişkisi üzerinde durmaktadır. İmanı ise tahkiki İman, delillere dayanan İman ve taklîdi iman olarak üç ana başlık altında belirtmektedir. Eser 28 sayfadan oluşmaktadır.⁸⁰

---

⁷⁹ Erkol, Ahmet, 20 Eylül 2006 tarihinde Uluslararası Siirt Sempozyumunda “Siirt’li Âlim Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî ve Âkaidü’l-İmân” eseri adıyla bir tebliğ sunmuştur. Bkz. Erkol, a.g.m. ,s. 449-450.

⁸⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.* ,s. 3-4; Erkol, a.g.m. , s. 452-453; Özdirek, a.g.m. , s. 712-714; Bkz. Tezin sonundaki ekler bölümünde eserle ilgili fotkopiler mevcuttur.

**BÖLÜM 2:NEHCU'N-NECÂH FÎ ÂHKÂMI'N-NİKÂH
ADLI ESERİN KONULARI ELE ALIŞ ŞEKLİ**

BÖLÜM 2: ESERİN TANITIMI VE İÇERDİĞİ KONULARIN ÇERÇEVESİ

1. ESER İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. ESERİN TANITIMI

Müellif Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin eserini tanıtırken kitap hakkında genel bir bilgi ve kitapta yer alan konu başlıklarını vermeye çalışacağız.

1.1.1. Eserle İlgili Genel Bilgiler

Kitabın başında, müellif Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî hakkında genel bir bilgi verilmiş olup müellife ait bir önsöz bulunmaktadır.

Nehcu'n-necâh fi âhkâmî'n-nikâh'in anlamı, “Nikâh Hükümlerindeki Kurtuluşun Yolu” demektir. Eser orta boy 65 sayfa olup 2011 tarihinde tab edilmiş ve baskı yeri verilmemiştir. Eserin yazılış dili Arapçadır, içinde kız isteme merasiminde söylenecek sözlerin metinleri Kürtçe ve Farsça olarak (Arapça/Osmanlıca alfabesiyle) yer almaktadır.

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, kitabın yazılış amacını şöyle dile getirmekte olup, şu dua ile başlamıştır:

“Ercumendi Âlimlerinden Şeyh Süleyman b. Şeyh Abdullah el-Hâlidîyyeti'l es-Siirdî'nin Nuru's-sabâh fi âhkâmî'n-nikâh kitabını incelediğimde, ilmî derinliğinin dalgalarına daldığımda, meselelerin faydalı hazinelerine ulaştığımı anladım ve beni buna teşvik eden bülbüllerin de tesiriyle kolayca yazılması, ezberlenmesi ve okunmasını sağlamak için kısaltarak en azından kitabın yarısı kalınlığında olmasını istedim. Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, kitabın ismini de “Nehcu'n-necâh fi âhkâmî'n-nikâh muhtasarı en-nuru's-sabâh” ismini verdim. Allah'tan başarı ile tamamlamayı ve maksada ulaşmayı diler, nasıl ki kitabın aslından istifâde ediliyorsa bundan da devamlı ve umumi olarak istifâde edilmesini niyaz eder ve Allah'a bu çalışmamı kendi rızası istikametinde kıyamet gününde bana, anne, baba ve üzerimde hakkı bulunan herkese sevap ve cennet azığı yapmasını dilerim.”⁸¹

1.1.2. Eserde Yer Alan Konu Başlıkları

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî *en-Nehcun'n-necâh fi âhkâmî'n-nikâh* isimli eserinde Şâfîî fıkında nikâh ile ilgili yer alan konuları şu başlıklar altında vermiştir:

1) Nikâh ve faziletleri.⁸²

2) Sünnette, nişan (hitbe)-kız isteme- tören adabı ve faideleri.⁸³

⁸¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 5.

⁸² eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 5-9.

- 3) Nikâhın birinci rûknü olan zevc/koca ile ilgili şartlar.⁸⁴
- Kürtçe nişan-kız isteme- merasim adabı.⁸⁵
  - Farsça nişan-kız isteme- merasim adabı.⁸⁶
- 4) Nikâhın ikinci rûknü zevce iel ilgili şartlar.⁸⁷
- Bu başlık altında şu konulara yer verilmiştir;
- Evlenilmesi haram olan kadınlar.⁸⁸
  - Boşta olan (dul veya boşanmış) kadınlarla ilgili açıklamalar.⁸⁹
- 5) Nikâhın üçüncü rûknü (velî) ile ilgili.⁹⁰
- 6) Nikâhın dördüncü rûknü (şahitler) ile ilgili.⁹¹
- Şahidlerle ilgili önemli bir uyarı mevcuttur.⁹²
- 7) Nikâhın beşinci rûknü (siğa) ile ilgili.⁹³
- 8) Nikâhta velîler ile ilgili bölüm.⁹⁴
- 8) Tahkim tevliye ve tevfiz hükümleri ile ilgili bölüm.⁹⁵
- Mucbir velînin bâkire kızı evlendirmesine ilgili bir ayrıntı (furû').⁹⁶
  - Kâdı'nın, kadınların evlendirme izinlerine ilişkin bir ayrıntı(furû')ile ilgili bölüm.⁹⁷
  - Kâdı'nın, nikâh konularındaki bilgisine ilişkin bir ayrıntı(furû')ile ilgili bölüm.⁹⁸
- 9) Denklik (*küfiv*) ile ilgili bölüm.⁹⁹
- Taklîd ve şartları ile ilgili bölüm.¹⁰⁰
  - Sünnette, eşlerin ilk karşılaşmaları halindeki adaba ilişkin bölüm. (Tetimme)¹⁰¹

⁸³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 9-12.

⁸⁴ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 12-14.

⁸⁵ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 14-15.

⁸⁶ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 15-16.

⁸⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 17-18.

⁸⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 18.

⁸⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 19-20.

⁹⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 21-22.

⁹¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 23-26.

⁹² eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 26.

⁹³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 27-31.

⁹⁴ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 33-44.

⁹⁵ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 44-46.

⁹⁶ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 46.

⁹⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 47.

⁹⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 47-48.

⁹⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 49-53.

¹⁰⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 54-56.

¹⁰¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 56.

10) Cinsel ilişkinin adabına ilişkin bölüm. (Mühimme) ¹⁰²

11) Nâdir/ilginç ve güzel konular ile ilgili bölüm. ¹⁰³

1.2. ESERDE KULLANILAN KAYNAKLAR

1.2.1. Müellifin Yararlandığı Temel Kaynaklar

Bu başlık altında Şeyh eş-Şâvirî'nin eserinde geçen kaynak eserlerin bir listesini verdik. Bu kaynak eserler aynı zamanda eserin aslını oluşturan Şeyh Süleyman es-Siirid'nin *Nuru's-sabah fi ahkâmi'n-nikâh* isimli eseri için de geçerlidir.

Eserde geçen temel kaynak eserlerin ismi genellikle Şâfî uleması arasında bilinen ve sıkça kullanılan kısa ismi ile verilmiştir.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla eş-Şâvirî'nin *Nehcü'n-Necah fi Ahkâmi'n-Nikâh* isimli eserinde kullandığı kaynakların isimlerini matbu künyeleri verdik:

1) İmam Muhyiddin Ebûzekerîya Yahya b. Şeref en-Nevevi (676) ¹⁰⁴, *er-Ravda, El-Minhac ve El-Fetevâ* isimli eserleri.

2) Â'laaddin Muhammed es-Semerkandî (539), *Tuhfetu'l-Fukahâ*, Daru'l-Kutûbu'l-İlmiyye, Beyrut 1405/1984.

3) Şihâbuddin b. Hacer, el-Mekkiyyî, el-Heytemî (974), *el-Fetevâyi'l-Kebiri'l-Fikhîyyeti*, Matbaatu Abdulmecid Ahmed Hafiy, Mısır ts.

4) Şemsuddin Muhammed b. Ebû'l-Abbas Ahmed b. Hamza b. Şihâbuddin er-Remlî, El-Mısırî, El-Ensârî, eş-Şâfîy's-Sağir (1004)'inin; *en-Nihâyetu'l-Muhtac ilâ Şerhi'l-Minhac*, Lübnan/Beyrut'ta Daru'l-Fikir yayınevi tarafından basılmış ve tarihsizdir. Bu kitap 8 ciltten oluşmaktadır. Kitabın üzerinde iki tane haşiye mevcuttur.

5) *Haşiyeti*, Ebû'd-Diya' Nureddin Ali b. Aliyu's-Şibrâmilisi (1087)

6) *Haşiyeti*, Ahmed b. Abdirrazzak b. Muhammed b. Ahmed El-Mağribi, er-Reşidi (1096).

7) Şihâbuddin b. Hacer el-Heytemî'l-Mekkiyyî'nin; *et-Tuhfetu'l-Muhtac bi Şerhi'l-Minhac* isimli eseri 10 ciltten oluşmakta olup Beyrut'ta Hayrsadır yayınevi tarafından basılmış tarihsizdir. Bu kitabın üzerinde de bir haşiye daha mevcut olup Eş-Şâvirî bunlardan da istifâde etmiştir.

¹⁰² eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 56-58.

¹⁰³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 59-63.

¹⁰⁴ Bu zât Suriye'nin Başkenti Şam/Dimeşk vilâyetine bağlı *Neva* köyünde doğmuş ve orada vefat edip, aynı köyde defnedilmiştir. *Neva* Köyü Suriye'nin başkenti Dimeşk/Şam kentine 20 km. güneydedir. 2010 yılında kabrini ziyaret ettim.

8) eş-Şeyh Abdulhamid Şirvânî (1882/1300)ve Ahmed bini Kasım El-Ubadî (v.?); *Haşiyetu eş-Şirvânî âlâ Tuhfetu'l-Muhtac*. (Bu haşiyeyi bu iki âlim tamamlamıştır

9) Şemsuddin Muhammed bini Şehabeddin Ahmed bini Ahmed bini Hamzatu'r-Remlî (1004), *Fetevâ'r-Remlî, Hâşiyetun âlal el-Fetevâi'l-Kebiru'l-Fikhîyyeti*, Metbaatu Abdulmecid Ahmed Hafiy, Mısır ts.

10) Ebû'd-Diyâ Nureddin Ali bini Ali eş-Şibrilisi (h:1087), *Haşiyetu âla'l-Nihâyetu'l-Muhtac ila Şerhil Minhac*, Daru'l-Fikir, Mısır ts.

11) eş-Şeyh Muhammed Hatib eş-Şirbinî (977), *Haşiyetu bi Tuhfetu'l-Habib Âlâ Şerhi'l-Hatib*, Daru'l-Fikir, Basım yeri yok, 1981/1401.

12) eş-Şeyh Süleyman El-Buceyrimi, *Buceyrimî Âla'l-Hatib*, Daru'l-Fikir, Basım y.y. 1981/1401,

13) es-Seyyid bin Abdurrahman bin Muhammed b.Hüseyn .b.Ömer (v.), *Buğiyetu'l-musterşidin*, Dâru'l-marifet, Beyrut ts. , 199, 200.

14) İbrahim'ul-Beycûrî, *Haşiyetu'l-Bâcuri âlâ Şerhi'l-İbnu Kasım*, Dâril İhya, Mısır H. 1279,

15) Eş-Şeyh Süleyman Şeyhu'l-İslâm Zekeriyya'l-Ensarî (v.), *el-Cemel Haşiyetü'l-Menhec*, Matbaâtu'l-Mustafa, Kuha, Basım y.y. Mısır ts.

16) eş-Şeyh Muhammed bin Muhammed bin Muhammed Gazâlî (ö.H.505/1111), *el-Vesitu fil Mezheb*, Daru'l-İslâm, 1. Bs. M.1997, H.1417 Basım y.y.

17) es-Seyyid Ebi Bekr el-Meşhur'u-bi-seyyid el-Bekrî ibn'l-Ârifbillâh Şetâ et-Dimyâtî, *Îânet'u-tâlibîn*, Daru't-Turasu'l-Ârabiyyeh, Beyrut ts. , iv, 86-89.

18) eş-Şeyh Abdulhamid eş-Şirvânî, *Havaşiy-i-Âla Tehfeti'l-Muhtac bi Şerhi'l-Minhac*, Daru'l-Fikir, Basım y.y. , ts.

19) İmam ebi'l-Kasım Abdulkerim b. Muhammed b. Abdulkerim er-Râfî el-Kuzeynî eş-Şâfî (623), *el- E'zîz Şerhi'l-Veciz*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1998/1417.

1.2.2. eş-Şâvirî'inin İsmi Zikrettiği Âlimler/Eserler

1)El-Kurtubî, Ebû Abburahmân Bakî b. Mahled b. Yezîd el-Kurtubî (276/889).

2) Beyhâkî, Ahmed b. Hüseyn, künyesi Ebû Bekir (v.h:458/1065)' *Sünen-i Kebir*, ;*Sünenü's-Sağir*, eserlerinin müellifidir.

- 3) İbnu'l-İmad, Ebû'l-Felah Abdulhak b.Ahmed b. Muhammed es-Salihî el-Hanbelî (1089/1679),
- 4) Bedruddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed el-Âynî (v.h:913) Umdetu'l-Kari'(Şerhu Sahihi'l-Buhârî),
- 5) el-İbni'l-Subki; Abdulvehhab b.Ali b. Abdulkavî b. Ali b.Temmâm b. Yusuf el-Ensârî eş-Şâfiîes-Sübki (771/1370), *er-Ravda*,
- 6) Şeyhu'l-İslâm Çatalcalı Ali Efendi (1103/1692) *Ali Efendi'nin Fetavası*,
- 7) İbni Kasım, Abdurrahman İbni Kasım Utâkî (191/806), *el-Kenz*
- 8) el-Ezre'i, Ebu'l-Abbas Şihabuddin Ahmed b. Hamdan b.Ahmed el-Ezre'iy (783/1381)
- 9) İbni Yahya, Ahmed İbni Yahya el-Baladhurî (897),
- 10) es-Semhudî, Ebu'l-Hasan Nureddin eş-Şerif Ali b. Abdullah Ahmed es-Semhudî (911/1506), *Akdi'l Ferid*,
- 11) Şeyh ez-Zeyadi, Ali b.Ahmed b. Muhammed b. Ömer b.Salim ez-Zeydî (575/1180).
- 12) ez-Zekeriyya, Zekeriyya b. Muhammed b. Ahmed b. Zekeriyya (926/1520).
- 13) İmam es-Suyûtî (913), *el-Â'mîl ve'l-Camiu'l-Kebir*,
- 14) el-Yebki, *Ma'rifetu's-Sunen*,
- 15) İbni Âsker,
- 16) Muhammed eş-Şe'ran-i, *U'hud*,
- 17) i'madudidin ez-zincani, *Şerhi'l-veciz*,
- 18) Ebû hanîfe: *Kenzul Hanefî*,
- 19) er-Râfî,
- 20) İbni Ziyad, *Gâyetu'l-t-Tehlis-i'l Murad min Fetevâyi'l-İbni Zyad*,
- 21) el-Babili,
- 22) Yusuf el-Erdebili (779/1377), *el-Envar*,
- 23) İmam en-Nevevî (676), *Ravdve Şerhi*,
- 24) el-Buğayli,
- 25) İbni Ebi's-Şerif,
- 26) İbn-i Atif
- 27) el- Eşceri

- 28) Bafekihi,
- 29) Kâdı Hüseyin,
- 30) İbni A'tiy, *et-Tefsir*,
- 31) İbni Salah,
- 32) Şeyhu'l-İslâm, *er-Ravda-i Şerif*,
- 33) İbu'l-İmâd, Abdulhay b.Ahmed b. Muhammed el-Îmâd el-Âkrî (1089/1679).
- 34) eş-Şeyheyn, (İmam Nevevî ve İmam Remlî)
- 35) el-Bulkûyânî, Salih b. Ömer b. Rislân b. Nusayr b. Salih Belkine (868/1463)*el-Fetevâ*,
- 36) ez-Zerkeşi, Muhammed b.Bahadır b. Abdullah (794/1392),
- 37) el-Kumat,
- 38) el-Mezcudi,
- 39) el-Kemâli'r-Ridadi, *el-Fetevai'l-Kemâli'r-Ridadi*,
- 40) İbn-i Rıfat ve ibni ebi's-Şerif
- 41) el-Maverdi, Ali b. Muhammed b. Habib el-Basrî el-Maverdî (450/1058)
- 42) el-Esnevi, Abdurrahim b. Hasan b. Ali b. Ömer b. Ali b. İbrahim Esnevî el-Ermevî el-Kuraşî (772/1370)
- 43) İmam Şâfiî (204/820)'nin yeni (kavl-i Cedid) görüşü,
- 44) Süleymau'l-Kurdî,*Fetevâi es-Süleymani'l-Kurdî*,
- 45) el-Mezced, *el-Mezhebî ile el-Kafîy*
- 46) es-Sembat,
- 47) İbn-i Kasım,
- 48) ibn-i Ū'ceyl,
- 49) İbn-i Kebîn,
- 50) İbn-i Sabbağ,
- 51) er-Revyânî,
- 52) İbn-i Salah,
- 53) ibn-i Zeyad,
- 54) et-Tenbudavî, Ali b. Muhammed b. Ahmed b. Yusuf b. Muhammed Nureddin et-Tanbudavî (888/1483)
- 55) eş-Şeyh Zeynud'din el-Miyibarîy'i,

- 56) Ğalib
- 57) er-Reşid, Yahya b. Ali b. Abdullah b. Ali b. Mufferrec (662/1264)
- 58) el-Eşharî, Ali b. İsmail (324-330/941).
- 59) el-Kemal,
- 60) er-Redad,
- 61) İbn-i Sirac,
- 62) Ebû Mahzeme, (Âllame Abdullah ibn-i Ömer Bamahzame)
- 63) İbnu'l-Â'cil,
- 64) et-Taybu'n-Nâşirî, Osman b. Ömer b. Ebibekr b. Ali b. Muhammed b. Ebi Bekr b. Abdullah b. Ömer b. Abdurrahman b. Abdullah en-Nâşirî (848/1445)
- 65) eş-Şeyhu'l-İslâm, Menhec'in şerhi,
- 66) İbn-i İ'mad el-Hadimî, Muhammed b. Mustafa (1176/1762)
- 67) el-Âliyu's-Şibramilisi, *Faydu'l-ilâh*,
- 68) İbn-i'l-mukir, Ahmed b. Muhammed b. Mansur b. Ebi'l-Kasım b. Muhtar b. Ebibekr el-Cucâmî el-Cerevî el-İskenderî Ebu'l-Abbas Nasruddin (683/1284)
- 69) İbn-i Ebi Şeybe, Abdullah b. Muhammed b. İbrahim b. Osman el-Abbasî (235/850) *Müsennifet*,
- 70) er-Revyânî, İbrahim b. Abdulkadir b. Ahmed Reyyâhî Ebû İshâk (1266/1850)
- 71) Nasere'l-Mukaddisî, *Hucce'ti 'de*
- 72) el-Beyhakî, risaletu'l-Eş'âriyyeh,
- 73) el-Hâlimiy, Abdulhalim b. Ali (922/1516)
- 74) İmamı'l-Haremeyn, Abdulmelik b. Abdullah el-Cuvenî (v.?)
- 75) Ebi Bekir bin Kasım el-Ehdeli
- 76) el-Îz İbn-i Selâm,
- 78) İbn-i'l-Humâm, Muhammed b. Abdulvahid b. Abdulhamid b. Mes'ud es-Sivasî el-İskenderî el-Kâhirî el-Hanefî Kemaluddin (861/1457)
- 79) eş-Şeyh Ebû Yusuf, Yusuf b. Ya'kub Hemedânî (
- 80) es-Seyyid Muhammed Resul el-Berzenci,
- 81) el-Kalyûbî, Muhammed b. Ahmed b. İsa b. Rıdvan el-Kalyubî el el-Askalanî el-Misrî (725/1325)

82) eş-Şübr'i, Ebû Şübrüme Abdullah b. Şübrüme b. Et-Tufeyl ed-Dabbî (144/761).

83) Ebû İshâk el-İsfirâniyyî' Tâhir bini Muhammed (471/1078)

84) eş-Şe'rânî, *Minen*

85) el-Uhudu'l-Muhammediyeti,

86) el-Keşşaf,

87) Şerhu'l-Munteha,

88) Ğâyetu'l-Maksud,

89) *Feydu'l-ilale'*

90) *Rahmettu'l-Ummet*,

91) Cevheretü'l-Hanefiyyeti,

92) *el-Havî'i'l-Kebir*,

93) Fetevâyî'l-Buġiyye'[es-Seyyid bin Abdurrahman bin Muhammed, *a.g.e.* , s. 207, 208.]

94) el-Fevaidu'l-Mekkiyyeh,

95) el-Haşiyaetu'l-Envar,

96) eş-Şerhu'l-İrşad'ın şerhinde de ifâde edildiği gibi.

97) el-âllametu'r-Râ'iyyetu'l-Hanbeliyyî,

98) eş-Şerhu'l-İrşâd,

99) Hâşîyetu'l-Cumel,

100) Faydu'l-Îlahî'l-Mâlikî,

101) Camiû'l-Ehadis,(535/1140)

102) Risaletu'l-Vesmi fil-Veşmi,

103) el-Âllâmetu'l-Âdiyyi'

104) Risaleti'n-Nassi'

105) el-İhya,

106) Tıp kitaplarından, Kunuzu's-Sıhha,

1.2.3. Eserde Kullanılan Kaynakların Değerlendirilmesi

Müellif Şeyh Abdurrahman eş-Şavirî'nin kaleme almış olduğu *Nehcu'n-necah fi âhkâmî'n-nikâhisimli* bu eser, gerçekten de döneminin, nikâh konusundaki bilgilendirme ihtiyacının karşılanması çerçevesinde, fikhî çalışmalar içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Bu eserdeki klasik kaynak kullanım şekli, tamamen eski dönem medreselerinin teliflerde kullandığı yöntemdir. Bu yöntemde kast edilen görüşlerin, bazen sadece bakıldığı kaynaktan ziyade, müellifin ismini zikretmekle yetinildiği gibi, bazen de sadece eserin ismi zikredilmiştir. Bu da şunu gösteriyor; eğer müellif meşhur ise onun ismi öne çıkıyor, bazen de fukahaca eser daha çok kullanıldığından eserin ismi ön plana çıkıyor. Bu yüzden de eserin, günümüzde yapılan akademik çalışma teknikleri yöntemlerinin gerisinde kaldığı tartışılabilir.

Bu da eserin akademik kaynak kullanım teknikleri açısından eksik kabul edilmektedir. Çünkü ne sayfa numarası, ne de kitabın cilt numarası verilmiştir. Ortaya konulan görüşün, adı geçen eser veya müellifine tam götüremediği, yazılan eserlerin gerçek kaynağına ulaşılmasını güç hale getirmektedir. Bu gibi klasik yöntemle yazılan eserlerdeki kaynakların, sadece müellifin ismi zikredilmiş ise; (adı geçen müellifin başka eserleri varsa) hangi eserinden alındığı tesbiti zorlaşır. Eğer sadece eserin ismi zikredilmişse bu sefer aynı ismi taşıyan fakat müellifi farklı olan bir eserin mevcudiyeti işi daha da karmaşık hale getirmektedir.

Bu nedenle akademik araştırmalar açısından oldukça güç, zaman kaybı ve müellifi veya eserinin hak ettiği konumu elde edemeyeceği ve eserin, kendisinden yeterince istifade edilememektedir. Buda müellif veya eserin, ilim tarihi sahnesindeki yerini tam alamamış olacağı gibi, eserle müellifinin kaybolmasına zemin hazırlamaktadır.

2. ESERDE YER ALAN KONULARIN ÇERÇEVESİ

Müellif Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî (v.1974)' nin incelediğimiz bu erserinde yer alan konuların genel olarak çerçevesi; nikâhın fazileti, hikmetleri, nişan/hıtbe adabı, örnek kız isteme merasimi, nikâhın rükünleri, tahkim, tevliye, velînin şartları ve velîler bölümünden oluşmaktadır.

2.1. NİKÂHIN FAZİLETİ VE HİKMETLERİ

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, nikâhın faziletini ve hikmetlerini şöyle açıklamaktadır; insanlar arasında nikâh, ilk insan Hz. Âdem (a.s) ile Hz.Havva (r.a.) annemizle başlamış olup, cennete de devam edecektir. Hatta nikâhları dünya da iken birbirine haram olanlar, cennette aynı kişinin nikâhı altında evliliklerinin devam edebileceğini şu şekilde izah etmektedir; iki kız kardeşin bir nikâh altında bulunmaları bir engel teşkil etmeyecek, eşi ölen erkeğin, ölen kadınının kız kardeşi, halası, teyzesi

veya yeğenlerinden birisiyle evlenmiş ise, cennete gitme durumlarında, orada aynı nikâh altında beraber olabileceklerdir. Çünkü çünkü haram olma nedenleri olan kin, nefret cennette yoktur ve sila-i rahim'in kesilmesi söz konusu olmayıp, mükellefiyet ortadan kalkmıştır.¹⁰⁵

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, Cennette annesi ve kendi kızının dışındaki herkesle nikâh yapılabileceğini, cennette dört eşten fazlasıyla evlenmenin de câiz olduğunu, cennette teklifin olmadığı yönünde âlimlerin görüşü olduğunu dile getirmiştir.¹⁰⁶

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin belirttiğine göre, cennette, dünyada iken haram olan aynı nikâh altında bulunma meselesi, Şafîlerde haram olmadığı gibi Hanbelîlerde de haram değildir. Cennette nikâhın aslı şu âyetlerde belirtildiği gibidir: *“Hoşlandığınız kadınları nikâhlayınız.”*¹⁰⁷ *“Sizden (müslüman)olan cariyeleri de nikâhlayınız.”*¹⁰⁸

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, nikâhın hikmet ve faziletlerine dair birçok hadis-i şerif zikretmiştir. Biz burada bu hadisleri tespit edebildiğimiz kadarıyla kaynakları ile birlikte vermeye çalışacağız.

1) *“Kimin bir evladı dünyaya gelirse güzel isim koysun, güzel ahlakla büyütsün ve bâliğ olduğunda da onu evlendirsün. Bâliğ olan evladını evlendirmedeği takdirde evladı bir günaha bulaşırsa günahı babasının üzerine olur.”*¹⁰⁹

2) *“Muhakkak ki nikâh benim sünnetimdir. En şerhîleriniz (iffetini korumayan) bekârlarınızdır. Ölülerinizin en rezilleri (nikâh sünnetine uymayan) bekârlarınızdır.”*¹¹⁰

3) *“Ey gençler topluluğu sizden evlenmeye muktedir (masrafı) olan evlensin. Çünkü harama bakmayı engeller, harama (fuhuşa) girmekten korur. Kimin de gücü*

¹⁰⁵ eş-Şâvirî, a.g.e. s. 5-6; Bu konula ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Şemsuddin Muhammed bin Şehabeddin Ahmed bin Ahmed bin Hamzatu'r-Remlî, *el-Fetevâ'ir-Remlî Hâşiyetun âlal el-Fetevâi'l-Kebiru'l-Fikhîyyeti*, Metbaâtu Abdulmecid Ahmed Hafiy, Mısır ts. , IV/ 82-109.

¹⁰⁶ eş-Şâvirî, a.g.e. s. 6. ; Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ebu'd-Diyâ Nureddin Ali bin Ali eş-Şibrîmilisi, *Haşiyetu âla'l-Nihâyetu'l-Muhtac ila Şerhil Minhac*, Daru'l-Fikir, Mısır ts. , VI/ 177-180; er-Remlî, a.g.e. , IV/ 82-109).

¹⁰⁷ Nisâ, 4 /3.

¹⁰⁸ Nür, 24 /32.

¹⁰⁹ eş-Şâvirî, a.g.e. s. 6; Beyhâkî, Ebu Bekir Ahmed bin Hüseyin, *Sünen-i Kübrâ, İman*, Dairetu'l-Meârif, Hatdarabat ts. , (eş-Şâvirî, Beyhâkî, (Ebi said ve ibni Abbas'tan rivayetle) bildirdiğini belirtmektedir).

¹¹⁰ eş-Şâvirî, a.g.e. s. 6-7; Geniş bilgi için bkz. Ahmet b. Hambel Ebû Abdullah b. Muhammed, *Müsned, Nikâh*, Müessesetü'r-Risale, Mısır 1970. (eş-Şâvirî, Ahmed bin Hanbel, *Müsned, Nkâh*, ; Beyhâkî, *Nikâh*' tan nakille bildirdiğini belirtmiştir).

yetmiyorsa oruç tutsun. Çünkü oruç şehveti kırdığından onu günaha girmekten korur.”¹¹¹

4) “Kişi evlenmekle dininin yarısını tekmil eder, dinin diğer yarısı da Allah’a takvayı uluştırur.”¹¹²

5) “Benim fitratımı seven benim sünnetimle sünnetlensin. Benim sünnetim ise nikâhtır.”¹¹³

6) “Kim de sünnetim(nikâh)den yüz çevirirse ve bu halde ölürse kıyamet gününde melekler o kişiyi havuzum(kevser)dan yüzünü çevirtip kovarlar.”¹¹⁴

7) “Kim de fakirlik korkusuyla evlenmeyi terk ederse o da benden değildir.”¹¹⁵

8) “Dünyanın tamamı istifâde edilen maldır. Bunların da en hayırlısı da sâlihâ kadındır.”¹¹⁶

9) “Mü’min kişiye Allah’a itaatten sonra sâlihâ kadın gelir. Erkeği ona emir verdiğiğinde ona itaat eder, ona baktığında mutlu olur, kadına kocası üzerine yemin edildiğinde yerine getirir, kocası evden uzaklaştığında kendi namusunu ve eşinin malını korur.”¹¹⁷

10) “Bâkire olanlarla evleni; çünkü ağızları tatlıdır, rahimleri daha müsaittir ve azla da yetinirler.”¹¹⁸

11) “Ey gençler! Topluluğu, sizden evlenmeye muktedir (evlenebilecek kadar masrafi) olan evlensin. Çünkü harama bakmayı engeller, harama (zinaya) girmekten korur. Kimin de gücü yetmiyorsa oruç tutsun. Çünkü oruç onu günaha girmekten korur. (şehveti kırdığından)”¹¹⁹

¹¹¹ eş-Şâvirî, a.g.e. s. 6-7; Geniş bilgi için bkz. Müslim, Ebu’l-Huseyn el-Kuşeyrî, *el-Camiû’s-Sahih, Nikâh* 898, Çağrı Yayınları, İstanbul 1982; Buhârî, Muhammed b. İsmail, *el-Camiû’s-Sahih, Savm* 10, *Nikâh* 2, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992; Tirmizî, Ebi İsa Muhammed b. İsa, *el-Camiû’s-Sahih, Nikâh* 1, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992; (Eş-Şâvirî, Beyhâkî, *Sünen-i Kebir, Nikâh*. Bölümünde nakille bildiriyor.)

¹¹² eş-Şâvirî, a.g.e. s. 7; Geniş bilgi için bkz. Suyûtî, Celâleddin es-Suyûtî *el-Â’mil ve’l-Camiû’l-Kebir, Nikâh (eddâru’l-Mansur)*, Mektebetu-Dirasetu’l-İslâmiyye, Kahire 2003. (eş-Şâvirî, Beyhâkî, *İman*, (Enes’ten rivayetle) Bölümünden nakille bildiriyor.)

¹¹³ eş-Şâvirî, a.g.e. s. 6; Beyhâkî, *Sünen*,’den naklettiğini bildiriyor.

¹¹⁴ eş-Şâvirî, a.g.e. s. 6; Geniş bilgi için bkz. Deylemi, Şireveyh bin Şehrdar bin Şireveyh ed-Deylemi el-Hemedani, Ebu Şüca’ *Müsned-i Deylemi/Firdevs-ül-Ahyar, Nikâh*, Basım y.y. 1990. (eş-Şâvirî, deylemi’nin Ebi Said’ten rivayetle nakillettğini bildirmiştir.); Kurtubî, Ebû Abdurrahman Bakî b. Mahled b. Yezîd el-Kurtubî *Müsned, Nikâh*, Basım y.y. , ts.

¹¹⁵ eş-Şâvirî, a.g.e. s. 6; Deylemi, *Nikâh* (Ebi Said’ten rivayetle) nakille belirtiyor.

¹¹⁶ eş-Şâvirî, a.g.e. s. 6; Müslim, *Nikâh*, no: 2668. (Abdullah b. Amr b. As). Ayrıca bilgi için bkz. Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi ‘Kütüb-i Sitte (Nikâh Bölümü; Müslim, Rada, 64(1467); Nesaî, Nikâh, 15 (6, 69).*, Akçağ Yayınlar, İstanbul ts. , XV /393.

¹¹⁷ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 6; İbni Mâce, *Nikâh*, no: 1847.

¹¹⁸ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 6; İbni Mâce, *Nikâh*; Beyhâkî, *Sünen, Nikâh*’den nakille bildiriyor. ; Ayrıca bilgi için bkz. Canan a.g.e. , XV/ 396;

¹¹⁹ eş-Şâvirî, a.g.e. ,6-7;[eş-Şâvirî, Beyhâkî, *Sünen-i Kebir, Nikâh*’ tan dipnotla nakletmiştir.] Bkz. *Sahih-i Müslim, Nikâh*: 898; Buhârî, *Savm* 10, *Nikâh* 2; Tirmizî, *Nikâh* 1.

12) “Nikâhlanın, çoğalın çünkü ben, kıyamet gününde ümmetimin çokluğu ile iftihar ederim. Bir düşük dahi olsa; nitekim o da kıyamet gününde anne ve babasına güzel yer ve makamlar hazırlar.”¹²⁰ İmam Şafî (ö.204/819) şöyle söyler: Bize ulaştı ki Allah’ın Resulü(s.a.v.) “Evlenin çoğalın ben ümmetimin çokluğu ‘bir düşük bile olsa’ ile övünürüm.”¹²¹

13) “Benden iki asır sonra gelenlerinizin en hayırlısı hafif (çoluk çocuğu olmayan bekârlarınız) olanınızdır.”¹²² “Sizlerin en hayırlınız benden iki yüz yıl sonra hafiful hazz olandır. Resulullah’a soruldu ki, kimdir hafiful hâzz? O da, kadını ve çocuğu olmayandır.”¹²³

Bu hadislerden de anlaşılacağı gibi genel itibarıyla, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) müslümanları evliliğe teşvik ederek iffetli yaşamalarını istemektedir. Ancak, Efendimiz neslin bozulacağına da dikkat çektiğinden, bu son hadis, nefsinin, zinaya bulaşmaktan koruyabilenler için olsa gerek. eş-Şâvirî’ye göre icmâ ile kabul edilen görüşün, nefsinin koruyamayanların evlenmesinin daha iyi olması yönünde olup nikâhın kitap, sünnet ve icmâen sabit olmasıdır.¹²⁴ Buna hamledilerek yine bir hadiste, “İnsanlara bir zaman gelecek ki geçimlerini ancak haramdan temin edeceklerdir. Böyle bir zamana gelindiğinde o zaman bekâr kalmak helâl olur”¹²⁵ diye buyrulmuştur.

Yüce Allah, resulünü evlilik konusunda methetmiştir. Âyette; “Ya Muhammed senden öncede peygamberler gönderdik ve onlara eşler ve çocuklar verdik.”¹²⁶ Denilmektedir.

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, *Feydu’l-ilale* isimli eserden nakille nikâhın beş ana hüküm üzerine kurulduğunu beyan etmiştir;

1) Evlenmek isteyip gücü (masrafına) yetiyorsa bu kimsenin evlenmesi sünnettir.

2) Evlenmeyi istiyor fakat evlilik masrafına gücü yetmiyor bu ilkinde muhaliftir.

¹²⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 6-7; [eş-Şâvirî, el-Yebki, *Ma’rifetu’s-Sunen*, den naklettiğini belirtiyor.]

¹²¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 6-7; [eş-Şâvirî, el-Yebki, *Ma’rifetu’s-Sunen*, (Beyhâki, es-Sünenü’l-Kübrâ) nakletmiştir.] Ayrıca bilgi için Bkz. Canan, *a.g.e.*, *Nikâh Bölümü (5623)*, XV/ 389.

¹²² eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 7; Bkz. Suyûtî, Celâleddin, *el-â’mîl ve’l-Camiu’l-Kebir(eddâru’l-Mansur)* no: 221, Mektebetu-Dirasetu’l-İslâmiyye, Kahire 2003.

¹²³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 7; [eş-Şâvirî, Beyhâki, *İman*, (Ebu Y’ala’dan rivayetle) ve İbni Âsker’de (Huzeyfe’den zayıftır); Umdetu’l-Kari’de bu hadisi zayıf ya da mevzu hadistir diye yazar. Aynı yerde yine Huzeyfe’den rivayetle “Benden yüz elli sene sonra kişinin köpek yavrusunu beslemesi evlat beslemekten daha hayırlıdır.” Kaydı vardır]; Ayrıca bkz. eş-Şeyh Muhammed Şirbiniyi’l-Hatib, *Haşiyetu bi Tuhfetu’l-Habib Âlâ Şerhi’l-Hatib*, Daru’l-Fikir, Basım y.y. 1981/1401, III/ 300-326.

¹²⁴ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 7; [eş-Şâvirî, Muhammed eş-Se’rânî, *el-Uhudu’l-Muhammediyeti*’den nakille bildiriyor.]

¹²⁵ Bu konuyla ilgili olarak bkz. eş-Şeyh Süleyman el-Buceyrimî, *Buceyrimî Ala’l-Hatib*, Daru’l-Fikir, 1981/1401, Basım y.y., III/ 300-304.

¹²⁶ Râ’d, 13/ 38.

3) Evlenmeye gücü yoksa ve evlenmeyi de istemiyorsa bunun evlenmesi mekruhtur.

4) Evlenmenin mendup olduğu durumda nezreden (evlenmeyi adak edinen) için ise vaciptir.

5) Kadınının hukukunu koruyamayacağını bilen için ise evlenmesi haram olur, bunların hepsi, erkekler için gerekli olan hususlardır.¹²⁷ Diye ifade etmiştir.

Şeyh eş-Şâvirî'nin ifadesine göre; Şâfiî ve Mâlikîlerin genel görüşü evlilik masraflarını karşılayabilen için evlenmek, hac, cihat, nafilâ namaz ve nafilâ oruçtan daha hayırlı olduğu, evlenme hususunda kadınların evliliğinin daha isabetli olacağı, çünkü kadınların erkeği istemesi daha fazladır deniliyor. Sebebi de; kadınların geçim/iâşe, barınma, şefkat, sevgi ve nefsanî yönlerinin ağır basmasıdır. eş-Şâvirî, “*eğer Allah kadına utanma duygusunu vermeseydi. Çarşılarda kadınlar erkeklerin altında yatarı.*”¹²⁸, “*Kişi ne zaman günaha girmekten korkarsa o zaman vacip olur.*”¹²⁹Denilmektedir.

Hanefilere göre: “Evliliğin mutlak manada mendup/sünnet olmasıdır. Bu da ibadetin aksamasından daha hayırlıdır.” demektedir.¹³⁰

Özetle söylemek gerekirse, neslin temiz bir şekilde devamının sağlanması, namusun/iffetin korunması için meşru dairede evlenmenin daha faziletli ve evlâ olduğudur.

2.2. NİŞANLILIK (HITBE)

eş-Şâvirî'ye göre; fıkhıta hitbe (nişanlılık) ile ilgili önemli hükümler yer almaktadır. Biz burada kız isteme âdabı ve eş-Şâvirî'nin yaşadığı mühitte uygulanan dini ağırlıklı örnek kız isteme merasimini vereceğiz.

¹²⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 8-9; [eş-Şâvirî, *Feydu'l-ilale*'den nakletmiştir].

¹²⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 9; [eş-Şâvirî, *Şerhi'l-veciz* (imadudidin ez-zincani)'den nakille bildirmiştir].

¹²⁹ Ahmet Bin Hambel, *Müsned*, Nikâh.

¹³⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 9; [eş-Şâvirî, Ebu hanîfeye göre olduğunu belirtiyor].

2.2.1. Kız İsteme (Hitbe) Âdabı

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, kızı isterken konuşmadan önce hutbenin şöyle olması gerektiğini ifâde ediyor: Allah’a hamd ve senâ ile Resulluh’a da salat-u selam ettikten sonra takvâyı tavsiye ederek söze başlar; ‘ben sizin kerimenize genç kızınıza talip oldum’, ‘Onu sizden istiyorum.’ Eğer isteyen vekil ise şöyle başlar; ‘ben müvekkilim için ya da müvekkilimden dolayı genç kızınızı istiyorum’ , bize cevabınızı söyleyin.

Kızın velîsi ya da vekili konuşmaya başlarken; isteyen hutbesine benzer o da hamd-u senâ, salât-u selam ve takvâyı tavsiye ettikten sonra, o da der ki; cevap vermeden önce ‘siz vazgeçilecek biri değilsiniz.’ (iltifat ederek) ya da buna benzer bir sözle ‘biz kabul ettik’ , ‘verdik’ gibi, ifadelerle kızı/kadını verdiklerini belirtecektir.

eş-Şâvirî, bir kimse, kızını verdikten sonra vazgeçerse, damat adayının yaptığı harcamayı geri iade edeceğini, eğer kabulden sonra damat tarafı vazgeçerse masraftan hiçbir şey geri alamayacağını, bu durumun bölge halkının örfü gereği olduğunu, İslâm hukuku âlimlerinden bir kısmına göre, kadına *mehir* olarak nikâhı karşılığında verilen mal ve paranın da bu kurala göre¹³¹ iade edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

2.2.2. Örnek Kız İsteme Merâsimi

eş-Şâvirî, ana kaynak olarak muhtasar hale getirdiği müellif Şeyh Süleyman el-İs’irdî’nin *en-Nuru’s-sabâhî âhkâmî’n-nikâhisimli* eserinden, kız istemesiyle ilgili bir hutbe örneğini olduğu gibi aldığı belirttiği hitbe/kız isteme merasimi örneği şöyledir:

“Bismillahirrahmanirrahim canlılar arasında evlenmeyi sağlamaştıran, nikâhı helâl, zinayı haram kılan Allah’a hamd olsun, haramı ve helâlî bize açıklayan Hz. Muhammed’e, barış ve kurtuluş ehli olan ailesi ve arkadaşlarına da salat-u selamdan sonra nikâh müslümanlar arasında rağbet gören bir sünnettir, güzel sevimli bir yoldur; Çünkü bununla neslin devamına, namusun korunmasına ve insanların birbirlerine kavuşmalarına vesile olunmaktadır”bu girişten sonra şu duayı yaparlar;

“Ya Rabbi aralarına sevgi ve istikrar koy aralarına nefret, fitne ve ayrılık verme. Allah’ım Hz. Âdem (a.s.) ile Havva (r.a.) anamız, Hz. Süleyman (a.s.) ile Belkis (r.a.)’ın, Yusuf (a.s.) ile Züleyha (r.a.)’nın, Hz. Muhammed (s.a.v.) ile Hz. Hadice (r.a.) anamızın, Hz. Ali (r.a.) ile Hz.Fatıma (r.a.) anamızın aralarına koyduğün sevgi ve

¹³¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 9; İbni Hacer, el-Mekkiyyî, el-Heytemî, *el-Fetevâyi’l-Kebiri’l-Fıkhîyyeti*, matbaatu Abdulmecid Ahmed Hafiy, Mısır ts. , IV/ 82-109; [eş-Şâvirî, er-Râfi’nin sözü olduğunu belirtmiştir.]

muhabbeti koy, efendimiz aile ve ashâbına salat-u selam olsun bizim son isteğimiz âlemlerin rabbi olan Allah'a hamd olsun.”¹³²

eş-Şâvirî, kişi evlenmeye niyetlendiğinde bu niyeti sünnet olduğu için evlenmesi, dininin korunması, salih avlât yetiştirme niyeti ile olursa o zaman sünnete uyduğundan sevaba nail olacağını, nikâhın mescidlerde, Cuma gününün başlangıcında yapılması, şevval’ da gerdeğe girilmesinin (Hz. Aişe (r.a.)’nin evliliği böyle olmuştur.)¹³³ müstehap olduğunu, bir kimse nikâhın illa da şu günde, şu ayda, şu yerde olabilir mi? sorusuna cevap verilmesinin gerekmediğini, çünkü Şâri’i Teâla böyle bir inaniştan men ettiğini ifade etmektedir.¹³⁴

eş-Şâvirî, Buğiyetu’l-Musterşidin’deki bir rivayette, evlenen kişinin şöyle dua etmesinin uygun olacağını ifade etmiştir; Allah’ım senden, bu eşimden hayır istiyorum ve yaratılıştan verdiğin hayırları isiyorum ve bu evliliğin şerrinden sana sığınıyorum ve yaratılıştaki şerlerden de yine sana sığınıyorum ve yine desin ki; “*Allah’ım bu eşimi ve ondan olacak neslimi de sana sığındırıyorum*”¹³⁵

2.3. NİKÂHIN RÜKÜNLERİ

Eş-Şâvirî Şâfiî mezhebine göre, nikâhın rükünleri çerçevesinde; siğa, zevce (kadın), zevc (erkek), şâhidler ve velî konularını ele almıştır.¹³⁶

2.3.1. Sîğa: Nikâh Akdinde Kullanılan Lafızlar ile İlgili Şartlar

Dört mezhebe göre, nikâh akdinde kullanılan lafızların ehemmiyetine dikkat çekilmiştir. Genel olarak eşlerin karşılıklı olarak irade beyanlarını ifade eden lafızların kullanılması üzerinde durulmuştur.

2.3.1.1. İcab

eş-Şâvirî’ye göre icab, mâzi (geçmiş zamanı) ifade eden bir siğa ile söylenmesi gerekmektedir. Böyle bir söylemi kişi yanlışlıkla da söylese geçerlidir. Sîğa’da şart olan velînin *icab*’ıdır. Velî ya da vekili, “*zevvektukê*’ ‘seni evlendirdim’, ‘*Enkehtuki*’ ‘seni nikâhladım’ velîsi olduğum (ismini/özelliklerini belirterek) ‘falan kızı sana nikâhladım’, ya da ‘bu evdeki kızı seninle evlendirdim’ ya da ‘nikâhladım’.” derse yeterlidir. Ancak o kızıdan/kadından başkasının bulunmaması şartı vardır der. eş-Şâvirî,

¹³² eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 11.

¹³³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 11; [eş-Şâvirî, Hadis’te böyle ifade edildiğini belirtmiştir].

¹³⁴ İbni Ziyad, *Gâyetu’l-t-Tehlis-i’l Murad min Fetevâyi’l-İbni Ziyad*, Basım y.y., ts., s. 206; eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s.11.

¹³⁵ es-Seyyid bin Abdurrahman bin Muhammed, *Buğiyetu’l-musterşidin*, Dâru’l-marifet, Beyrut ts., s. 199-200.

¹³⁶ Şâfiî’lere göre, nikâhın beş rükünü vardır. *Hanefflere* göre; sadece iki rükün vardır. Onlar da *icâb ve kabuldür*. Bkz. eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 12; Abdurrahman Cezârî, *Dört Mezhebe göre İslâm Fıkhi*, Çev. Keskin, Mehmet, Çağrı Yayınları, İstanbul 1993, V/ 2059-2060.

eğer başka kız/kadın varsa geçersiz olacağını, başka kadınların bulunması halinde işte bu kızla/kadınla işarette göstererek belirtmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu üç şekil dışındaki söylemlerle yapılan âkitlerin geçersiz olacağını, örneğin ‘ben seni evlendireceğim’, ‘ben seni nikâhlayacağım’ (gelecek zaman fiili) ile gibi söylemler de geçersiz olacağını beyan etmiştir.¹³⁷

Şeyh eş-Şâvirî, kinayeli *siğalarla*/sözlerle de nikâh akdinin geçersiz olduğunu söyler ve şöyle örnek verir; ‘sana kızımı helâl ettim’ , ‘sana bağladım’ veya ‘Allah kızımı seninle evlendirsin’ gibi söylemlerin, bu söylemlerin söylendiği sırada evliliğe hazırlıklar olsa da, işaretler varsa da o kişinin, ‘bununla evlenmeye niyet ettim’ demesiyle de yine geçersiz olduğunu belirtmiştir. Ancak, kinayeli bir siğa/söylemle âkit yapılırken, velîsi ‘kızımı seninle evlendirdim (geçmiş zaman)’ dese, erkek/damat ve kızın velisi ya da ikisi de hangi kızdan bahsedildiği konusunda mutabık iseler, nikâh akitlerinin sahih olacağını belirtmiştir.

2.3.1.2. Kabul

Şeyh eş-Şâvirî, *kabulün icab ile* bitişik olması gerektiğini belirtiyor. Yani kızı isteyen kişinin, karşı tarafın icabına ara vermeden, damadın/erkeğin ya da velîsinin vekilin kabulü gerçekleştirmesi gerektiğini belirtmektedir. Buna göre;erkeğin/damadın, ‘onunla evlendim’, ‘nikâhladım’ veya bununla/işaretle ‘evlendim.’ , ‘nikâhlandım.’ Ya da isim belirterek, ya da bu evdeki kadınla “ancak o evde ondan başka bir kadının/kızın bulunmaması şartıyla” ‘evlendim’, ‘nikâhladım’ ya da ‘nikâhını kabul ettim’, ‘onunla evlenmeyi kabul ettim’ gibi sözlerle/siğalarla nikâhının sahih olmaktadır.

eş-Şâvirî, kabûl’de sahih kavile göre, ‘onun nikâhına’ veya ‘evlenmeye razı oldum’ demesinin de sahih olacağını, bunun gibi, ‘sevdim’ , ‘istedim’ veya ‘seçtim nikâhıma’ gibi siğa/sözleri için de ‘nikâh’ kelimesi geçen söylemlerle söylendiğinde nikâhın kast/niyet edildiği, anlaşıldığından geçerli olacağını belirtmiştir.¹³⁸

Şeyh eş-Şâvirî, ‘nikâhını kabul ettim’ veya ‘evlenmeyi kabul ettim’ siğa/sözü ile de geçerli olacağını söylemektedir. Ancak, ‘yaptım’ ‘ettim’ lafızlarını söylemenin yeterli olacağını, yine erkeğin “*kabiltuhâ*” ‘onu kabul ettim’ veya kadın “*kabiltuhû*” ‘onu –erkeği- kabul ettim’ sözü/siğası da geçersiz olduğunu ifade etmiştir. İyi olan “*kabiltu nikâhehâ*” ‘onunla evlenmeyi kabul ettim’ demesidir. Şeyh eş-Şâvirî, mutemed

¹³⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 12.

¹³⁸ er-Remlî, *a.g.e.* , IV/ 109-111; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 12; [eş-Şâvirî, *Subkî* bu sondakine ihtilaf ettiğini belirtmiştir.]

görüŖe göre, “ ‘kendi nefsimi iŖin içine koyuyorum’, ‘onu kabul ediyorum’ ”¹³⁹ demesi ve nikâhta önce ‘ kabul ’ sonra ‘ icabı ’ yapmanın bir sakıncasının olmayacağını bildirmiŖtir.¹⁴⁰

eŖ-Ŗâvirî, bir erkeğın, ‘ senin kızını (filanı/isim) benimle evlendirmek üzere ’ ‘ ben de seninle (filan/isim) bu kadını/kızı evlendirdim ’, o erkek de; “ *kabiltuhâ nikâhe ha* ” ‘ nikâhını kabul ettim ’ ve ‘ kızımı (filanı/isim) da seninle nikâhladım. ’ O da ‘ kabul ettim ’ sözü/siğası ile ifade ederse nikâhının sahih olduğunu, ancak *mehri’l-misil* vacip olacağı görüşünü dile getirmiŖtir.¹⁴¹

Müellif eŖ-Ŗâvirî, vekil/aracı olanın, ‘ kızını falanla evlendir ’, baba da; “ *Zevvectuhâ* ” ‘ evlendirdim ’ ama kişiyi belirtmeden ya da ‘ ona verdim ’ yani bahsetmiş olduğu kişiyi kast/niyet ederek söylemezse nikâhlarının sahih olamayacağını belirtmiŖtir. Ŗeyh eŖ-Ŗâvirî, zevcin/damadın; “ kabiltu ” ‘ kabul ettim ’ ama “ *nikâha ha linefsi* ” ‘ kendime nikâhladım ’ demezse nikâhının sahih olamayacağını ve yine “ *ha* ” yani, “ *nikâha hâ* ” zamirini getirirse yine bu sözün/siğanın yeterli gelemeyeceğini,¹⁴² ama vekil/aracı kişi adama, ‘ kızını bununla evlendir ’, velî de, “ *zevvectu ha* ” ‘ evlendirdim ’ dese, aracı damada dese ki, sen “ *kabiltu nikâha hâ* ” ‘ onun nikâhını kabul ettim. ’ o da, bu sözü söylerse nikâh akdinin gerçekleşmiş olacağını söylüyor.¹⁴³ Bunun hilafı/tersi, her ikisi de “ *neam* ” ‘ evet ’ sözcüğü ile derse nikâh akdi gerçekleşmez.¹⁴⁴

eŖ-Ŗâvirî, nikâh akdini kıyanın hediye alması ya da buna benzer bir şey almasının câiz olduğunu ancak, damat tarafının bunu Ŗart koŖmaması gerektiğini, ya da damat, vereceği hediyeyi kendine vacip/ücret görse bunun câiz olmamakla birlikte nikâhın ise geçerli olacağını, fakat yine de eŖ-Ŗâvirî alınan hediye nin câiz olmayacağını belirtmektedir. Aynen bunun gibi, nikâhı kıymak için adam kiralamanın da câiz olmamakla beraber, ücret karşılığında nikâh kıymayı Ŗart koŖmanın, insanların mallarını haram yoldan yeme olarak görmekte ve ‘ kabul ’ ve ‘ icâb ’ kelimeleri arasına ‘ nikâh ’, ‘ tezvîc ’ kelimelerine yabancı bir kelime -az da olsa- (nikâhı ilgilendirmeyen) konuşulsa,

¹³⁹ el-Buceyrimi, a.g.e. , III/ 327-328 ; [eŖ-Ŗâvirî: el-Buceyrimi’de olduğu gibi, Babil’i buna ihtilaf etmiştir].

¹⁴⁰ İbrahim’ul-Beycürî, *HaŖiyetu’l-Bâcuri âlâ Ŗerhi’l-İbnu Kasım*, Dâril İhya, Mısır h.1279, II/ 90-117.

¹⁴¹ eŖ-Ŗâvirî, a.g.e. , s. 13; [eŖ-Ŗâvirî: Yusuf el-Erdebili, *el-Envar*’den nakille bildiriyor].

¹⁴² eŖ-Ŗâvirî, a.g.e. , s. 13; [eŖ-Ŗâvirî: Babil’i’den nakille belirtmiştir].

¹⁴³ eŖ-Ŗâvirî, a.g.e. , s. 13; Nevevi, İmam Muhyiddin Ebûzekerîya Yahya b. Ŗeref en-Nevevi, *er-Ravdatu’t-Talibin*, Dare Kutubu’l-İlmiyyeti, Beyrut 2003/1423, V/ 344-445.

¹⁴⁴ el-Buceyrimi, a.g.e. , III/ 328-329.

ya da icâb yapıldıktan sonra uzun bir süre susulursa âkitin sahih olamayacağını, çünkü uzun süre susmanın vazgeçme işaretine delil olacağını belirtmektedir.¹⁴⁵

eş-Şâvirî, *icâb* yapıldıktan sonra velinin bir hutbe okuması ya da zevc/damadın bir hutbe okuması nikâh akdine zarar vermeyeceğini, her ne kadar daha önce damadın hutbe okumasının müstehab olmadığını görüşünü dile getirmesine rağmen nikâha bir zarar vermeyeceğini,¹⁴⁶ bu lafızların/kelimelerin yabancı zararlı kelime olmadıklarını, nikâhı/tezvici işaret ettiğini ifade etmiştir. Şeyh eş-Şâvirî, yine sahih olan görüşe göre; bir velinin damada; “*kabiltu nikâha ha*” ‘nikâhını kabul ettim’ demesinin, böylece, nikâh akdinin gerçekleşmesi ve mesalihi için yeterli olacağını söyler.¹⁴⁷

Şeyh eş-Şâvirî, sahih olan kavle göre, nikâhın başka dile tercüme edilerek yapılabildiğini, ancak tercüme edilen dilde, “nikâh” ve “tezvic” kelimelerini eşanlamlılarını, ya da, o dildeki ‘cinsel ilişki’, ‘birlikte olmak’, ‘beraber olmak’ gibi evlenmeyi kast/niyet edecek manaları olan kelimelerin olması şartı ile olabileceğini aksi takdirde nikâh akdinin gerçekleşmeyeceğini belirtmiştir.¹⁴⁸ Tercüme ile nikâh akdi yapan kişinin evlenen her iki tarafı ve şahidlerin -dilleri farklı da olsa- konuşulanların anlaşılmasının gerekli olduğunu, nikâh âkdinden önce güvenilir bir kimse bu lafızların/siğaların anlamlarını onlara öğretmişse akdin sahih olacağını, âkitten sonra ise manalarını bilmedikleri için bunu sahih olamayacağını belirtmiştir.¹⁴⁹

eş-Şâvirî, Ebû Hanîfe’ye (150/767) göre, satım (bey’), hediye, temlik (sahiplenmek), hatta icâre (gayr’i-menkul kiralama) lafızlarıyla da nikâh âdinin gerçekleşeceğini ifade etmiştir.

Şeyh eş-Şâvirî, İbni Hacer (974)’den nakille, İmam Mâlik’e (179/795) göre, satım (bey’), hediye, temlik ve icare lafızlarının mehir ile beraber zikredilirse sahih olacağını bildirmiştir. Kâdı, nikâh akdini bir arap olmayana/aceme, arapça ifâdelerle kıyarsa, acem kişi kelimelerin tam manasını anlamazsa da yine de nikâh akdinin geçerli olacağını söylemiştir. Çünkü kâdı, güvenilir kişidir. Acem/yabancı kişinin, nikâhının kıyıldığını bilmesinin yeterli olacağı görüşündedir.¹⁵⁰

¹⁴⁵ İbni Hacer, *a.g.e.*, IV/ 82-109; Eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 13; [eş-Şâvirî: Bu konu ile alakalı el-Buğayli ve el-Envar’da böyle kabul edilir, diyor.]

¹⁴⁶ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 13; [eş-Şâvirî: Ancak, el-İbni’l-Subki ve İbni Ebi’s-Şerif bunu zarar verici kabul etmişler.]

¹⁴⁷ el-Buceyrimi, *a.g.e.*, III / 330-331.

¹⁴⁸ eş-Şibrilisi, *a.g.e.*, VI/217-218; eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 25.

¹⁴⁹ es-Seyyid Ebi Bekr el-Meşhur’u-Bi-seyyid el-Bekrî İbn’l-Ârifbillâh Şetâ et-Dimyafî, *İânet’u-tâlibîn*, Daru’t-Turasu’l-Ârabiyyeh, Beyrut ts., IV/ 86-89,

¹⁵⁰ İbni Hacer, *a.g.e.*, IV/ 82-109.

2.3.2. Zevce: Kadında Bulunması Gereken Şartlar

2.3.2.1. Genel Olarak Evlencek Kadında Bulunması Gereken Şartlar

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî evlenilecek kızda/kadında bulunması gereken şartları şöyle sıralamaktadır:

1) Bekâr olması: Nikâhlı veya *iddet (dul/boşanma nedeniyle)* bekliyor olmaması gerekir. Ölüm ya da boşanmadan dolayı başkasından iddet beklemiyor olması lâzımdır. Ama kadın bir ya da iki talakla boşandığı kocasından iddet bekliyorsa bu iddet içinde yeniden o kocasıyla nikâhlanmaları sahihtir. Çünkü kocanın hakkı o kadında halen mevcuttur.

2) Kadın evli olmadığını ifâde ediyorsa mutlak velîsi de onun daha önce evli olduğunu bilmîyorsa onun sözüne dayanarak evlendirmesi câizdir.

3) Kadının has velîsi (baba/dede/kardeş) kızın evli olduğunu biliyorsa, kadın da evli olduğu o kocasının kendisini boşadığını veya öldüğünü iddia ediyorsa, velî kadının söylediklerini araştırıp doğru olduğunu anlayana kadar onu evlendiremez. Söylediklerinin doğru olduğunu öğrenince evlendirebilir.

4) Bir kadın kendisini üç talakla boşayan kocasını, başka bir erkekle “*Hulle/şer’i tahlîl (boşanmış kadının eski kocasına helal olması için bir başkası ile evlenmesi)*” yapmadan eski kocasıyla nikâhı kıyılmaz.

5) Kadın Müslüman olmayan biriyle evlenemez: Bunlar, mürted (dinden çıkmış kişi), mecusi (ateşe tapan), putperest (puta/heykele/taşa tapan) vb.

6) İhramlı olan kadınlarla evlenilemez. Hanefîler¹⁵¹ dışındaki diğer mezheblere göre, hac veya umre için ihrama girenlerle de evlenilemez.

7) Küçük kız çocuğu (bâliğa/ergen olmamış) dul veya yetim (babası/dedesini olmayan) ise dengi olmayan erkek ile evlendiremez.

8) Dişiliği tam bir kadın olması: (‘*hünsa/çift cinsiyetli*’ olmaması)

9) Evlendiren velînin kızı tanıyor olması,

10) Evlenilecek kadın nesep, süt, sıhrî bakımından mahremlerden olmamalıdır.¹⁵²

¹⁵¹ ez-Zuhaylî, Vehbe, *İslâm fıkhu ansiklopedisi*, Risale Yayınevi, İstanbul 1994, IX/ 142. [eş-Şâvirî: Ebû Hanîfe bu konuda varid olan iki hadis arasında tearuz ve tenakuz olduğunu, dolayısıyla bunda bir beis bulunmadığını söylemiştir, diyor].

¹⁵² Nisa, 4/ 22; el-Buceyrimi, a.g.e. , III/ 28-29; eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 17-18; [eş-Şâvirî: Gâyetu’l-Maksut’ta geçtiğini belirtmiştir].

2.3.2.2. Muharremât: Nikâhlanması haram olan kadınlar

Şeyh eş-Şâvirî, erkeğe haram olan kadınların ittifakla yirmi altı tane olduğu beyan eder. Şöyle ki;

1) Anneler: Öz anne, sütanne, kayınvalide, cinsel ilişkide bulunduğu cariye'nin anası, şüpheyle ya da zina ettiği kadının annesi,

2) Kızlar: Öz kızı, süt kızı, ilişkide bulunduğu kadının kızı, ilişkide bulunduğu cariye'nin kızı, şüphe ya da zina ettiği kadının kızı da,

3) Nikâhlanılacak iki kadın: Asli nikâhlanan yani babanın yukarıya kadar, fer'i nikâhlanan yani oğlunun karısı aşağıdan sonuna kadar haramdır.

4) Cinsel ilişki sonucunda haram olanlar kadınlar: Babasının cinsel ilişkide bulunduğu analıklar, babasının cinsel ilişkide bulunduğu cariyeler, babasının şüphe (fâsit nikâhla evlendiği) ya da zina ettiği kadınlar, kişinin oğlunun bu durumdaki kadınların hepsi (1.2.3.mad.) de babaya da haram olduğunu ifade etmiştir.

5) Öz kız kardeş ister baba-anne bir, ister baba bir anne ayrı, ister baba ayrı ana bir kız kardeş ve Süt kız kardeş.

6) Öz hâlâ ve süt hâlâ.

7) Öz teyze, Süt teyze.

8) Erkek kardeşlerin kızları (abi/kardeş),

9) Kız kardeşlerinin kızları (abla/kardeş).

Şeyh eş-Şâvirî, bir adam, ölmüş kocasından iddet bekleyen kadın (fâsit nikâh) ile nikâhlanmış ve cinsel ilişkide de bulunmuş ise de, kadının iddetinin bitiminden sonra tekrar evlenmelerinin câiz olduğunu,¹⁵³ eş-Şâvirî, fâsit bir nikâhla evlendiği kadını tekrar almak isteyen kişinin, ikinci nikâhı *hullesiz* yapmasının caiz olduğunu,¹⁵⁴ üç talaktan az (bir ya da iki) talakla boşanmış ve kocasından iddet bekleyen kadın tekrar *hullesiz* eski kocasıyla yeni bir nikâhla evlenebileceğini, ya da zina ettiği-şüpheyle-de olsa, veya fâsit bir nikâhla evlenenler yeni bir nikâhla iddetten iken bile nikâhlanabileceklerini, fakat bu durumların hepsinde iddeti beklemelerinin daha iyi olduğu görüşünü ifade etmiştir.¹⁵⁵

2.3.2.3. İddet Bekleyen Kadınlı İlgili Önemli Bir Ayrıntı

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, kadının iddet hususundaki beyanına yeminsiz olarak itmat edileceğini, dul olduğuna, iddetinin bittiğine ve başkasının nikâhının

¹⁵³ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 18; [eş-Şâvirî: Ali Efendinin Fetavasında; naklen *hulasa* adlı kitaptan nakletmiştir].

¹⁵⁴ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 18; [eş-Şâvirî: *Cevheretil Hanefiyyeti*: adlı eserde geçtiğini bildirmiştir].

¹⁵⁵ es-Seyyid bin Abdurrahman bin Muhammed, *a.g.e.* , s. 199-200.

altında olmadığına delil getiremezse bile güvenilir/tasdik edilmesi gerektiğini ve kadının beyanına göre evlenebileceğini ve hatta mutlak velîyi umumi (hâkim) ya da gerçek (has) velinin, bu kadının sözüne güvenmeleri ve buna göre onu evlendirmelerinin câiz olduğunu, ancak velîlerin geçmişte bu kadının nikâhlandığını bilmemeleri şartıyla câiz olacağını bildirmiştir.

eş-Şâvirî, kadının, velîsinin olmadığını boşa/dul olduğunu ve nikâhına herhangi bir engelinin olmadığını beyan etmesi ile yine de tasdik edilmesi gerektiğini, ancak kadının bu iddiasına, bir delil veya şahid getirmesinin sünnet olduğunu, bu iddiasına delil göstermiyorsa da yemin içirilmesinin mendup olduğunu beyan etmiştir.¹⁵⁶ Şeyh eş-Şâvirî, başka bir görüşe göre de yemin ettirmesinin vacip olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁷

eş-Şâvirî, Ali Efendi'nin *fetevâsı* 'nda, kadının veya velîsinin yanında bir veya iki kişi şahitlik yapsa, ya da güvenilir bir kimse, 'ben insanlarda duydum ki senin kocan filan kişi öldü' dese ve bu kadının kalbinde tasdik bulunursa bu gelen habere göre evlenmesinin câiz olacağını bildirmiştir.¹⁵⁸

2.3.3. Zevc: Erkekde Bulunması Gereken Şartlar

Şeyh eş-Şâvirî, evlenecek kocada bulunması gereken şartları şu şekilde sıralamaktadır:

1) Hanefiler dışındakilerin şartı kocanın ihramlı olmaması gerekir. Diğer üç mezheb (Şâfîî, Mâlikî ve Hanbelî) ye göre, nikâh câiz değildir. Vekîle vekâlet vermekle de nikâhın ihramdaki kişiye câiz olmamasının delili olarak ise Hz.Peygamberin:“*İhramlı evlenemez ve evlendiremez*”¹⁵⁹hadis-i şerifini vermiştir.

2) *İlim*: yani erkek evleneceği kadının kendisine nikâhının helâl olduğunu mutemet – güvenilir- kavle göre bilmesi gerekir. Adam evlendiği kadının kesin olarak ona helâl olduğunu bilmeden nikâh kıyarsa sahih değildir. Nikâhtan sonra da açığa çıkarsa da bu kadının nikâhı ona helâl olduğu yine de câiz olmaz.Çünkü nikâhtan önce kesin bilmesi gerekir. Çünkü eş-Şâvirî'ye göre, fıkıh şüpheye yer vermez.

3) *İhtiyar*: Kendi isteği ile evlenmeleridir. Çünkü haksız yere bir kimsenin nikâhını gerçekleştirmek sahih değildir. Adamın miras taksimatında zulmederek üç

¹⁵⁶ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 19; Geniş bilgi için bkz. en-Nevevi, *er-Ravdatu't-Talibin*, V/ 344-445.

¹⁵⁷ Bnz. Eş-Şibrîmilîsi, *a.g.e.* , VI, s. 271-275; Geniş bilgi için bkz. es-Seyyid b. Abdurrahman b. Muhammed, *a.g.e.* , s. 200-202; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 19; en-Nevevi, *er-Ravdatu't-Talibin*, V/ 344-445.

¹⁵⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 19; [eş-Şâvirî: Ali Efendinin *Fetevâsında*'da blirtildiği gibi, diye belirtmiştir.]

¹⁵⁹ İmam Suyûtî, *a.g.e. Nikâh*, ; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 19; [eş-Şâvirî: Tilmîzi; İbni mace; Daruktuni; Beyhaki, *Sünen*; vd. bildirdiğini belirtmiştir.]

talaktan az (bir ya da iki) bir boşama ile boşadığı karısına dönmesi için zorlansa bu da câizdir.Çünkü kadın burada mazlumdur. Mekruhta olmaz.¹⁶⁰

4) *Ta'yin*: Adayın belli olması; ‘ben kızımı (hazırdaki iki erkek/muhatab) ikinizden birine nikâhladım’ dese bu âkit bâtıldır. İster niyeti açık olsun isterse de olmasın nikâh âkdi bâtıldır.

5) Kadının kendisine nesep veya süt ile haram olan, ya da iddet bekleyen karısının kardeşi veya halası olmamalıdır, (çünkü karısı iddet bitene kadar, kocasının ölmesi durumunda onun varislerindedir.)

6) Adamın nikâhının altında dört kadın bulunmayacak veya dörtten herhangi bir kadının ric'i talakla boşanmada bulunmayacak. Çünkü bu tür boşamada eşine dönme/ric'at hakkı vardır. Geri alırsa beş kadın olmuş olacak. Bundan dolayı hiçbir şekilde câiz değildir, beşincisi zinâdir.¹⁶¹

2.3.4. Şahitlerde Bulunması Gereken Şartlar

Şeyh eş-Şâvirî, nikâhta şahit olacak kişilerde bulunması gereken şartları şu şekilde sıralamaktadır;

- 1) İslâm/Müslüman olmaları,
- 2) Mükellef (akil-bâliğai) olmaları,
- 3) Tam hür olmaları,
- 4) Tam erkek olmaları (çift cinsiyetli olmamaları),
- 5) Sağır olmayacak,
- 6) Kör olmayacak,
- 7) Dilsiz olmayacak,
- 8) Her iki âkid taraflarının dilini (nikâh başlamadan önce) bilecek,
- 9) Taraflardan herhangi birinin velîsi olamayacak (çünkü velî şahit olamaz, taraftır.),
- 10) İki şâhit de insan türünden olacak (çünkü cinler ve meleklerin şahitliklerinin ispatı yoktur.)¹⁶² Ancak bazı âlimlere göre şâhitler cinlerden de olabilir.¹⁶³

¹⁶⁰ el-Baycûrî, *a.g.e.* , II/ 90-117.

¹⁶¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 21-22; [eş-Şâvirî: *et-Telhisul Murad*'tan nakille bildirmiştir]; Daha geniş bilgi için bkz. es-Seyyid b. Abdurrahman b. Muhammed, *a.g.e.* , s. 200; er-Remlî, *a.g.e.* , IV/ 82-109; İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 82-109.

¹⁶² er-Remlî, *a.g.e.* , IV/ 114-119.

¹⁶³ İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 82-109.

11) Şâhitler nikâh akdini yapanların ismini ve ailesini/nesebini bilecek (kızın ortamda olmadığına bu şart geçerlidir) ya da şahitler kızın yüzünü görerek/tanıyarak şahitlik eder.¹⁶⁴

Hanefî mezhebine göre şahitler bir erkek iki kadından da olabilir (hür olma şartları vardır.)¹⁶⁵

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, Şâfîlilere göre iki fâsıkın şahit olamayacağını, ancak Hanefîlere göre yalancı olarak tespit edilemeyenler, bilinmeyen, fâsık iki şahidin nikâh akdinde şahitliklerinin sahih olduğunu, yukarıda zikredilen şahitlerin vasıflarıyla adâlet açığa çıkarsa geçerli olacağını, kâdî tarafından adâletli olduklarına dair bir kayıtları bulunmayan, fakat toplumda âdil olarak tanınanların şahitliklerinin de sahih olduğunu, ya da hâkimin kaydı, bu nikâhtaki şahitlerin fâsıklıklarına muttali olunmamış ise, yine mutemed (güvenilir) kavle göre sahih olduğunu beyan etmiştir.

Şeyh eş-Şâvirî, adaleti gizli olan kişinin, nikâhı kıyması halinde tövbe ettirilmesinin ihtiyaten/tedbiren sünnet olduğunu, bununla fâsıklığa açık ve gizli olanın tövbe ile âdaletini açık hale getirmiş olacağını, kocanın, kızın velîsinin ve şahitlerin araştırılmasında mecburiyetinin bulunmadığını belirtmiştir.¹⁶⁶ Ancak müteâhhir âlimlerin bu konuda kocanın nikâh akdinde bir şüphe kalmasın diye velîyi ve şahitlerin araştırılmasını yapmasının vacip olduğu görüşünü ileri sürdüklerini belirtmiştir.¹⁶⁷

eş-Şâvirî, bazı âlimlerin şahitlerin fâsık olma durumuna olur yönünde fetva verdiklerini, hatta “bu fisk ister hafif isterse de kuvvetli fisk olsun”, toplum genelinde fâsıkların çoğalması durumunda bu fetvaya göre hareket edilebileceğini,¹⁶⁸ ancak hâkimin, fâsıklar konusunda insanların en iyisini seçmeleri gerektiğini ve bu konuda araştırma yapmaları gerektiğini belirtmiştir.¹⁶⁹ Yukarıda zikredilen âdil şahit bulma konusunda âlimlerin bu fetvalarının taklîd edilebileceğini,¹⁷⁰ ancak bu fetvanın bu

¹⁶⁴ er-Remlî, *a.g.e.* , IV/ 114–119.

¹⁶⁵ Cezîrî, *a.g.e.* , V/ 2075.

¹⁶⁶ İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 82, 109; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 23-24; [eş-Şâvirî: el- Hennati’ye’ye göre böyle olduğunu ifade etmiştir.]

¹⁶⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 24; [eş-Şâvirî: İbni Kasım, *el- Kenz*’de böyle bir kaydın bulunduğunu belirtmiştir; el-Hannati bu görüşe muhalefet ettiğini bildirmiştir..]

¹⁶⁸ eş-Şeyh Muhammed bin Muhammed bin Muhammed Gazâlî, *el-Vesitu fil Mezheb*, Daru’l-İslâm, Birinci Basım 1997/1417 Basım y.y. , V/ 53-57; [eş-Şâvirî: o dönemde fetvayı vermiş ve el-Ezre’yi ve İbn-i Atif bu fetvanın bu konudaki şiddetli zorluğun kalkması içindir. Bu hükümleri işlemez hale getirdiğini söyler.]

¹⁶⁹ es-Seyyid bin Abdurrahman bin Muhammed, *a.g.e.* , s. 200.

¹⁷⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 24; [eş-Şâvirî: el- Eşceri(arapça-Ş)’nin bu konuda bir ilavesinin bulunduğunu bildirir.]

zamanda, sadece nikâhın ve benzeri zaruriyyetlerde uygulanabileceğini, diğer fikhî meseleler için bu gibi fetvâların söz konusu olmaması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁷¹

Şeyh eş-Şâvirî, iki cin veya iki melâiketin şahitliğinin de caiz olamayacağını; Âyette “içinizden iki âdil (güvenilir) kimseyi şahit tutun”¹⁷² içinizden/sizden kelimesi ile kâfirlerin, cinlerin ve meleklerin kastedilmediğini ifade etmektedir.¹⁷³

Şeyh eş-Şâvirî, şahitlerin nikâhı kıyılan kadının ismini ve nesebini bilmeleri ya da kadının yüzünü -açma suretiyle de olsa- görmeleri lâzımdır, diyor.¹⁷⁴ Şahitlerin gün ay yıl saat ve dakika/lahzalarına kadar kaydetmeleri gerektiğini çünkü nikâh akdinden sonra ki 6 (altı) ay ve iki lahza/dakikaya kadar ki sürede doğacak olan çocuğun nesebi buna göre babasına nispet edileceğini, kişinin sadece cuma günü âkit yapıldı demesi yeterli olmayacağını, ancak cuma günü güneş doğduktan sonra şu lahza/dakika da oldu diye belirtmesiyle olabileceğini belirtmektedir.¹⁷⁵

Velînin nikâh akdinde iki şahit bulundurma konusunda sorumlu değil, şart değil ancak, şahitlerin olması lâzımdır. Şahitler şahitlikten kaçamazlar. Bunun manası ihtiyaten dolaydır. Kadının mehir hakları ve nikâhın hukukunu korumak içindir. Sünnet olan dindar ve hayırlı insanlardan bir cemaatin (şahitlerin dışında) bulunmasıdır.

2.3.5. Velî

Biz burada velîlerin nikâhtaki genel durumundan kısaca basedeceğiz. Ancak evlenecek kızın velîsi olacak kişide aranan şartlar ile ilgili geniş bilgiyi de ‘Nikâhta Velâyet’ başlığı altında detaylı bir şekilde işledik.

2.3.5.1. Genel Bilgi

eş-Şâvirî, velîyi nikâhın rükünlerinden kabul etmekte olup Şâfîîlerdeki bu hükmün, Hanbelîlere göre de aynı olduğunu belirtmektedir. Ancak Hanefîlere göre velî, ‘hür mükellef kişilerin nikâhında’ rükün omadığı gibi şart ta değildir. Velînin şart olduğu durum, evlenecek kişinin küçük kız veya deli olması hâlleridir. Malını tasarruftaserbest olan kadın kendi kendine evlenebileceği gibi, başkasını da kendisine vekil tayin edebilir ve kimsenin buna itiraz etme hakkı da yoktur.

Şeyh eş-Şâvirî, Mâlikîlere göre kadının çok şerefli ve güzelliğiyle herkesi kendisine çeken birisi ise velînin izni olmadan nikâhı geçersiz olduğunu, böyle bir

¹⁷¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 24; [eş-Şâvirî: *Bafekihî*’de böyle bir ilave eklediğini; İbni Yahya’nın da bürüşü bildirdiğini ifade etmiştir.]

¹⁷² Talâk, 65/ 2.

¹⁷³ er-Remlî, *a.g.e.*, IV/ 114-119.

¹⁷⁴ er-Remlî, *a.g.e.*, IV/ 114-119.

¹⁷⁵ es-Seyyid bin Abdurrahman bin Muhammed, *a.g.e.*, s. 202-207.

durumu olmayan kadınların izninin olması şartıyla, yabancı birisi de onu vekâleten evlendirebileceğini, evlenecek olan kişinin kız olması durumunda velîsiz evlenmesinin sahih olmadığını belirtmektedir.¹⁷⁶

eş-Şâvirî, kızın bulunduğu yerde velîsi bulunmaması durumunda, hâkim/kâdının Müslüman birisini hâkim tayin eder ‘*tahkim*’ ile evlenebilir, demektir.

2.4. EVLİLİKLE İLGİLİ DİĞER KONULAR (EKLER)

eş-Şâvirî’nin incelediğimiz eserinde, ekler bölümü adı altında; evlenecek olanlara dua etme, cima âdabı ve bazı nadir fihhi meselelere dikkat çekmiştir. Aşağıda kısaca bu konulara yer verilecektir.

2.4.1. Evlenecek Olanlara Dua Etme Meselesi

eş-Şâvirî, nikâh akdini gerçekleştiren velî ve akit esnasında hazır olanların evlenenlere ‘*Allah’ın bereketi üzerinize olsun Allah ikinizi hayırla bir araya getirsin*’, ve gelinle ilk karşılaştıklarında, damadın gelinin perçeminden tutup ‘*Allah ikimizi birbirimize mübarek ve hayırlı etsin*’ diye dua etmesinin de menduptur-sünnet olduğunu, sonra gerdeğe girmek istediklerinde eşlerin üzerlerini kapatacak şekilde bir örtüyle örtünmelerinin, birleşmeden önce eşlerin temizlenmeleri, güzel koku sürünmeleri, öpüşmeleri vb. gibi davranışları yapmalarının ve her iki eş de çocuklarının olmasından ümitleri olmasa bile:“Allah (c.c.) adıyla, Allah’ım bizi ve bize vereceğin avlâtlarımızı şeytandan koru’ şeklinde dua etmelerinin sünnet olduğunu, bu şekilde yapılan duanın genel olduğunu ve bu duaların da tam boşalma esnasında erkeğin kalbinden geçirerek yapmasının, avlâtlarının salih olmaları vd. durumlar için gerçekten apaçık bir şekilde faydası olduğunu ifade etmiştir.”¹⁷⁷

eş-Şâvirî, bazı âlimlere göre, birleşmeden önce eşlerin üç defa ‘ihlas’ süresini okumalarının, sübhanellah, lailaheillellah, Allahuekber gibi zikirleri kalplerinden geçirmelerinin sünnet olduğunu, boşaldıktan sonrada; ‘İnsanı bir damla sudan yaratan Allah’a hamd olsun’ duasını kalbinden geçirerek ‘Allah (c.c.)’un adıyla, Allah’ım bizi ve bize vereceğin avlâtlarımızı şeytandan koru’ duasından sonra, cinsel ilişkinin başlangıcından sonuna kadar Allah teâla’nın zikri ile gizlice meşgul olunması gerektiğini, birleşme bittikten sonra kocanın ‘Allah’ım bu işi bize helâl kıldığın için ve

¹⁷⁶ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 27; [eş-Şâvirî: Ebû Dâvud’ta rivayetin yazılı olduğunu belirtmiştir.]

¹⁷⁷ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 56.

avlâtlarımızı şeytan ve askerlerinden koruduğun için sana hamd ediyorum’ diye duada bulunmasının Allah katında da çok değerli olduğunu belirtmektedir.¹⁷⁸

2.4.2. Cima Adabı Meselesi

eş-Şâvirî, “bir kimse avlâdının necip/temiz fitrata sahip biri olmasını istiyorsa, eşiyle cinsel ilişki sırasında sevdiği kimseleri -peygamberler, evliyalar, âlimleri vd.- gözünün önüne(hayal) getirip aynı isteğini eşine de emretse/hatırlatsa, o birleşmeden doğacak çocuklarına da o hal sirâyet eder. Bunu bu şekilde yapan, ehli zikir olan biri ise muradına erer, çünkü cinsel ilişki anı genelde insanların gaflette oldukları bir durumdur. Gaflet ise keskin bir zehir gibidir” demketedir.

eş-Şâvirî, bir kısım âlimlerin cinsel ilişkiyi hayvani bir iş, istek ve arzu olduğunu ileri sürmelerine iltifat edilemeyeceğini, çünkü bu durum Hz.Peygamberinde hayatında var olduğunu söylemektedir. Ona göre, sünnet olan bir iş hayvani değil insanidir. Eş-Şâvirî’nin beyanına göre;cinsel ilişkiyi her isteyen istediği kadar bu işi yapamayabilir. Çünkü cinsel ilişkide çokça bulunmak ise, güçlü/tam bir erkekliğin gereğindedir. Bir kimse çocuğunun âlim olmasını istiyorsa, ilişki anında o âlimin güzelliğine baksın Allah’tan onu istesin. Cinsel ilişkide bulunmak istemesinin niyeti; kendisi ve eşinin iffetli, çocuklarının salih/âdil, ibadet ehli ve kendilerine duada bulunan kimseler olmasını istemesinin ise sünnet olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁹

eş-Şâvirî, bir çift (karı/koca) çocuk bekleme/hamilelik sürecinin içerisine girdiklerinde; kocanın ve kadının ahlâklarını en güzel ahlâk haline getirmelerini, kötü iş ve ahlâktan uzak durmalarını, şer’î/dini ve örfü bütün kötü hâllerden tövbe ettikten sonra birlikte olmaları gerektiğini, böyle bir durumdan sonra İnşallah onlardan güzel ahlâk sahibi avlatlar meydana geleceğini, eğer bir kimsenin çocuğu fâsık, âsi/serkeş, kötü ahlâklı, düşmanları çok olan, dünyaya düşkün ve hatta babasını az bir para karşılığında satıyorsa, kimseyi eleştirmeyip kendi nefsinin eleştirmesinin gerektiğini belirtmiştir.

eş-Şâvirî, “işte böylelikle cinsel birleşme anında, güçlü, kuvvetli, insanın suretini/şeklini gözlerinin önüne getirsin, güzel ahlâk sahibi, cüssesi iriyarı, güçlü ve yaratılışı mükemmel olan insanları düşünsünler ki onların da çocukları, istedikleri bu zatlara benzesinler”¹⁸⁰ demektedir.

¹⁷⁸ es-Seyyid bin Abdurrahman bin Muhammed, *a.g.e.* , s. 199-223.

¹⁷⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 56-57.

¹⁸⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 57; [eş-Şâvirî: Ruhu’l-Beyan’da yazmakta olduğunu belirtmiştir.]

2.4.3.Kızların Gerdek Gecesi Hâlleri Meselesi

Şeyh Eş-Şâvirî'ye göre yeni evlenen çiftlerin, kızın kızlık zararının olup olmadığı hususunu (özellikle bölgemizde) insanlara açıklaması, her ne kadar evlenen kızın zina gibi kötü bir fiilden uzak olduğunun berâtı ise de çok çirkin bir adet olduğu görüşünü belirtmiştir. Kızlık zararının olmadığı durumlarda şöyle sıralamıştır:

- 1) Doğuştan kızlık zararının olmaması, Allah'ın onu, öyle zarsız yaratmış olması,
- 2) Kızın gördüğü adet(hayz)in şiddetinden de kızlık zarını kaybedebilmesi,
- 3) Hastalık nedeniyle kızlık zarını kaybedebilmesi,
- 4) Kızın şiddetli sıçraması veya bir yerden atlaması,
- 5) Kızın çok geç evlenmesi (40 yaş ve üzeri) sebebiyle kızlık zararının kaybolması,¹⁸¹

eş-Şâvirî'nin saymış olduğu bu gibi durumlarda kocanın evlendiği kız ile cinsel ilişki esnasında kan görmemesi nedeniyle onu suçlamaması gerekir. Çünkü Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de: "*Muhakkak ki zanda büyük günah vardır*"¹⁸² diye emir buyurmuştur.¹⁸³

2.4.4. Eserde Bulunan Bazı Farklı FıkhiMeseleler

Eserde âlimler ve müctehidlerin dereceleri ve bazı konularla ilgili bilgiler verilmiştir. Aşağıda bu konuları kısaca vermeye çalıştık.

2.4.4.1. Âlimlerin Mertebeleri

eş-Şâvirî eserinde âlimlerde bulunması gereken şartlardan ve âlimlerin mertebelerinden bahsetmiş ve âlimlerin mertebeleri ile ilgili şu şartları sıralamıştır:

- 1) Kendi başına müstakil müctehitler; dört büyük ehlisünnet (*Hanefî, Şâfiî, Mâlikî, Hanbelî*) mezhep imamı ve onlar gibi olan diğerleri,
- 2) Başka mezhep âlimlerine bağlı mutlak müctehitler; El-Müzenî vd. gibi,
- 3) Görüş belirten, bildiren müctehitler; El-Kaffal ve Ebî Hamîd gibileri,
- 4) Fetva verebilen müctehitler; er-Râfî ve İmam en-Nevevî gibileri,

¹⁸¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 62-63; [eş-Şâvirî: Tıp kitaplarından, Kunuzu's-Sihha'den nakiledilmiştir.]

¹⁸² Hucurât, 49/ 12.

¹⁸³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 62, 63.

5) Şeyheyn'(İmam en-Nevevî ve er-Râfî)'in ihtilafa düştükleri meselelerde görüş bildiren müçtehitler; el-Esnevî ve onun gibi ictihâdlara bakabilenler.

6) Fıkıhçı âlimler, Bunların mertebeleri-seviyeleri farklıdır bunlar beşinci (5.şık) sınıfa dâhildirler. Bu âlimlerin görüşlerinden ilk dört sınıfa (1, 2, 3, 4. şıklarında bildirilen âlimler) göre delil getirip, fiillerinde ise son iki sınıfa (5. ve 6. şıklarında ki âlimlere) göre hareket edilmesi câiz olduğunu belirtmiştir.

eş-Şâvirî, “Bir müçtehid, âlimlerin görüşlerinden birine, Ku’an veya Hadis’ten delil getiremeden bir görüşü tercih edebiliyorsa o fetva müçtehididir.¹⁸⁴ Bir âlim de bağlı olduğu mezheb imamının görüşleri ve kuralları çerçevesinde ictihâd yapıyorsa o kimse, o mezhebin müçtehididir. Eğer Kur’an’dan ve sünnet’ten hüküm çıkarabiliyorsa o mutlak müçtehitir.¹⁸⁵ İmam en-Nevevî ve er-Râfî’nin ihtilafa düştükleri bir meselede tercih edilen görüşleri bilinmiyorsa İmam en-Nevevî’nin sahihine itibar edilip ondan vazgeçip dönülemez,”¹⁸⁶ demektedir.

2.4.4.2. Fıkıhta Âlimler Hakkında Kullanılan Terimler/Tâbirler

eş-Şâvirî’nin ifadesine göre, ‘eş-Şeyhan’ kelimesi sahabeler için kullanıldığında; Hz.Ebûbekir (r.a.) ve Hz.Ömer (r.a.)’dir. Hadis ilmünde; el-Buhârî ve Müslîm’dir. Fıkıh İlminde; (Şâfiîlerde) ise İmam en-Nevevî ve er-Râfî dir.

2.4.4.3. Fıkıhta İhtilâflı Konulardaki Tercih Meselesi

eş-Şâvirî, es-Seyyid Abdurrahman’dan şöyle sorulduğunu; ‘fıkıhta bir konuda ibni Hacer ve âsırdaşı olan fıkıhçıların görüşlerinde ihtilafa düşülse hangisinin görüşünü tercih edelim?’ O’nun da; ‘haz almayı ve tamahkârlığı bırak hangisinin görüşünü alıyorsan al, çünkü hepsi de ilimde birbirinin dengi ve benzeridir’ dediğini nakletmiştir.

eş-Şâvirî’ye göre, ‘selef’ önce/evvel gelen ve derecesi yüksek olan fıkıhçı âlimlere itimat etme konusunda, onların ilimlerinin çokluğuna bakılmaz, mesela ibni Hacer, eş-Şeyh Abdullah Bamahremî’den daha bilgili değildi, ama İbni Hacer’in daha önce gelmesi/selef olması, fıkıhtaki anlayışını çok güçlü ve idrakinin çok kuvvetli oluşu onu eş-Şeyh Abdullah Bamahremî’den ve o dönemin bütün fıkıhçı ve musannifinden (ilimî tasnif eden) daha iyi olduğu için ismi ön plana çıkmıştır.¹⁸⁷

¹⁸⁴ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 59; [eş-Şâvirî: el-Kalyûbî’nin haşiyesinde bildiriliyor.]

¹⁸⁵ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 59; [eş-Şâvirî: el-Fevâidu’l-Mekkiyye, s. 102’de geçmekte olduğunu yazmıştır.]

¹⁸⁶ İbni Hacer, a.g.e. , IV/ 234.

¹⁸⁷ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 59.

2.4.4.4. Fıkıhta İctihâd-Mutlak İctihâd Meselesi

eş-Şâvirî, “Bir konuda kesin olarak bu şekilde icthâd edilmiştir diye bildirildiğinde bundan maksat gerçek-mutlak icthâdtır. Mutlak icthâd: Kur’an ve Sünnetten delil getirilerek çıkarılan hükümlerdir. Bu tarz icthâdlar ise hicretin üç yüzüncü (300) yılından beri kesilmiştir” demektedir.

eş-Şâvirî,el-Buğîyye isimli eserdebir kısım âlimlerin bazı fikhî konularda müçtehitlere müracaâtın uygunluğunu kabul etmiş olduklarını ve yine aynı eserde Şeyhan ve el-Fahredden er-Razi’nin şöyle dediğini; ‘bu gün insanlar müçtehit kimsenin kalmadığı yönünde görüş (icmâ) birliği içerisinde dirler.’ Beş yüzden fazla kitabın yazarı/müellifi olan İmam es-Suyutî’nin de ‘ben müntesip müçtehid olup, bağımsız müçtehid değilim’ sözünün kimsenin kabul etmediğini,¹⁸⁸ belirtmektedir.

2.4.4.5. Mezheblere Göre Hüküm Verme Meselesi

eş-Şâvirî, es-Seyyid Muhammed’in yaşanan bölgede hâkim olan fıkıh mezhebinin görüşü haricinde hüküm vermenin câiz olmadığını, bu bölgedeki hâkim olan mezheb, dört büyük mezhebin dışında kalan ama ehli sünnet mezhebi olsa bile durumun değişmeyeceğini ve mevcut mezhebe göre hareket edilmesinin gerektiğini, bunun aksine hareket edildiğinde ise o hükmün kabul görülemeyeceğini, çünkü icthâdın artık yapılamayacağını ileri sürdüğünü belirtmiştir.¹⁸⁹

2.4.4.6. Fıkıhta Kullanılan Terimler Meselesi

Şeyh eş-Şâvirî (v.1974), İbnu’l-Hacer el-Askalanî’nin risalesinde, “fıkıhta ‘*el-bahs*’ veya ‘*bahs*’ kelimesinden anlaşılması gerekenin, mezheb sahiplerinden açık bir şekilde görüş nakleden, fakihlerin/ashâbın genel manada naklettikleri açık fikhî görüş/icthâd ve beyanlarıdır”¹⁹⁰ dediğini nakletmektedir.

Şeyh eş-Şâvirî, fıkıhçıların ‘*yenbeği*’ kelimesinin, mendup (diğer ismi ile sünnet) kelimesinin yerine kullandıklarını, bazen de vacip anlamına da gelebileceğini, bunların ikisi de mana olarak birbirine yakın eş anlamlı olduklarını, bu kelimenin câiz veya tercih edilen görüş anlamlarında da kullanıldığı da olduğunu, belirtmiştir.

¹⁸⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 59-60; Suyutî, *a.g.e.* , Nikâh, s. 116.

¹⁸⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 60 ; [eş-Şâvirî: da ‘İbni Salah’ın görüşüdür, o söylemiştir’ diye geçmektedir]; es-Seyyid b. Abdurrahman b. Muhammed, *a.g.e.* , s. 284.

¹⁹⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 60, 61.

‘*La yenbeği*’ kelimesi ise mekruh (çirkin fiil) veya haram kelimelerinin yerine kullanılır.¹⁹¹

Şeyh eş-Şâvirî, ‘*yenbeği*’ kelimesinin manası; tekiden mendup olan fiilin terk edilmesinin iyi olmadığını, ifade etmiştir.¹⁹²

‘*Ma yenbeği*’ kelimesinin manası ise doğru olmayan, güzel olmayan fiiller için kullanılır.

‘*el-ihdiyâr*’ kelimesi ise ‘*el-muhtar*’ manasında olup, fıkıh usulünce içtihad için (edille-i Şer’î; Kur’an, Sünnet, İcmâ’ ve Kıyas)delil olarak, seçilerek/araştırılarak kabul edilen görüş için kullanılan fikhî bir terimdir. Ancak mezheb sahibinden nakille söylenen bir görüş/hüküm değildir. O zaman da bu görüş, mezheb dışı bir görüş olup kabul görmez, bu görüşe itimat edilip emel edilemez.

‘*el-Muhtâr*’ kelimesi ise ‘*el-esah*’ (en geçerli görüş) kelimesinin yerine kullanılmış olup ‘*istilah*’ (maslahat¹⁹³) anlamında kullanılmamıştır.¹⁹⁴

2.4.4.7. Âlimlerin Görüş Beyanları ile İlgili Fıkhi Terimler

Şeyh eş-Şâvirî, fıkıhçıların, ‘bu görüş falan oğlu filandan nakledilmıştır’ sözü ile ‘bu görüş falan oğlu filandan hikâye edilmıştır’ sözü ile aynı manayı ifâde edip anlamının bir olduğunu söylemiştir. Fıkıhçıların, ‘el-Ezrâî dedi’ veya ‘el-Ezrâî’nin dediği gibi’ ya da ‘el-Ezrâî’nin zikrettiği gibi’ sözlerle görüş beyan ettiklerinde, söylenen görüş el-Ezrâî’nin kendi görüşü olup başkasından nakille bildirilen bir görüş değildir, anlamını taşımakta olduğunu dile getirmiştir.¹⁹⁵

Şeyh eş-Şâvirî, eş-Şihâb’dan şöyle sorulduğunu, ‘*nefyi’l-cevâz*’ kelimesinin manası nedir? O’nun da: “Bu kelimenin fıkhıdaki gerçek manası ‘*haram*’ kelimesinin karşılığı olmasıdır” diye cevap verdiğini söylemiştir.¹⁹⁶

Şeyh eş-Şâvirî, ‘*Cevâz*’ kelimesini kullanılmasının manası; söylenen hükme göre hareket etmede bir zorluk/darlık yoktur anlamını taşıdığını, bu kelimenin fıkıhçılar

¹⁹¹ Âlâeddini’s-Semerkandi, *a.g.e.*, I/ 117-119.

¹⁹² eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 61; [eş-Şâvirî: el-Kesalî’nin Araplardan bu şekilde işittiğini hikâye etmişlerdir.]

¹⁹³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 61; Geniş Bilgi için bkz. en-Nevevi, *er-Ravdatu’t-Talibin*, V/ 344-445.

¹⁹⁴ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 60-61; [eş-Şâvirî: *el-Fevaidu’l-Mekkiyye*, s. 47-48’den nakletmiştir.]

¹⁹⁵ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 61; [eş-Şâvirî: eş-Şübr’i, ez-Zeyad’ten nakille bunu zikretmiştir.]

¹⁹⁶ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 61; [eş-Şâvirî: Çünkü câiz olduğu hükmünü kaldırmak, haram olduğu anlamına gelmektedir.]

tarafından, genel manada vacip, mendup ve mekruh kelimelerinin yerine de kullanılabilirdi gibi, iki taraf içinde (o fiili yapıp yapmamada) eşit olarak kullanılabilirdiğini, ya da kullanılması lâzım gelmeyen âkitlerde, örneğin; ‘âriyet’ (ödünç verme) gibi konularda da cevâz kelimesinin geçebilmekte olduğunu ifade etmiştir.

Şeyh eş-Şâvirî, ‘Veyecuzu’ kelimesi hakkında da şöyle söylemektedir; fıkıhçılarca ‘helâl’ anlamında kullanılabilirdi gibi, başka bir manası da ‘sahih’ in karşılığı, bazen de her iki emir (hem helâl, hem sahîh) için de kullanılıyor.¹⁹⁷

2.4.4.8. Güvenilir Âlimlere İtamât Meselesi

Şeyh eş-Şâvirî, günümüz insanların genellikle hüküm vermedeki delillerini kitaplardan nakille getirip, görüşünü de o kitabın yazarına nispet ettiklerini, eğer o kitabın nüshasına güvenleri tam ise, ‘falan oğlu filan şöyle söylemiştir’ dediklerini, güvenleri tam değilse de nakildeki söylemlerine, kitabın musannif/yazarına nispet için kesinlik ifâdesini kullanmadıklarını belirtmiştir.¹⁹⁸

Şeyh eş-Şâvirî, İslâm fıkıhçılarının mutemet-güvenilir kitaplardan nakille delil getirmenin câiz olduğuna dair icmâ’da bulunmuş olup, delil getirirken de görüşün senedinin de musannife dayandırmanın da şart olmadığını belirtmiş olduklarını;¹⁹⁹ bu asırdaki fıkıhçılarda, güvenilir fıkıh kitaplarına itimat etmenin, onlara isnatta bulunmanın câiz olduğuna dair ittifak etmiş olduklarını çünkü bunda, rivâyetlerde olduğu gibi, ümmetin çıkarına olduğunu belirtmiştir.²⁰⁰

2.5. DEĞERLENDİRME

Şeyh eş-Şâvirî’nin eserine genel olarak baktığımızda, eş-Şâvirî’nin bu çalışmasının bölge insanın Şâfiî mezhebine müntesip olmasından dolayı önemlidir. Özellikle Şeyh eş-Şâvirî’nin yetiştirdiği medrese talebelerinin de, bölge insanı olmaları ve medrese tahsillerini tamamladıktan sonra -genellikle- yine bu bölgede halka hizmet etmeleri takdire şayandır. Bu sebeplerden dolayı, eserini bu denli inceleme ve fikhî açıdan değerlendirmeyi önemli kılıyor.

¹⁹⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 61.

¹⁹⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 61; [eş-Şâvirî: *el-Fevâidu’l-Mekkiyye*, s. 80’den nakletmektedir.]

¹⁹⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 61-62; [eş-Şâvirî: *ez-Zerkeşî* demiştir ki; Ebu İshâk el-İsfrâniyyî’ bize hikâye etmiştir.]

²⁰⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 62; [eş-Şâvirî: *el-Fevâidu’l-Mekkiyye*, s. 80’den nakletmiştir.]

Ancak, bazı kaynaklardan aldığı bir kısım görüşlerin, günümüz insanların tam olarak kavrayıp kabul edebilecekleri (bkz.Cinsel ilişki adabı) durumlar olmadığı düşünülebilir. eş-Şâvirî'nin bazı konularda, Şâfiî mezheb'nin, velîler, tahkim, tevfiz, tevliye ve bâkirelerin evlendirilmesi ile ilgili konularda, kabul ettiği bazı görüşlerinin, günümüz şartlarında, uygulamalardaki bir takım sıkıntıların giderilmesi hususunda, Hanefî mezhebinin görüşünün tercih edilmesinin daha kolaylaştırıcı ve zorluğu ortadan kaldıracığı görüşü isabetli olabilir. Ayrıca kölelerin evlendirilmesi meselesinin burada genişçe zikredilmesinin de çok elzem olup olmadığı tartışılabilir. Kız isteme adabı ve nişanlılık merasimlerinin yapılması hususunda ortaya koyduğu konuşmaların Kürtçe, Farsça ve Arapça metinlere, başlama ve bitirme dualarına yer vermesi hem talebelerini yetiştirmede, hem de farklı dillerin konuşulduğu bölgenin yapısı açısından önmeli ve güzel bir çalışmadır.

Ama Şâfiî fikhî kitapları ile karşılaştırma çerçevesinde baktığımız da eş-Şâvirî nikâhla ilgili konuları ele alırken çok tafsilata girmemiştir. Kendisinin de kitabının mukaddimesinde belirttiği gibi bu eser, Şeyh es-Süleyman es-Siirdî'nin *Nuru's-sebah fi âhkâmi'n-nikâh* isimli eserin muhtasarıdır. Bununu sebebi de,–özellikle medrese öğrencilerinin- istifâde edilebileceği, daha iyi anlaşılır bir nikâh adabı kitabını yazmak isteğiştir. İçinde yazmış olduğu bazı ilginç, nadir, mühim, çağdaş görüşleri, ekler ve tetimmeler ile de, yaşadığı bölge insanının ihtiyaç ve problemlerini iyi bilip tesbit ettiğinden ve de yetiştirdiği talebelerinin ileride ihtiyaç duyabilecekleri bilgileri öğretmek maksadını taşıdığı ortadadır.

**BÖLÜM 3: ESERDE YER ALAN NİKÂHLA İLGİLİ
BAZI FIKHÎ MESELELERİN GÜNÜMÜZ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

BÖLÜM 3: ESERDE YER ALAN NİKÂHLA İLGİLİ BAZI FIKHÎ MESELELERİN GÜNÜMÜZ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. ESERİN GÜNÜMÜZ AÇISINDAN ÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Eserin Günümüz Açısından Önemi

Bilindiği gibi günümüzde ülkemizde aile ilgili değerler dejenereolmakta, birçok kişi evlenme ve boşanma konusunda İslami değerlere dikkat etmemektedir.²⁰¹

Dünya geneline bakıldığında da sosyo-ekonomik ve teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği bir takım olumsuzlukların, evlilik müessesesini çok aşırı şekilde yıpratmış olduğu görülmektedir. Başta Amerika, Avrupa ve gelişmekte olan diğer ülkelerde²⁰² yetişen yeni neslin, evliliğe bakışlarının insanlık âlemini ürküttüğü ortadadır. Bu olumsuzluklardan etkilenen, başta Türkiye gibi İslâm ülkelerinde de, gittikçe artan boşanma oranlarının²⁰³ da göz önüne getirilmesi durumunda, bu çerçevede gereken tedbirlerin alınması gerektiğini göstermektedir. Türkiye’de de tabîi haliyle cehalet, terör ve diğer olumsuzluklardan en çok etkilenen Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde, boşanmaların özellikle son yıllarda artmasını müşahade etmekteyiz.²⁰⁴

Bu nedenlerle, İslâm toplumunda, Allah korkusu, hak/hukuk, adâlet, ırz/namus ve ahiret inancı gibi konulara önem verilmesinin yanında, özellikle aile kurumunun temellerinin korunması ile ilgili toplumun bilinçlendirilmesi ve aileyi koruyucu tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Şeyh eş-Şâvirî, özellikle bölge insanının ihtiyacını göz önünde bulundurarak, muhtasar olan bu kitabı, yetiştirmekte olduğu talebelerinin, din görevliliğine ve ilim hayatına atılması halinde, onlara yol gösterecek bir özellikte yazmaya çalışmıştır. Bu kitabın içindeki fikhî bilgilerle bir Müslümanın bilmesi ve yapması gerektiği bütün bilgileri anlaşılır bir tarzda kaleme almıştır.

²⁰¹ İslam Aile Hukukuna göre evlenme ve boşanmanın nasıl olması gerektiği ile ilgili çalışmalar için örnek olarak bkz. Yaman, Ahmet, *İslam Aile Hukuku*, 3. bs. , Yediveren Yayınları Konya 2002; Dödüren, Hamdi, *Delilleriyle Aile İlmihali*, Erkam Yayınları, İstanbul ts. , (Kitap Yeni Şafak Gazetesi tarafından okurlarına hediye olarak verilmiştir.); Yılmaz, İbrahim, *Yetki ve Sistem Açısından İslam Hukukunda Boşanma*, Lâçin Yay. Kayseri 2007.

²⁰² Bkz. <http://www.hukuki.net/showthread.php?68059-ulkemizde-Evlenme-Bosanma-istatistikleri>. (10.02.2013)

²⁰³ Bkz. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10909> (08. 02. 2013)

²⁰⁴ <http://www.hukuki.net/showthread.php?68059-ulkemizde-Evlenme-Bosanma-istatistikleri>. (10.02.2013)

1.2. Müellifin Farklı Mezheplerin Görüşü İle Amel Etme Konusuna Yaklaşımı(Taklid ve Telfik)

Şeyh eş-Şâvirî nikâhla ilgili konularda sadece Şâfiî mezhebinin görüşleri ile değil, tüm mezheplerin görüşleri ile amel edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu yüzdeneserinde taklîd ve telfik konularına geniş yer vermiştir. Aşağıdataklîdve telfikin tanımları ile eş-Şâvirî'nin taklîd ve telfik ile ilgili görüşlerini, mezhepleri taklîd etmenin şartları, mezheplerin ittifak ettikleri durumlar ve telfik ile ilgili mezheplerin görüşlerini vermeye çalıştık.

1.2.1. Taklîd

Sözlükte 'bir şeyi insan veya hayvanın boynuna asmak ya da takmak' anlamındaki taklîd kelimesi, fıkıh usulü terimi olarak bir âlimin icthadi bir meseleye dair görüşünü delile dayalı olmaksızın benimsemeyi veya uygulamayı ifade etmektedir.²⁰⁵

eş-Şâvirî, kişinin ihtiyacı olan konuyu kendi mezhebinin dışındaki bir mezheb müçtehidinin görüşüne inanarak alıp âmel edebileceğini, bu müçtehidin delillerini ve gerekçelerini açıklamalarıyla bilmesini gerekli olmadığını ve hatta yaptığı fiilin başka bir mezheb imamının görüşüne uyduğunu anladığı takdirde, o mezhebi taklîd etmiş sayıldığı gibi, bu mezheb taklîdini dil ile ifâde etmesine de ihtiyaç olmadığını belirtmektedir.²⁰⁶

eş-Şâvirî, bir kimse kendi mezhebinin dışındaki ehli hidâyet âlimlerinden herhangi birinin mezhebini, daha fiili işlemeden önce taklîd edebildiği gibi, fiili işledikten sonra da o mezhebe göre de taklîde devam edebileceğini, sahih görüşe göre de kişinin bundan dolayı da eleştirilemeyeceğini söylemektedir. eş-Şâvirî, bunun sebebini de şöyle izah eder; şeriâtin/İslâm hukukunun bir olup bütün İslâm âlimlerinin aynı kaynaktan istifade ettikleri için yaptıkları icthâdlarda da isabet etmektedirler. Nitekim şu hadis-i şerif de bunu desteklemektedir: “*Ümmetimin (âlimlerinin) ihtilafi rahmettir.*”²⁰⁷

²⁰⁵ Kaya, Eyyüp Said, “Taklîd”, *DİA*, İstanbul 2010, XXXIX/ 461.

²⁰⁶ eş-Şâvirî, *a.g.e.* s. 54.

²⁰⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.* s. 54; Geniş bilgi için bkz. Abdumelik b. Abdullah el-Cuvenî, *Fkhu el-İmamu'l-Haremeyn*, (Telif: Dr. Abdula'zim el-Edib Kulliyetu's-Şeri'ah Katar Üniversitesi) Daru'l-Vefa, Kahire 1988/1409. [eş-Şâvirî bu konuyla ilgili şu bilgileri vermektedir: Camiû'l-Ehadis, Nasere'l-Mukaddisî, *Hucceti*, el-Beyhakî, risaletu'l-Eş'âriyyeh (senetsizdir, el-Hâlimiy, el-Kâdî Huseyn, İmamu'l-Haremeyn ve bunların dışındakilerden de varid olmuş bir hadistir), bize ulaşmayan bazı hıfz kitaplarından çıkarılmıştır. Örneğin es-Suyûtî'nin, *el-â'mil ve'l-Camiû'l-Kebir*'de, olduğunu beyan etmiştir.]

Şeyh eş-Şâvirî, kişinin meşhur dört mezhebin ²⁰⁸ dışındaki mezheb müçtehitlerinin görüşünü taklîd edebildiği gibi, zayıf görüşe göre de hareket edip taklîd edebilir görüşündedir. Ancak bunu yaparken kendi nefsi için veya şahsi irşadı (yaptığı irşad faâliyetleri) için yapabilir, ama başkasına hüküm çıkarma veya fetva için yapamayacağını ve müçtehit olan kimsenin dışındaki kişilerin, taklîdi terk edip kendi kendine ictihâd etmesi ise onu günahkâr edeceğini ifade etmiştir.²⁰⁹

eş-Şâvirî, *Âmî*'yi mezhebi olmayan kimse olarak nitelemektedir. Bu zaman da âmî kişinin yaptığı fiil, sahih görüşe uygun ise o kimsenin yaptığı ibadet ve (alış-veriş, nikâh akdi, icar sözleşmeler vb. gibi) diğer muamelelergeçerlidir, sahihtir. Âmî kişinin durumunun belli ve ortada olduğundan, bu görüşlerin sahiblerini bilmesinin önemli olmadığını belirtmiştir.²¹⁰

eş-Şâvirî, ibadetlerin kendisi dini bir emir olup yapması gereken mükellefin bu ibadet hakkındaki zannı, ibadet ve mükellefiyetin yerine geldiğine inanmasıyla sahih olduğunu bilip geçerlilik kazanacağını, muâmelatta ise sadece yapılan fiil(nefsu'l-emir/teklif edilen emir) için sahihiyet lâzım olduğunu söylemektedir.²¹¹

1.2.2. Mezhepleri Taklîd Etmenin Şartları

eş-Şâvirî, mezhepleri taklîd etmenin şartlarını şu şekilde izah etmektedir;

- 1) Taklîd ettiği konu hakkındaki görüşü sahibine nispet etmesi,
- 2) Taklîd ettiği konunun bir mezheb görüşü olduğunu bilmesi,
- 3) Taklîd işini çokça yapmaması ve adet haline getirmemesi,
- 4) Boynundaki dini sorumluluktan kaçarak mezheplerdeki ruhsatları sıkça kullanmaması, oyuncak haline getirip dini emirleri hafife almaması,
- 5) İcmâen birbirine zıt iki konuyu bir arada taklîd ederek yapmaması, (örneğin; Şâfîîlerdeki kadına dokunarak abdestin bozulma işini Hanefîye taklîd etmişken, elinin kanaması ile Şâfîîleri taklîde kalkmaması gereklidir.),
- 6) Taklîd ettiği mezheb sahibinin ictihâd edebilme şartlarına sahip/haiz olması,
- 7) Kişi taklîd ettiği konunun aynısının, başka bir zamanda da zıddını yapmaması,

²⁰⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 54-56; [eş-Şâvirî: Hanefî, Şâfîî, Hanbelî ve Mâlikî mezhepleridir, diye belirtiyor].

²⁰⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 54-56.

²¹⁰ es-Seyyid bin Abdurrahman bin Muhammed, *a.g.e.* , s. 208-211.

²¹¹ es-Semerikandi, *a.g.e.* , I/ 109; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 54-56; [eş-Şâvirî: Ebi Bekr bin-i Kasımî'l-Ehdelî'ye göre böyle olduğunu beyan etmiştir].

8) Taklîd ettiği mezhebin sahibini başkasına tercih etmesi veya eşit tutması.²¹²

Bu şartlara bazı ulemâ eklemelerde bulunmuşlardır. Onlar da şu şekilde özetlenebilir; Taklîdi yaptığınız mezheb sahibinin konu ile ilgili ilmî/bilgisi, konunun şartlarını, erkânını ve itibar edilen diğer görüşleri bilmesidir.²¹³

1.2.3. Mezheplerin İttifak Ettiği Durumlar

Eş-Şâvirî, yukardaki geçen şartlar içerisinde muhakkik mezheb imamlarının hepsinin ihtilafsız sahih/câiz gördüğü durumları şu şekilde açıklamaktadır;

1) Fiilleri işlemeden önce veya işledikten sonra taklîd etme,

2) Belli bir konuda veya mezhebin bütün konularında taklîd etme,

3) Meşhur dört mezheb ya da bunların dışındaki mezhepleri taklîd etme,

4) Bilinen ya da bilinmeyen bir mezhebi taklîd etme,

5) İhtiyatlı bir görüşten nakletmiş olsun veya aksine bir delili taklîd etme,

6) Bir mezhebi taklîd ettikten sonra vazgeçip, başka bir mezhebi taklîd etme,

7) Taklîd ettiği bu ikinci mezheb sahibinin daha âlim ve takvâ ya da birincisiyle eşit veya ilimi düşük seviyede bir âlim olduğunu, bilip ya da bilmemesi, mezhebi taklîde engel değildir.

8) Başka bir mezhebi taklîde ihtiyacı olsun veya olmasın.²¹⁴

1.2.4. Telfik ile İlgili Mezheplerin Görüşleri

Sözlükte ‘dikmek, yamamak, eklemek’ anlamındaki *telfik*, fıkıh usulü terimi olarak ‘bir meselenin hükmünü birden fazla mezhepten seçilen unsurlardan yararlanarak oluşturmak’ demektir.²¹⁵

eş-Şâvirî, ulemânın ‘*telfik*’ konusundaihtilafa düştüklerini ve telfik ile âmel etmenin ‘*taklîd*’ meselesinde çok zararlı olacağı görüşünde olduklarını söylemektedir.

Örneğin; birbirine eşit bir konudan her iki mezhepten delil getirerek aynı anda taklit etmesi, abdest alıp kadına dokunduğunda Hanefiler gibi davranması, kan aldırırken de Şâfiiler gibi davranması gibi ya da buna benzer iki konuda; biri abdest konusu, biri de namaz konusunda böyle hareket etmesi, nasıl ki abdest alırken başının

²¹² eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 55; [eş-Şâvirî: Bu görüş daha önce de geçtiği gibi zayıftır].

²¹³ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 54-55; [eş-Şâvirî: Bu görüş bütün Şâfiî Muhakkiklerin (Âlimlerin) görüşüdür, örneğin; el-Îz ibn-i Selâm, et-Tekiyyî’s-Subkî vd. Hanefî âlimlerinden (Muhakkiklerinden) de örneğin; İbn-i’l-Humâm ve Şeyh (Ebû Yûsuf) vd.’nin görüşüdür. Bu görüşün zıddı ise donma (ilerleyememe) ve tâassubtur. Diye ifade etmiştir].

²¹⁴ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 55 ; [eş-Şâvirî: es-Seyyid Muhammed Resul el-Berzenci’nin görüşüdür, demiştir].

²¹⁵ Kaya, Eyyüp Said, “Telfik” *DİA*, İstanbul 2011, XL/ 401.

sadece az bir kısmını Şâfîlere göre meshetmiş iken, namazını Hanefilere göre kılması gibi.²¹⁶

Şeyh eş-Şâvirî, bazı ulemanın da, telfikin sadece bir konuda yapılmasının zararlı olacağını, iki ayrı konuda ise telfikin zarar vermeyeceği görüşünü benimsediklerini açıklamaktadır.

eş-Şâvirî'ye göre telfik konusuyla ilgili iki görüş vardır;

1) Bir mezhebe göre nikâhlarını kıymışlar ise boşanmaları durumunda da yine bu mezheb üzerinden karara bağlanır.

2) Nikâh akdini bir mezhebe göre yapıp, talak-boşanmayı ise başka bir mezhebe göre yapmasında bir sakınca yoktur.²¹⁷

Şeyh eş-Şâvirî, bir mezhebi taklîd ettikten sonra o mezheb üzerinden o fiili daimi hale getirmek vacip olmadığı gibi, bir gün bir mezhebi taklîd eden, aynı konuda başka bir gün başka mezhebi de kerâhetsiz taklîd edebileceğini, ne zaman bir meselede bir fiili, bir mezhebin görüşüne göre taklîd etmişse, o taklîd ettiği mezhebin zıddı ile aynı fiili işleyebileceğini, çünkübü durum, daha önceki mezhebi taklîdten vazgeçip dönmesi, ikinci başka bir mezhebi taklîd etmiş olup bunun da câiz olduğunu²¹⁸ ve bu görüşün birçok fıkıh kitaplarında geçtiğini belirtmiştir.²¹⁹

1.2.5. Değerlendirme

Bir fıkıh usulü terimi olarak '*taklid*', bir âlimin icthadî bir mevzuya ilişkin görüşünü herhangi bir delile dayandırmadan kabul etmeyi veya uygulama manasını ifade eder. Fıkıh usulünde taklîd açısından Müslümanlar '*âlim*' ve '*âmmi*' diye ikiye ayırırlar. Delile dayalı fikhî bilgi sahibi olanlara '*âlim*' (fakih, müctehid, müftü) denir. Başka alanlarda bilgili dahi olsa, ancak fikhî konularda bilgiye ihtiyacı olanlar da '*âmmi*' (mukallid) olarak tanımlanmaktadır.

Fıkıh alanında uzmanlaşmış kişilerin görüşlerinin doğru kabul edilerek uygulanması anlamına gelen taklîd, toplumdaki iş bölümünün sonucu ve gereğidir. Herkesin kabiliyet ve bilgi alanını aynı olamayacağına göre, fıkıhta bir kısım isanların kendilerini bu alanda yetiştirmesi Müslümanlar açısından bir görev ve sorumluluktur. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de "*müminlerden bir grup da, din konusunda köklü ve*

²¹⁶ İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 132;

²¹⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 55; [eş-Şâvirî: İbn-i Ziyad vd. söylemişler, diye açıklamıştır.]

²¹⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 56; [eş-Şâvirî: Risaleti'n-Nassi'de böyle bir görüşü beyan ettiğini bidirmiştir.]

²¹⁹ eş-Şeyh Süleyman el-İsirdi, *a.g.e.* , s. 19; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 56.

derinbilgi sahibi olmak için zaman ayırmaları”²²⁰ ve *“bilmeyenlerin bilenlere sorması”*²²¹ âyetleriyle ilim emredilmiştir.

Bu âyetlerden de anlaşılacağı üzere fihhi meselelerde müslümanlardan bir bölümünün *âlim* olarak yetiştirilmesinin, geriye kalan *âvam* için bir ihtiyaç olduğu gerçeğidir. Bu da tabii olarak taklide olan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Taklîdin İslâm toplumunda, zamanla mezheblerin oluşum süreciyle beraber *âmmî/âlim* ilişkisi köklü bir dönüşüme uğramış, *âmmî* artık sadece bir *âlime* değil, asırlar boyunca çeşitli nesillerin katkısıyla şekillenmiş *müftâ bih* hükümlerden oluşan bir bütüne -fıkıh mezhebine- tâbi olmuştur.

Âmmî'nin yıllar boyu bir âlime bağlı kalmaktan ziyade, büttün fihhi meselelere çözüm üreten, birçok âlimin görüşünü içinde barındıran mezhebler, İslâm'ın fıkıh konusunda kurumsallaşmasını da beraberinde getirerek toplumun büyük bir ihtiyacını karşılamıştır.²²²

Genel olarak taklid konusunun sadece fihhi meselelerde yapılabileceği konusunda neredeyse itirazın olmadığı görülmektedir. Ancak (tartışılmaz) imanî meselelerde âlimlerin çoğunluğu taklide pek sıcak bakmadıkları gibi, bunu da kabul edenlerin varlığından sözedilebilir.²²³

Bir fıkıh usulü terimi olarak *telfik* ise, bir meselenin hükmünü birden fazla mezhepten seçilen unsurlardan yararlanarak meydana getirmek olarak tanımlanmaktadır. Genelde telfik için verilen örnek; abdestli bir kimsenin, hem mahremi olmayan kadına dokunduğu, hem vücudundan kan aktığı halde birinci durumun Hanefî, ikincisinin Şâfiî mezhebine göre abdesti bozmadığı hükümlerini bir araya getirip kendini abdestli sayması *telfik* olarak tanımlanmaktadır.²²⁴

Mukallid (*âmmî*) karşılaştığı bir konuda değişik mezheplerden kendisine en az yükümlülük getiren yahut uygulanması kişisel durum açısından en kolay olan görüşü tercih edip edemeyeceği tartışması mezheblerin istikrar kazanmaya başladığı zamana kadar uzanmaktadır.

Fıkıh usulcülerinin bir kısmı, telfik konusunu genişçe tartışmış, kişinin fihhi meselelerde bunu suistimal edebileceklerini, kolayına geleni yapma olarak nitelendirmiş

²²⁰ Tevbe, 9/ 122.

²²¹ Nahl, 16/ 43; Enbiyâ, 21/ 7.

²²² Kaya, “Taklid” *DİA*, XXXIX/ 461-465.

²²³ Kaya, “Taklid” *DİA*, XXXIX/ 461-465.

²²⁴ Kaya, “Telfik” *DİA*, XL/ 401-402.

ve karşı çıkanlar da olmuştur. Bir kısım fıkıh usulü âlimleri de telfik'i taklid konusunun bir mebhâsı olarak değerlendirmiştir.²²⁵

Telfike cevaz veren usul âlimlerinin büyük çoğunluğu bu yöntemin belirli sınırlar içerisinde meşru sayılabileceğini kabul etmektedir. Bu sınırlamalar ise kul hakları, malî ibadetler ve kadın/erkek ilişkileri gibi konularda mukallide (telfik yapan) mezheplerin daha az yükümlülük getiren görüşleri almasını yasaklamaktadır.²²⁶

Telfik sayesinde Müslümanların kendi tarihlerinden yola çıkarak modern dünyanın ihtiyaçlarına uygun çözümler üretebileceği görüşü, batı kanunlarını tercüme teklifi kadar fikri ve politik maliyeti düşük bir yöntem sunmaktadır. Zira telfik vasıtasıyla kısa sürede hem modern dünyanın gereklerini büyük ölçüde karşılayan, hem de bütün öğeleri İslâm medeniyetinden istifadeyle meydana getirilen bir kanun metninin hazırlanması mümkün olmaktadır. Bu dönemde bunları yaparken de sadece dört mezhebin sınırlı verilerinden ziyade ilk dönem nesillerin fıkıhçılarından yanında ehl-i sünnet dışı fıkıh kaynaklarından ve son dönem/yeni nesil fıkıhçılarından da görüşlerinden istifade edilebileceği görüşünü ileri sürülmüştür.²²⁷

eş-Şavirî'nin taklîd ve telfik konularını eserinde işleme, özellikle nikâh/aile hukuku açısından bu iki konu Müslümanların günlük hayatta fıkhi açıdan kolaylaştırmayı sağladığı içindir.

Yukarıda geçen bilgileri gözönüne aldığımızda, günümüz modern dünyada, aile hukuku açısından eşler arasında çıkan problemlerin çözümünde dinin emirlerine göre yaşamayı teşvik edebileceği düşünülerek, *taklîd/telfik* ile amel etmenin caiz olduğu görüşünün tercih edilmesi ağır basmaktadır.

2. GÜNÜMÜZ AÇISINDAN ESERDE YER ALAN NİKÂHLA İLGİLİ BAZI ÖNEMLİ KONULAR

Bu bölümde nikâh akdinde kullanılan lafızları, küçüklerin evlendirilmesi, nikâhta denklik ve velâyet meselelerini, eş-Şavirî veditâr mezheplere göre verdikten sonra günümüz açısından kısaca değerlendirmeye çalıştık.

²²⁵ Kaya, "Telfik" *DİA*, XL/ 401.

²²⁶ Kaya, "Telfik" *DİA*, XL/ 402.

²²⁷ Kaya, "Telfik" *DİA*, XL/ 402; Telfik ve Taklid meselesinde geniş bilgi için bkz. Şafak, Ali, "İslâm Hukukunda Kaynaklar, İctihad, Müctehid, Mezheb, Taklid ve Telfik Meseleleri Üzerine bir Araştırma", *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, 3.Sayı, Fasükül 1-2, Siniç Matbaası, Ankara 1979; en-Nablusî, Abdülğani en-Nablusî, "Taklid ve Telfik Konusunda Bir İnceleme", *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Çvr. Yaşar, Ahmet, 11.Sayı, İzmir 1998, s. 201-223

2.1. NİKÂH AKDİNDE KULLANILAN LAFIZLAR (SÎĞA)

Nikâh akdinde kullanılan sığalar/lafızları Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî ve meşhur dört ehl-i sünnet mezhebinin konuyu ele alış şekillerini incelemeye çalıştık.

2.1.1. Şâvirî'nin Konuyu Ele Alış Şekli

Eş-Şâvirî, nikâh akdinde kullanılan lafızları Şâfiî mezhebine göre nikâhın beş rüknünden biri olarak görüldüğünü söylemektedir. Nikâh akdindeki lafızların *icab* ve *kabulden* oluştuğunu belirtmiştir. Şöyle ki:

2.1.1.1. Sığa (*icab*)

Sığa (*icab*)'nın Mazi (geçmiş zaman fiili ile) söylenmesi lâzımdır. Sığa'da şart olan velînin ya da vekilinin *icabıdır*, nikâhın geçerliliğinin ancak üç şekilde olabileceğini, bu üç vechin dışındaki söylemlerle yapılan âkitlerin geçersiz olduğunu şöyle sıralamaktadır:

- 1) Velî ya da vekilin '*zevvektukê* (seni evlendirdim)' demesiyle,
- 2) '*Enkehtuki* (seni nikâhladım)', velîsi olduğum falan kızı(ya ismini ya da özelliklerini belirterek) '*sana nikâhladım*' demesiyle,
- 3) Evleneceği kadını/kızı işaretleyerek bu kadınla diye(başka kadınların/kızların bulunması halinde belirtmesi onun dışındakilerle değil, diye açıklamıştır.

eş-Şâvirî kinayeli *sığa* (söylem)'lar ile nikâh akdinin olamayacağını bildirir.²²⁸

2.1.1.2. Kabul

eş-Şâvirî'ye göre, *kabul icabla* bitişik olmalıdır, yani kızı isteyen, karşı tarafın *icabı* ara vermeden, damadın ya da velîsinin vekili kabulü gerçekleştirmesi gerekir. Bunun gibi 'onun nikâhına' veya 'evlenmeye razı oldum' dese sahih kavle göre geçerli²²⁹ olacağını belirtmiştir.

Şeyh eş-Şâvirî, *Kabul* ve *İcab* kelimeleri arasına 'nikâh', 'tezvic' kelimelerine yabancı bir kelime az da olsa (nikâhı ilgilendirmeyen) konuşulsa ya da *icab* yapıldıktan sonra uzun bir süre susulursa âkit sahih olamayacağını, çünkü uzun süre susma vazgeçme işaretine delil olacağını söylemektedir.²³⁰

Müellif eş-Şâvirî, sahih olan kavle göre; nikâhın başka dile tercüme edilerek yapılabileceğini, tercümanın–hangi dilde olursa olsun–ancak söylenilecek lafızların

²²⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 12. (*Daha geniş bilgi için nikâhın birinci rüknüne bkz.*)

²²⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 12-13.

²³⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 13-14.

Arapçadaki, “*nikâh*” ve “*tezvic*” kelimelerininin o dildeki ifâde edilen eş anlamlılarını kullanması şartı ile olabileceğini açıklamıştır.²³¹

2.1.2. Mezheplerde Konunun Ele Alınış Şekli

2.1.2.1. Şâfiîlerin Konuyu Ele Alış Şekli

Şâfiî kaynaklarında genel olarak, nikâhın beş rüknünün mevcudiyetinde görüş birliği vardır, bunlar: *Sîğa*, *zevce*, *zevc*, *velî* ve *iki şahit*’tir. Nikâhın beş rüknünden olan sıgala/lafızlar ile ancak nikâh akdinin gerçekleşeceği ifâde edilmektedir.

Sîğa; velînin teklif lafzını söylemesi şarttır. Teklif, velînin ‘falan kızımı seninle evlendirdim’ veya ‘sana nikâhladım’ gibi bir lafızdır. Nikâhın ancak *nikâh* ve *tezvic* lafız(*sîğa*)larından biriyle sahîh olur.²³²

Bunun delili Müslim’in rivâyet ettiği şu hadistir: ‘*Kadınlarımız konusunda Allah’tan korkun. Zira siz onları Allah’ın bir emaneti olarak aldınız ve Allah’ın kelâmı ile onların tenasül organlarını kendinize helâl kıldınız.*’²³³

Şâfiî fıkıh kaynaklarından *Nihayetü’l-muhtac*’da ‘sevdim’, ‘istedim’ veya ‘seçtim nikâhıma’ gibi için de ‘nikâh’ kelimesi geçen söylemlerle söylendiğinde nikâhın kast edildiği, anlaşıldığından geçerlidir,²³⁴ denilmektedir.

Buceyrimi’de, “nikâhını kabul ettim’ veya ‘evlenmeyi kabul ettim’ dese geçerli olur. İyi olan ‘*kabiltu nikâhehâ*’, ‘onunla evlenmeyi kabul ettim’. Ancak ‘yaptım’, ‘ettim’ lafızlarını söylemezse bu yeterli olmaz”²³⁵ diye ifadeler geçmektedir.

Haşiyetü’l-Bacurî’de, “Nikâhta önce *kabul* sonra *icabı* yapmanın bir sakıncası yoktur”²³⁶ denilmektedir.

Minhac’ın Şerhinde, Âllame Takiyü’s-Subki diyor ki: Bir ülkenin halkı, tercümesi nikâhın sarîh lafzı olmayan bir kelime ile nikâhın kastedildiği üzere birleşirlerse de o lafızla nikâh akdi olmaz. Tercümeden maksat, nikâh için sarîh/açık olan lafzın lügat manasıdır. Nikâhı ifâde eden ‘Dem/birleştirmek’ kelimesi gibi. Bazı ülkelerde nikâh için meşhur olan lafızlarla nikâh akdi olmaz. Fakih muhakkik Zemzemi de böyle fetva vermiştir.²³⁷

²³¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 13-14. (Daha geniş bilgi için nikâhın birinci rüknüne bkz.)

²³² el-Melibarî, *a.g.e.*, çev. Acat, s. 355.

²³³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 13-14; [eş-Şâvirî; Müslim’den nakletmiştir.]

²³⁴ er-Remlî, *a.g.e.*, IV/ 109–111.

²³⁵ el-Buceyrimi, *a.g.e.*, III/ 327-328.

²³⁶ İbrahim’ul-Beycürî, *Haşiyetu’l-Bâcurî âla Şerhi’l-İbnu Kasım*, Dâril İhya, Mısır h:1279, II/ 90-117.

²³⁷ el-Melibarî, *a.g.e.*, çev. Acat, s. 355-356.

el-Fıkhu'l-Menhec'te, Siğa'dan maksat 'kızımı sana eş olarak verdim' veya 'kızımı sana nikâhladım' demek, koca adayının da 'kızını eş olarak aldım' veya 'kızını nikâhladım' demesidir. Koca adayının sözünün, kızın velîsinin sözünden önce olması iyidir/evlâdır. Çünkü burada maksadı ifâde etmek hususunda takdim ve tehir eşittir.²³⁸

Siğanın hikmeti şudur: Evlilik akdi, iki tarafın rızasının da gerekli olduğu âkitlerdendir. *Rıza* ise gizli bir şeydir. Bu nedenle başkaları ona muttali olamaz. Bundan dolayı Şârî', *icab* ve *kabul*den meydana gelen siğayı iki tarafın nefsindeki rızaya delil olsun diye meşru kılmıştır.²³⁹

Siğa'da şu şartların bulunması gerekir:

1) *Tezvic*, *nikâh* veya onlardan müştak olan kelimelerle âkid yapılmasının şart koşulmasının sebebi, bu lafızların lügat ve şeriat/fıkıh açısından evlenmeye delâlet etmeleridir. Kur'an ve Sünnet'te *tezvic* ve *nikâh* kelimeleri kullanılmıştır.

2) *Tezvic* veya *nikâh* kelimesini *icab*da da, *kabul*de de kullanmak.

3) *İcab* ve *kabul* peşpeşe olmalıdır.

4) Akdi yapanların ehliyetinin, âkid tamamlanıncaya kadar bâki kalması gerekir.

5) Siğa kesinlik ifâde etmelidir.

6) Siğa mutlak olmalıdır.²⁴⁰

Bazı âlimler nikâh ve tezvic kelimeleri kullanmadan, bu manâya delâlet eden başka kelimelerle de nikâh akdinin yapılabileceğine hükmetmiştir. Yeter ki nikâh kaskına delâlet edentemlik, *hibe*, *sadaka*, *bey*' gibi bir kelimeye mehrin zikri mukarenet etsin. Bu görüş sahipleri *icâre*, *âriyet* ve *vasiyet* lafızlarının kullanılmasını nikâh için yeterli bulmazlar. İhlâl(helâl kılma), *ibâhe*(mübah kılma) kelimelerinde ihtilaf etmiştir. Hanefiler nikâh kaskı ile ebedîliğe delâlet eden her lafzı yeterli olacağını söylerler.²⁴¹

2.1.2.2. Hanefilerin Konuyu Ele Alış Şekli

Aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının veya temsilcilerinin hukuken geçerli iradelerini uygun biçimde açıklamalarıyla (*icab* ve *kabul*) nikâh akdi meydana gelir. *Hanefîlere* göre akdi meydana getiren irade beyanlarından ilki *icab*, diğeri *kabul* adını alır. Taraflar veya yetkili oldukları

²³⁸ Mustafa el-Hin, Mustafa el-Buğam ve Ali el-Şerbecî, *el-fıkhu'l-Menheci Âlâ Mezhebi'l-İmam eş-Şâfiî*, çev. , Arslan Ali, Arslan Yayınları, İstanbul 1994, II/ 153.

²³⁹ el-Hin, el-Buğa, el-Şerbecî, *a.g.e*, çev. , Arslan, II/ 153.

²⁴⁰ el-Hin, el-Buğa, el-Şerbecî, *a.g.e*, çev. , Arslan, II/ 153-155,

²⁴¹ Canan, *a.g.e* , IX/ 509, 510.

durumunda velileri yahut vekilleri iki şahit huzurunda yanlış anlamaya imkân vermeyecek bir tarzda evlenme iradelerini ortaya koyduklarında geçerli olarak evlenmiş olurlar.²⁴²

Hanefîler, dille ilgili örfe göre evlenme iradesini ortaya koyan başka lafızlarla da bu akdin kurulabileceğini savunmuşlardır. Ancak onlarda nikâhın süreklilik ifâde eden bir akid olduğunu dikkate alarak²⁴³ kinayî lafızlar söz konusu olduğunda icâre, rehin, vedâ gibi süreli akidleri değil mülkiyetin nakil sonucunu hemen doğuran hibe, sadaka, temlik gibi akîdleri ifâde eden kelimelerin kullanılabileceğini söylemişlerdir.²⁴⁴

Hanefîlerde; gaip (hazırda olmayan) arasında evlenme iradesi yazıyla beyan edilebilir; evlilik iradesini içeren mektup diğer taraf ve şahitler huzurunda okunur, bu tarafın kabulü ile nikâh akdi tamamlanır. Fakat iki gaip arasında teâti edilen mektuplarla nikâh akdi gerçekleşmez. Dilsizlerin mâlûm işaretleriyle veya nikâh meclisinde yazılı beyanlarıyla nikâh akdi yapılabilir.²⁴⁵

2.1.2.3. Mâlikîlerin Konuyu Ele Alış Şekli

Mâlikîlere göre, siğa (irade beyanı) nikâh akdinin rükünlerindedir.²⁴⁶ Mâlikîler'e göre, icab kadının velîsi veya vekili tarafından erkeğe yapılan evlenme teklifi, kabul de erkeğin buna verdiği olumlu cevaptır. Nikâh meclisinde hazır bulunan tarafların iradelerini sözlü olarak açıklamaları gerekir.²⁴⁷

Mâlikîlere göretercihedilen görüşlerinde evliliğe işaret eden bir ifade veya niyetin bulunması şartıyla bu evlilik lafızlarla yapılabilir. Bu da mehrin belirtilmesi, insanların hazır bulunması ve şahitlerin kastedileni anlamasıdır. Çünkü amaç akdi yapanların isteğinin bilinmesidir, lafza itibar edilmez. Şeriatte evliliğin hibe ve temlik etme sözleriyle yapıldığına dair deliller bulunmaktadır.²⁴⁸

Mâlikîler, mehirlle birlikte söylenmesi halinde, hibe lâfzıyla yapılan nikâh akdinin sahih olabileceğini söylemişlerdir.²⁴⁹ Evliliğin istendiğine karine olması için mehrin belirtilmesi şartıyla evlendirme ve temlik etme veya onların benzeri kabul edilen

²⁴² Atar, Fahrettin, "Nikâh" , *DİA*, XXXIII/ 112-117; Apaydın, Yunus, Aydın, Akif, Bardakoğlu, Ali, Çağırıcı, Mustafa, *İlmihal*, Ankara 2007, II/ 204; Bilmen, *a.g.e.* , II/ 15-19.

²⁴³ Atar, "Nikâh" , *DİA*, XXXIII/ 112-117.

²⁴⁴ Atar, "Nikâh" , *DİA*, XXXIII/ 112-117; Heyet, (Apaydın, Aydın, Bardakoğlu, Çağırıcı), *a.g.e.* , II/ 204; Cezîrî, *a.g.e.* , V/ 2073; ez-Zuhaylî, *a.g.e.* , IX/ 34-35.

²⁴⁵ Atar, "Nikâh" , *DİA*, XXXIII/ 114-117

²⁴⁶ Atar, "Nikâh" , *DİA*, XXXIII / 112-114.

²⁴⁷ Atar, "Nikâh" , *DİA*, XXXIII/ 114-115.

²⁴⁸ Ez-Zuhaylî, *a.g.e.* , IX/ 34-35; Cezîrî, *a.g.e.* , V/ 2073-2074.

²⁴⁹ Cezîrî, *a.g.e.* , V/ 2073.

satmak, hibe, sadaka ve vermek sözlerle evlilik yapılabilir. Mehir belirtmeksizin evlilik yapılmaz.²⁵⁰

2.1.2.4. Hanbelîlerin Konuyu Ele Alış Şekli

Hanbelîlerde Siğa; Kur'an-ı Kerim'de nikâh akdini ifâde etmek üzere sadece “*nikâh*” ve “*tezvic*” lafızlarının kullanılmış olduğu gerekçesiyle evlilik akdinin ancak bu kelimelerle meydana gelebileceğini ileri sürmüşlerdir. İhtilaf edilen sözlerle evlilik akdi yapılmaz. Özellikle zikrettiğimiz bu lafızların üzerinde durulması gerekir, bunlardan başka kelimelerle yapılması sahih görülmemektedir, çünkü evlilik niyetle birlikte kendisine özgü sözlerin olması gereken bir akittir.²⁵¹

Hanbelîlere göre; Arapça konuşmayı bilen kişinin bu dilin dışında başka bir dille evlilik antlaşması yapması caiz görülmemektedir. Onlara göre arapça siğaları söyleyebilme yeteneğine sahip kişinin başka bir dili kullanması doğru değildir. Çünkü ‘*nikâh ve evlenme*’ sözlerini Arapça söyleyebilmesine rağmen bundan kaçınırsa, hibe etme, satış ve helâl kılma sözlerinin kabul edilmemesi gibi bu da kabul edilmez.²⁵²

Hanbelîlere göre; icab kadının velîsi veya vekili tarafından erkeğe yapılan evlenme teklifi, kabul de erkeğin buna verdiği olumlu cevaptır. Nikâh meclisinde hazır bulunan tarafların iradelerini sözlü olarak açıklamaları gerekir.²⁵³

2.1.3. Değerlendirme

Fıkıh âlimleri, kendi dönemlerinde nikâhları kayda geçirme uygulamasının yaygın olmaması ve Arap dilinin özellikleri gibi âmillerin de etkisiyle *icab* ve *kabulün siğaları* (lafız/irade beyanı) üzerinde geniş biçimde durmuşlar, her ikisinin mâzi (geçmiş zaman) siğasıyla olması halinde nikâh akdinin kurulacağında ittifak ederken bunun dışındaki siğaları tartışmışlardır. Meselâ bazı fakihler düğün hazırlığı, mehrin konuşulması ve şahitlerin hazır bulundurulması gibi tarafların evlenme iradelerini gösteren karinelerin varlığı halinde muzâri (şimdiki zaman/geniş zaman) siğasıyla da nikâh akdinin kurulacağını ileri sürmüşlerdir.²⁵⁴

²⁵⁰ ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 34-35; Cezîrî, *a.g.e.*, V/ 2073-2074.

²⁵¹ ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 34-35; Atar, *a.g.e.*, “Nikâh”, *DİA*, XXXIII/ 114-117; İbn Rüşd, Kadı abu'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Rüşd el-Hafîd, *Bidâyetü'l-Müctehid (Mezheblerarası Mukayeseli İslâm Hukuku)*, Trc. Melânî, Ahmed, Beyan Yayınları, İstanbul 1991, II/ 5.

²⁵² ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 37.

²⁵³ Atar, “Nikâh”, *DİA*, XXXIII/ 114-115.

²⁵⁴ Atar, “Nikâh”, *DİA*, XXXIII/ 112-117.

Cumhur, in'ikad ve sıhhat şartları arasında bir ayırım yapmamış, bu şartları taşıyan akdi sahih, bunlardan birini taşımayan akdi bâtil (fâsid) olarak nitelendirmiştir.²⁵⁵

Bunlardan çıkan sonuç, evlenme iradesinin tereddüde meydan bırakmayacak bir kesinlikte ortaya konduğunun taraflar ve şahitlerce anlaşılmasına imkân veren ifâdeler kullanılması gerektiği şeklinde özetlenebilir. Tarafların irade beyanlarının, araya başka bir iş veya *icabtan* dönüşü ifâde eden bir davranışın görmediği aynı toplantıda ortaya konması gerekir. Buna '*meclis birliği*' denir. Mektup veya elçi göndermek süretiyle yapılan *icablarda* meclis birliği mektubun okunduğu yahut elçinin görevini ifa ettiği mecliste sağlanır.²⁵⁶

Mezheb görüşlerine de bakıldığında, Hanefiler ve nisbeten yakın görüşteki Mâlikîlerin nikâhta kullanılacak lafızlarla ilgili bu devirde, daha kolay ve isabetli olabileceği düşünülebilir. Ancak nikâh akdini gerçekleştirirken dikkat edilmesi gereken en önmeli şey, nikâh akdinde kullanılacak lafızların evlenen tarafların, aile müessesini kurmayı, evliliğin gereken bütün şartlarını ve doğuracak sonuçlarını, karşılıklı olarak rızalarını, şahidlerin de huzurunda açık seçik bir ifâde ile evlenmeye dair irade beyan etmeleridir. İşte bu irade beyanını gerçekleştirirken dikkat etmeleri gereken şey – hangi dilde olursa olsun- evliliği kasetmeleri ve ilan etmeleridir.

Nikâhta kullanılan lafızlar (*siğa*) üzerinde mezhebler arasında ittifak ve ihtilâf edilen meselelerdendir. Mezheblerce ittifak ve ihtilâf edilen konuları altı madde halinde özetleyebiliriz şöyle ki;

1) Üç mezheb (Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî), aynı mülketmeyi ifâde eden satma, satın alma, sadaka, mülketme, kılma (verme) gibi lâfızlarla yapılan nikâh akdinin sahih olmayacağı hususunda ittifak etmişlerdir.

2) Hanefiler, üç mezhebe muhalefet ederek anılan lafızlarla (satma, satın alma, sadaka, mülketme, kılma (verme)) yapılan nikâh akdinin sahih olacağını söylemişlerdir.

3) Şâfiîlerle Hanbelîler, evlenme akdinin ancak inkâh ve tezvîc masdarlarından türeyen bir lâfızla yapılması halinde sahih olabileceği, hibe lâfzıyla yapılan nikâh akdinin sahihi olamayacağı hususunda ittifak etmişlerdir.

²⁵⁵ Atar, "Nikâh", *DİA*, XXXIII/ 112-114.

²⁵⁶ Atar, "Nikâh", *DİA*, XXXIII/ 112-117.

4) Mâlikîler bu hükümde onlara muhalefet ederek, mehirle birlikte söylenmesi halinde, hibe lâfzıyla yapılan nikâh akdinin sahih olabileceğini söylemişlerdir.²⁵⁷

5) Nikâh akdinin şakayla da gerçekleşeceği hususunda bütün mezhebler ittifak etmişlerdir. Tıpkı tâlak ve köle azâd etme gibi. Bunlar da şakayla olsalar bile gerçekleşirler.

6) Üç mezheb, zorlanma durumunda (nikâh lâfızları söylettirerek) yapılan nikâh akdinin gerçekleşemeyeceği hususunda ittifak etmişlerdir. Hanefiler buna muhâlefet ederek, bu durumda yapılan zorlamanın nikâh akdinin gerçekleşmesine engel olmayacağını söylemişlerdir. Açıkça görüldüğü gibi burada bahsedilen zorlama, vefî'î-mucbir (baba-dede) zorlaması değildir.²⁵⁸

İcâb ile *kabulün* aynı mecliste yapılmasını zorunlu olduğu hususunda bütün mezhebler ittifak etmişlerdir. '*Kabul*' le ilgili sözün *icâb*tan hemen sonra söylenmesinin şart olup olmadığı hususunda ihtilâf etmişlerdir.

Üç mezheb, *kabulün icâb*tan önceye alınmasının sahih olacağı hususunda ittifak etmişlerdir. Hanefiler, ister koca ister kadın tarafından söylenmiş olsun, önce söylenene *icâb* denir.

Üç mezheb '*kabul ettim*' veya '*razı oldum*' demenin *kabul* için yeterli olacağı hususunda ittifak etmişlerdir. Şâfiîler buna muhalefet ederek, kabulde *nikâh* veya *tezvic* lâfzının açıkça telaffuz edilmesinin gerekli olduğu söylenmişlerdir.²⁵⁹

Bütün mezhebler, zamanla kayıtlı (mut'â) nikâhın (lâfızlarıyla) bâtil olduğu konusunda ittifak etmişlerdir.²⁶⁰

2.2. KÜÇÜKLERİN EVLENDİRİLMESİ

Küçüklerin evlendirilmesi meselesini Müellif Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî ve diğer dört ehl-i sünnet mezhebin konuyu ale alış şekillerini incelemeye çalıştık.

2.2.1. Şâvirî'nin Konuyu Ele Alış Şekli

Şeyh Abdurrahman Eş-Şâvirî, küçük kız çocuklarının evlendirilmesi, dinen (şer'ân) ve aklen kabul edilmeyen çok çirkin/kötü bir adet olarak görmekte, dinen yasak/sakıncalı olmasının nedenlerini şöyle sıralamaktadır;

1) Küçük kız çocuğuyla cinsel ilişki, eziyet vericidir, bütün eziyet verici fiiller dinen haramdır.

²⁵⁷ Cezîrî, a.g.e. , V/ 2073.

²⁵⁸ Cezîrî, a.g.e. , V/ 2074.

²⁵⁹ Cezîrî, a.g.e. , V/ 2074-2075.

²⁶⁰ Cezîrî, a.g.e. , V/ 2075.

- 2) Kızın cinsel organına (rahim) kalıcı hasar verebilir.
- 3) Kız, evlendiği kocasına aşırı nefret beslemesine (cinsel soğukluk) sebep olabilir.
- 4) Küçük olmasından dolayı gücü yetmemesine rağmen, hamile kalması durumunda, hamileliğin verdiği rahatsızlıklar sürecine katlanamaması.
- 5) Küçük hamilenin, doğum sancularına dayanamayıp ölme riskinin yüksek olması.
- 6) Doğurma esnasında görmüş olduğu zorluklar nedeniyle, kendisi veya doğurduğu çocuğunun zayıf ve cılız kalıp, her an hastalıklara açık hale gelmeleri ya da kalıcı hastalıklara maruz kalmalarındandır.²⁶¹

2.2.2. Mezheplerde Konunun Ele Alınış Şekli

Yaşadığımız bölge itibarıyla önemli bir problemi teşkil eden küçüklerin evlendirilmesi meselesini *Şafîî*, *Hanefî*, *Mâlikî* ve *Hanbelî* mezheplerinin konuya bakışlarını/görüşlerini ele alış şekillerini incelemeye çalıştık.

2.2.2.1. Şâfiîlerin Konuyu Ele Alış Şekli

Şâfiî fıkıh kaynaklarından *el-Fıkhu'l-Menheci*'de, küçük kız, bâliğa (ergen) olmayan kız diye tarif edilmiştir. Bu durumdaki kız ne babası, ne de başka bir velîsi, bâliğa olmadan önce evlendiremeyeceğini, çünkü küçük kızın izni dikkate alınamayacağını, bubakımdanbâliğa oluncaya kadar evlendirilmesinin yasak olduğunu, onun izni, ancak bâliğa olduktan sonra söz konusu olabileceği ileri sürülmüştür.²⁶²

2.2.2.2. Hanefîlerin Konuyu Ele Alış Şeki

Hanefîlerde, küçüklerin evlendirilmesi meslesinde ehliyet ve velî önemli bir yer teşkil ederler. Şöyle ki; nikâh akdine gerek kendisi gerekse velâyet veya vekâlet ilişkisine dayanarak başkası adına katılan kişinin cumhura göre âkıl ve bâliğ, Hanefîler'e göre temyiz gücüne sahip olması gerekir. Görüldüğü gibi fakihlerin çoğunluğu, gayri mümeyyiz çocuklarla akıl hastalarının velîleri tarafından evlendirilmesini caiz görmekte beraber, bunların kendileri için evlenme iradesi açıklama veya başkasını vekil kılma ehliyetlerinin bulunmadığını, âkıl ve bâliğ erkeklerin ise bu ehliyete sahip olduğu hususunda mezhepler arasında görüş birliğinin olduğu; hür, âkıl

²⁶¹ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 62; [Tıp kitaplarından, *Kunuzu's-Sihha*'den nakiledildiğini bildirmiştir.]

²⁶² el-Hin, el-Buğa, eş-Şerbeci, a.g.e. , II/ 163.

ve bulûğa ermiş kadınlarla mümeyyiz çocukların ise bu ehliyete sahip oldukları meselesi tartışılmalıdır fikri ortaya çıkmaktadır.²⁶³

Hanefiler, baba dede ve bunu dışında âsâbelerinden birini küçük kız ve erkek çocuğu evlendirebileceğini kabul ederler. Nedeni de Kur'an-ı Kerim'de “*eğer yetim kızlar hakkında adaletli davranmamaktan korkarsanız...*”²⁶⁴ âyettir. Bu âyetten anlaşılan yetim kızlara zulüm yapma endişesi varsa demektir. Âyet velîlere yetim kızları evlendirmeyi emretmektedir. İmam Ebû Hanîfe'den, âsâbe bulunmadığı takdirde âsâbe dışında rahim yoluyla akraba olan anne/kız kardeş ve teyze gibilerinin de küçükleri evlendirmesini caiz gördüğü rivayet edilmiştir. “*Bir de içinizden bekârları kölelelerinize cariyelerinizden salihleri evlendirin*”²⁶⁵ âyetinin genel manada delil olarak kabul ederler. Burada âsâbe olanla olmayan arasında bir ayırım yapılmamıştır.²⁶⁶

Hanefilerde küçük kızların evlendirilmesinde velîlerin sıralaması meselesi; Hanefilerde küçük kızın velâyetinde, âsâbe (baba/dede/kardeş/amca)'lerinden sonra fâsık da olsa kızın annesi, sonra kız ablası, sonra baba bir ablası, sonra kızın annesinin (başka kocadan olan) avlâtları, sonra bu başka kocadan olan annesinin avlâtlarının avlâtları, sonra halaları, sonra dayıları, sonra teyzeleri, sonra amcakızları, sonra sultan, sonra da nikâhla vazifeli kâdı evlendirebilir. Küçük kızın velîsi, ölümü esnasında birisine ‘sen benim kızımı evlendirmekle vazifelisin/vekilimsin’ dese yukarıdakilerin dışında evlendirebilir. Yoksa velâyet bu saydıklarımıza intikal eder. Bu tür küçük kız çocuğunun velâyeti zaruri-mecburi- bir velâyettir.²⁶⁷

2.2.2.3. Mâlikîlerin Konuyu Ele Alış Şekli

Mâlikîler, babanın bâkire küçük kızını mehr-i misil olmaksızın veya olabilecek en az mehirle evlendirebileceği görüşünü ileri sürmüşlerdir. İmam Mâlik, bâliğ olan kızın izniyle mehr-i misilsiz evlendirilmesinin caiz olacağını, ancak on yaşına varmış yetim küçük kızını dengi ile mehr-i misille olması ve kızla istişare etme şartı ile evlendirilmesinin caiz olacağını bildirmiştir. Bununla beraber babanın küçük ya da büyük, kız ya da erkek deliği ve benzerini evlendirebileceği görüşü kabul edilmiştir.²⁶⁸

²⁶³ Atar, “Nikâh”, *DİA*, XXXIII/ 115.

²⁶⁴ Nisa, 4/ 2.

²⁶⁵ Nur, 24/ 32.

²⁶⁶ Bilmen, Ömer Nasuhî, *Hukuki İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye*, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1988, II/ 20-21; Ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 146; Cezîrî, *a.g.e.*, V/ 2108-2109.

²⁶⁷ ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 146; Bilmen, *a.g.e.*, II/ 20-21; Cezîrî, *a.g.e.*, V/ 2108-2109.

²⁶⁸ ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 146-148; İbni Rüşd, *a.g.e.*, II/ 418-422; Cezîrî, *a.g.e.*, V/ 2076-2079; Bilmen, *a.g.e.*, II/ 20-23.

2.2.2.4. Hanbelîlerin Konuyu Ele Alış Şekli

Hanbelîler, küçükleri baba, vâsi ya da hâkimden başkasının evlendiremeyeceği hususunda Mâlikîlerle ittifak içerisindeyler. Çünkü baba, babalık şefkati, çocuğun maşlahâtına uygunluğu araması ve bu isteğinde samimi olması nedeniyle evlendirebilecekleri görüşünü benimsemişlerdir.

Hanbelîler, babanın küçük oğlunu ve deliyi mehr-i misil ya da benzeriyle evlendirilmesini kerâheten de olsa caiz olduğu görüşündeler. Nedeni ise; baba bâkire kızını mehr-i misil almaksızın evlendirebilme yetkisine sahip olduğu gibi bu yetkiye de sahiptir, yapabilir. Baba oğlunu bu şekilde evlendirmekte bir maslahat düşüncesinden hareketle yapmış olabileceği düşüncesindedir. Nasıl ki tedavisi için malını harcayabildiğine göre bunu yapması da özellikle mümkündür. Babanın küçük oğlunu maslahat düşüncesiyle bir kadınla evlendirebildiği gibi birden fazla kadınla da evlendirme yetkisinin bulunduğu, bunu yapmasının caiz olacağı görüşünü savunmuşlardır.²⁶⁹

Ancak bazı Hanbelî fukahası bu görüşü zayıf kabul ettikleri de görülmüştür. Birden fazla kadınla evliliğin zararlı olacağı nedeniyle kötülüğün meydana gelme olasılığından ötürü yapmaması daha doğru olacağını ileri sürmüşlerdir. Velî ve vâsilerin de durumu babanın durmu gibi düşünülmektedir.

2.2.3. Değerlendirme

Cumhur, evliliğin âkdedilmesi için bülûğ ve akıl şartı koşmamışlardır. Dolayısıyla küçüğün ve delinin evliliğinin sahih olduğunu söylemişlerdir. Dört mezheb imamının da dâhil olduğu cumhurun görüşüne göre (el-Minzir'in, iddiasına göre ise icmaya göre) kefâet bakımından küçük kızın evliliğini caiz olduğu görüşü ileri sürülmüştür.²⁷⁰

Fukahânın çoğunluğu evliliğin geçerli olabilmesi için bülûğun (ergenliğin) şart bulunmadığını, velî veya bunun vekîli tarafından evlendirilen küçüğün nikâhının muteber (sahih) olduğunu kabul etmişlerdir. Bu görüşü benimseyenlerin delilleri şöyledir: “Kadınlarınız içinden hayızdan (âdet) kesilenler ile hayız görmeyenlerin

²⁶⁹ ez-Zuhaylî, a.g.e. , IX / 145-147; Cezîrî, a.g.e. , V/ 2080-2089.

²⁷⁰ ez-Zuhaylî, a.g.e. , IX / 144.

*iddetleri –şüpheye düşerseniz- üç aydır.”*²⁷¹ Bu âyette geçen ‘*hayız görmeyenler*’ küçüklerdir, iddet ise ancak evlendikten sonra olabilir.²⁷²

İbn Şübrüme (144/761), Osman el-Betti (143/760) ve Ebû bekr el-Asam(v.?)bu görüşü benimsememişlerdir.²⁷³ Onlara göre küçüğün evlendirilmesi ve evlenmesi muteber değildir; çünkü:“*Yetimleri nikâh(bülûğ) çağına gelinceye kadar deneyin; onların reşid olduklarını anlarsanız artık mallarını onlara verin.*”²⁷⁴ Âtetinde küçüklüğün sona ermesi nikâh çağına gelmekle sınırlandırılmıştır. Eğer küçüklerin evlendirilmeleri muteber olsaydı bu sınırlama manasız kalırdı.

Evlenmenin gayesi birlikte yaşamak, mutlu olmak, aile hayatı kurmak ve çoğalmaktır. Küçüklerin evlendirilmelerinde bunların hiçbiri gerçekleşmeyeceği gibi, büyüdükleri zaman bazı kötü sonuçları ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir.²⁷⁵

Karşı tez sahiplerinin zikrettiği âyette geçen ‘*hayız görmeyenler...*’ ifâdesini küçüklere tahsis isabetli değildir. Büyüdüğü halde hayz (âdet) görmeyenlerde vardır.²⁷⁶

İbni Hazm, Bu konuda rivayet edilen hadislerle âmel edilerek küçük kızın evlendirilmesinin caiz olduğunu söyler. Ama küçük erkek çocuğunun evlendirilmesi, bâliğ (ergen) olmadıkça bâtıldır. Vaki olursa feshedilir.²⁷⁷ Demiştir.

Küçüklerin evlendirilmesinde kanunlardaki durumuna, günümüz açısından bakmak oldukça önemlidir. Şer’i mahkemelerde hüküm çoğunluğun içtihadına uygun olarak veriliyor, küçüğün velîsi tarafından evlendirilmeleri kabul ediliyordu. Ancak, 1917 tarihli Hukuk-i Aile Kanunu, bunun mahzurlarını dikkate alarak küçüklerin velîleri tarafından evlendirilmelerini muteber saymadığı, İbnî Şübrüme ve benzerlerinin görüşünü tercih etmiştir: “On iki yaşını ikmal etmemiş olan sağır (küçük erkek) ile dokuz yaşını ikmal etmemiş olan sağire (küçük kız) hiçbir kimse tarafından tezvicedilemez (evlendirilemez).”(mad.6) geçmektedir.²⁷⁸

²⁷¹ Talak, 65/ 4.

²⁷² Karaman, Hayrettin, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, İz Yayıncılık, İstanbul 2006, I/ 299-300; Kur’ân ve geleneğe göre küçüklerin evlendirilmesi meselesi için bkz. <http://www.suleymaniyevakfi.org/kutsanan-gelenek-ve-kuran/kur%E2%80%99an-ve-gelenege-gore-kucuklerin-evlendirilmesi-meselesi.html> (22.01.2013); Bkz. Karaman, Hayrettin, Yeni Şafak, <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=14977&y>.

²⁷³ Karaman, *İslâm Hukuku*, I/ 300; ez-Zuhaylî, *age*, IX/ 144.

²⁷⁴ Nisâ, 4/ 5.

²⁷⁵ Acar, H. İbrahim, “İslâm Hukukunda Evlenme Ehliyeti Bakımından Küçüklerin Evlendirilmesi Problemi”, *Dini Araştırmalar*, 2003, VI, 16/ 125-140

²⁷⁶ Karaman, *İslâm Hukuku*, I/ 300.

²⁷⁷ ez-Zuhaylî, *a.g.e.* , IX / 144.

²⁷⁸ Karaman, *İslâm Hukuku*, I/ 299-300.

Öteyandan, *S.M.K. (Suriye Medenî Kanunu)* küçüğün velîsi tarafından evlendirilmesinin muteber olmaması mevzuunda *A.K. (Hukuk-ı Aile Kararnamesi)*'ye uymakla beraber ehliyetin başlangıcını bülûğa bağlandığı görülmektedir. *T.M.K (Türk Medenî Kanunu)*'ye göre de muayyen yaşa gelmemiş küçüklerin velîleri tarafından evlendirilmeleri muteber olmadığı²⁷⁹ maddesi de gözden kaçmamalıdır.

Küçüklerin Evlendirilmesi konusunu değerlendirdiğimizde, bütün bunlardan çıkarılabilecek sonuçlardan anlaşılacağı gibi Şeyh eş-Şâvirî'nin bu konu ile ilgili görüşünün, yukarıda belirtilen söz konusu sakıncalardan dolayı, günümüz açısından da isabetli olabileceği düşünülebilir. Bu sakıncalarla birlikte, bölgemizde müşahede ettiğimiz kadarıyla henüz çocuk yaştaki evlenenlerin evliliklerinde, ailenin onlar üzerindeki tasarruf ve müdahaleleri çoğu zaman aile içi şiddet ve sonunda da boşanmalar veya bunların daha sonraki yaşantılarında birden fazla (iki/üç/dört/kumâ) evliliklerle karşı karşıya kalınmaktadır. Bu da toplumda sosyal problemlerin artmasına, eğitimsizliğe, ortada kalmış küçük dulların çöpğalmasına, hatta fuhuşa sürüklenmelerine bunun neticesin de de aile içi infazların (töre cinayetleri) meydana gelmesine, bunlardan da önemlisi ailedeki baskılardan dolayı,art niyetli bir takım gruplar tarafından istismar edilmesine sıkça rastlanılmaktadır.

2.3. EVLİLİKTE DENKLİK/KEFÂET KONUSU

Nikâhta kefaât meselesini Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, Şâfiî, Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinin konuyu ele alış şekillerini mukayeseli olarak ele almaya çalışacağız.

2.3.1. Şâvirî'nin Konuyu Ele Alış Şekli

Şeyh eş-Şâvirî (v.1974), denklik/kefâet konusunu Şâfiî mezhebinin konuyu ele alış çerçevesinde, genel hatlarıyla altı madde de toplamış ve bunları ayrı ayrı ele almıştır.

eş-Şâvirî eserinde küfüv'ün (denklik) fıkihtaki anlamını şöyle açıklar: Evlenecek tarafların olgunluk veya eksikliklerde ya da ayıplardan sâlim olmaları yönünden birbirlerine denk, muâdil ve eşit olmaları.

eş-Şâvirî, zahir kavle göre bunun sebebi kesinlikle eşlerin sağlık durumlarından değil, ancak ayıpların (eşlerin birbirlerinden utanmaları söz konusu olabilir) giderilmesindedir. Bu şart ancak tarafların birbirlerine kendilerinde mevcut bulunan bu

²⁷⁹ Karaman, *İslâm Hukuku*, I/ 300- 301.

ayıplarını/eksikliklerini konuşarak ²⁸⁰ açıklamaları ve birbirlerine bu konuda razı olmalarıyla denk olabileceklerini açıklamıştır. ²⁸¹

Şâvirî eserinde denklile ilgili konuları/şartları şöyle sıralamaktadır;

2.1.3.1. Din

Eş-Şâvirî'ye göre dinde denklik/kefâet, dinden kasıt İslâm'dır. Yüce Allah'ın Kur'an-ı Kerimde: “*Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.*” ²⁸² Fermân buyurduğunu, Hz. Muhammed (s.a.v.)'de bir hadis-i Şeriflerinde; “*Size emanete riâyet ve dinine dikkat etmesiyle razı olup memnun olduğunuz biri evlenmek için müracaat etse onunla evlenin*”²⁸³ diye buyurduğunu delil göstermiştir. Kendiliğinden Müslüman olan bir gayr-i müslim, bir veya daha fazla babası Müslüman olan birine denk/küfuv olmadığını, Aynen bunun gibi bir babası Müslüman olan bir kimse de iki ya da üç babası Müslüman olan birine denk/küfuv olamayacağını belirtmiştir. ²⁸⁴

2.1.3.2. Neseb

Şeyh eş-Şâvirî, Neseb meselesinin Araplarda geçerliliğini koruduğunu, çünkü Arap olmak bir övünç kaynağı olarak kabul görüldüğünü, buna göre Arap bir kadın *Âcem* (Arap olmayan) bir erkeğe denk olmadığını, bu nedenle bâliğa/ergen olan bir kadının kendisinin ve babasının nesebinden olan bir velînin rızası alınmadan evlendirilmesini câiz görmeyeceğini, Kureyşî olmayan bir Arap, Kureyşî olan Arap birine denk/küfuv sayılmadığını, Hâşimî olmayan bir Arap, Hâşimî olan bir Arapla denk olmadığı gibi, Muttalibî olmayan bir Arap da, Muttalibî olan bir Arapla denk/küfuv olamayacağını ifade etmektedir. ²⁸⁵

2.1.3.3. Meslek

Şeyh eş-Şâvirî, Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de: “*Allah rızık konusunda kiminizi kiminizden üstün kıldı.*”²⁸⁶ Buyurmaktadır. Bu ayetten hareketle eş-Şâvirî, çöpçü, çoban, hacamatçı, çiftçi ve hamamcının kızı bir terzinin kızına, bir terzinin kızı bir tüccar veya ipek dokumacısının kızına, tüccarın ve ipek dokumacısının kızı da bir âlim ve kâdî'nın kızına denk/küfuv olamayacağını, bütün bunlara örf'e dayanılarak bakılması gerektiğini,

²⁸⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 49; [eş-Şâvirî: Kadının hazırda olması veya susması yeterli değildir. Hiç evlenmemiş kız ise hazırda olup susması yeterlidir.]

²⁸¹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 49; [eş-Şâvirî: eş-Şerhu'l-İrşad'ın şerhinde de ifade edildiği gibi, diyor.]

²⁸² Hucurât, 49/ 13.

²⁸³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 49; [eş-Şâvirî: el-Beyhakî, sünen; Tirmizî'den rivayeti nakletmiştir.]

²⁸⁴ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 49.

²⁸⁵ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 49-50.

²⁸⁶ Nahl, 16/ 71.

düşükmeslek veya itibarlı meslek anlayışı İslâm fihhına göre olmayıp, o beldenin/bölgenin örfündeki mesleklere bakış açısına göre olduğunu söylemektedir.²⁸⁷

eş-Şâvirî, denklikte doğru olanın kişilerin babalarının dindarlığı, geçmiş hayatı ve mesleğinin durumuna bakış açısı nesebinkine tabi olmasıdır. Şeyheş-Şâvirî, babaların övünülecek tarafları veya yerilecek (hakir görülen) durumları nesepteki durumla aynı olduğunu, babası fâsık veya kötü/düşük bir mesleğe sahip olan biri ile toplumda şerefli/itibarlı bir mesleğe sahip dindar/âdil bir kimse ile denk/küfûv sayılmaması gerektiğini kabul etmektedir.²⁸⁸

2.1.3.4. İffet

Şeyh eş-Şâvirî; kişinin dini yaşantısı ve salih (dindar/takvâ) kişiliği ile iffet (nâmus) sahibi olmasına bakılması gerektiğini söylemektedir. Nitekim Yüce Allah, Kur'an-ı Kerimde; “*Zina eden erkek ancak zina eden kadınla nikâh kıyabilir.*”²⁸⁹ buyurulmaktadır. Fâsık bir erkeğin iffet/namus sahibi bir kadına denk olamayacağını, fâsık olmayan bir erkeğin afife/namuslu bir kadına denk/küfûv sayılması gerektiğini söyler. Çünkü bunlar âdillikte/dürüstlükte veya fâsıklığını gizleyen (çünkü şeriât zahiridir/açıkta olanla hükmeder) kimse denk ve eşit olabileceklerini ifade ediyor. Fısklarının cinsi, çeşidi ve miktarı birbirine eşit olan fâsık bir erkek fâsikâ bir kadına denk olacağını, bunlardan birinin fâsıklığı diğerinden fazla veya cinsi ayrı ise denk olamayacaklarını iddia ederken şu örneği vermektedir: “kadın içki içiyor, erkek ise zina ediyor veya kumar ile içki vb.” İşte bunlar bu şekilde iseler birbirine denk sayılmayacaklarının gerektiğini, evlenecek tarafların babalarının iffet ve meslekle ilgili denklik meselesi, erkeğin (damat adayının) denkliği gibi itibar edilebileceğini ifade etmektedir.²⁹⁰

eş-Şâvirî, zina eden, vâtî’ (homoseksüel) veya benzer fiilleri olanların dışındaki fâsık (toplum nezdinde bu çok ağır ve kötü fiillerdir) kimsenin tövbe ederek namazlarını, oruçlarını kaza etmesi, insanların zimmetindeki haklarını eda etmesi ve

²⁸⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 50.

²⁸⁸ es-Seyyid b. Abdurrahman b. Muhammed, *a.g.e.*, s. 208-211; eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 50; Geniş Bilgi için bkz. en-Nevevi, *er-Ravdatu't-Talibin*, V/ 344-445; en-Nevevi, *el-Minhac*, Dare Kutubu'l-İlmiyyeti, Lübnan/Beyrut 2003/1423. V/ 344-445

²⁸⁹ Nûr, 24/ 3.

²⁹⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 50; [Eş-Şâvirî: eş-Şeyhu'l-İslâm, *Menhec'in şerhinde* ki bu görüşe itimat ettiklerini belirtmiştir].

düşmanlarıyla helâlleşip tövbesinin üzerinde de bir yıl geçmesi şartı ile denk/küfuv sayılabileceklerini ifeda etmiştir.²⁹¹

Şeyh eş-Şâvirî, İbni Hacer (974) vd.'nin; fâsık velî tövbe ederse anında evlendirebilir mi? Evlendiremez mi? Sorusuna, en sahih kavle göre tövbe ettiği anda hemen velîsi olduğu kimseyi evlendirebilir²⁹² görüşünü dile getirirken aslındabu tip ağır suçları işleyen kimselerin ettiği tövbe üzerinden bir yıl geçse bile yine de denk sayılmayacaklarını²⁹³, zina, vâtî' (homoseksüel) ve benzeri fiilleri evli iken veya bekâr iken işleyenlerin iffetlerinin geri dönemeyeceğini, bunların her ne kadar tövbeleri güzeldense kesinlikle denk/küfuv olamayacaklarının nedeni, bunların namusları toplum nezdinde kirlenmiş iffetleri gitmiş kimseler olarak kalacakları görüşünü benimsediğini görmekteyiz.²⁹⁴

Denklikte (Hûlû' ve İ'lâ) Alakalı Bir Açıklama (İstirâd): Şeyh eş-Şâvirî, bütün *hûlû'* (anlaşmalı boşanma) ve *î'lâ* (yeminle cinselliği kendine haram etme) çeşitlerin de iddet süresi bitmeden yeniden bir nikâh akdi yapmak istediklerinde, nikâh âkitlerinin Şâfiî mezhebine göre yapılması lâzımdır. Çünkü diğer mezheplerde, bu iki durumda da yeniden evlenebilmeleri için iddetin bitmesi gerekli olduğunu, ama Şâfiî'lerde eski karısı olduğundan dolayı böyle bir beklemenin gerek görülmediğini belirtmiştir. Bir kimse, *hûlû'* ya da *î'lâ* yaptıktan hemen sonra Hanefî mezhebine göre nikâh akdi yapmak isterse, iddetin bitmesini beklemesinin gerekli olacağını ifade etmiştir.²⁹⁵

2.1.3.5. Hürriyet

Şeyh eş-Şâvirî; denklikte hür olup, köle olmamanın gerektiğini, çünkü köle bir erkeğin hür bir kadına denk olamayacağını söylemiştir. İster gerçek köle ya da azâdlı köle olması fark edemeyeceğini, bunun sebebi ise toplumdakadını 'sen falan kölenin/azâdlının karısısın' diye küçük düşürüp ayıplayabileceğini ileri sürmüştür.²⁹⁶

²⁹¹ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 51.

²⁹² İbni Hacer, a.g.e. , IV/ 114-119.

²⁹³ er-Remlî, a.g.e. , IV/ 114-119, 241-243; eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 51; [eş-Şâvirî: ez-Zerkeşi ve İbn-i İ'mad'ında el-Hadimî'de böyle bir görüşü dile getiriyorlar].

²⁹⁴ er-Remlî, a.g.e. , IV/ 114-119; İbni Hacer, a.g.e. , IV/ 115-118; Gazâlî, a.g.e. , V/ 83-89; eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 51; [eş-Şâvirî: Bu konuda, er-Remlî ve ez-Zerkeşi ittifak etmişlerdir. İbni Hacer de bunlar gibi iffetlerinin geri gelemeyeceği görüşündedir. er-Remlî, böyle fetva vermiş ve oğlu da babasının kitabına yazdığı şerhte tekrar dile getirmiş olduğunu açıklamaktadır]; [eş-Şâvirî: el-Âliyu's-Şibrâmilisi, *Faydu'l-ilâh*' de belirtmiştir]

²⁹⁵ el-Buceyrimi, a.g.e. , III/ 410, 415; el-Bekrî, a.g.e. , IV/ 86-89; eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 51/52; [eş-Şâvirî: Bu konuyu daha geniş tetkik etmek istenildiğinde, *Hâşiyetu'l-Cumel*, *Faydu'l-İlahi'l-Mâlikî* ve *en-Nuru's-Sâbâh* (bu görüşlerin hepsi içinde toplanmıştır) müracaat edilebilir, diye bildirmektedir]

²⁹⁶ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 52.

2.1.3.6. Ayıplardan sâlim olmak

Şeyh eş-Şâvirî; kadının, erkekte bulunan bazı ayıplardan dolayı pişman olup nikâhtan vazgeçebildiği durumları şöyle açıklıyor: Delilik, *cüzzam (ölümcül hastalık)*, *baras (alaca hastalığı)*, erkeklik organının kesik veya felçli (iktidarsız) olması gibi durumlardır.

eş-Şâvirî, Peygamber Efendimiz'in bir Hadis-i Şeriflerinde; “*Aslandan kaçarcasına cüzzamlıdan kaç*”²⁹⁷ buyurduğunu, bu ayıplardan herhangi bir tanesinin bulunduğu erkeğin, kendisinde böyle bir ayıp olamayan kadına denk olamayacağı gibi, kadında da aynı ayıplar mevcut olsa ve hatta kadının ayıbı daha fazla olsa bile, yine denk/küfuv sayılmayacakları, çünkü insanoğlu kendi nefsindeki eksiklikleri kabullenebileceğini ama başkasının ayıbını/özünlü kabullenip katlanamayacağını ifade etmiştir.²⁹⁸

2.3.1.2. Küçük Kızın Evlendirilmesinde Denklik Meselesi

Şeyh eş-Şâvirî; babanın küçük kızını nafakâsı ve giyeceğinin temini karşılığında fakir bir erkekle evlendirmesinin sahih olmayacağını söyler, çünkü bu işte mehirsiz verdiği kızın bir pay veya faydası/iyiliğinin bulunmadığını ifade etmiştir. Hatta söz konusu fakir olan erkeğin babası; ‘oğlum fakir olduğu müddetçe bütün masraflarını/nafakâsını ben üzerime (adâk) alıyorum’ dese bile yine evlendiremeyeceğini, çünkü -çoğu zaman- adâk sahibi kişinin ölebilmesi olasılığı nedeniyle, küçük kızın/kadının mağdur olma durumunun söz konusu olabileceği açıklamıştır.²⁹⁹

eş-Şâvirî, zahir görüşün aksine, nikâhta denklik aranmayacağını, isteyen istediği ile denk değilse de evlenebileceğini söyler. Ancak küçük kızın (bâliğa olduğunda) veya mücbir (baba/dede) velî tarafından zorla/rızasız evlendirilen büyük kadının ise böyle bir durumda, ister nikâhı fesih isterse de nikâhı imza/kabul etme hakkının bulunduğunu, başka bir görüşe göre, her iki durumda da sahih olduğunu ve kadınların pişman olma haklarının da bulunmadığı görüşünü dile getirmiştir.

²⁹⁷ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 52; Ahmed bin Hanbel, *Müsned, Nikâh*; İbn-i Ebi Şeybe, *Müsennefe, Nikâh*; Beyhakî, *sünenü's-Sağiri, Nikâh* [eş-Şâvirî, Bkz. Bu bölümlerde geçtiğini ifade etmiştir].

²⁹⁸ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 52; [eş-Şâvirî: er-Revyânî; Örneğin: Kôr, eli ya da ayağının kesik olması veya yüzünün çirkinliği gibi durumları da denkliğe engel kabul ettiklerini belirtmiştir]. Ayrıca bkz. İbni Hacer, a.g.e. , IV/ 114-119.

²⁹⁹ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 52; [eş-Şâvirî: Telhisu'l-Murad'tan naklettiğini belirtmiştir].

Mücbir velînin (baba-dede) dışında kalan velilere kadın izin vermiş ise mutlaka ihtilafın cereyan edeceğini ileri sürmüştür.³⁰⁰

Şeyh eş-Şâvirî, kadının/erkeğin güzelliklerinde denkliğin şart olmadığını ve bunaitibar edilememesi gerektiğini, çünkü güzelliğin kayıp olmasından ayıplık bir durmun meydana gelmeyeceğinin iddia etmiştir.Şeyh eş-Şâvirî,dünya büyükleri (devlet başkanı, başbakan vb.) kimselerin evliliklerinde ya da emrinin altındakilere zülüm eden, onlara musallat (bey, kabile şeyhi/ağa vb.) olan kimselerde de denkliğe itibar edilemeyeceğini³⁰¹, mutemet müçtehitlerin nakilleri bunların görüşünü desteklemediğini³⁰² bildirmiştir. Ancak mutemet görüşe göre, dünya büyüklerinin (devlet başkanı, başbakan vb.) denkliğine itibar edilebileceğini, Ancak zâlim(bey/kabile şeyhi/ağa vb.)' kimselerinde ise denkliğe itibar edilmez olduğunu belirtmiştir.³⁰³

2.3.2. Mezheplerde Konunun Ele Alınış Şekli

Mezheplerin kefât/evlilikte denklik konusu ile ilgili görüşlerini vermeden önce kefât ile ilgili, genel bir bilgi vermek isabetli olacaktır.

2.3.2.1. Evlilikte Denklik Konusuna Genel Bakış

Fıkıh literatüründe kefâet erkeğin karısının ailesine dini, ekonomik ve sosyal seviye bakımından denk veya yakın olmasını ifâde eder. Evliliğin sağlıklı, uyumlu ve sürekli olması için fakihlerin büyük bir çoğunluğu tarafından gerekli görülen kefâetin hangi konularda aranacağı hususu tartışılmıştır. Hasan-ı Basrî, Süfyân es-Sevrî, el-Kerhî, et-Tahâvî gibi fakihler, İslâm'ın getirmiş olduğu eşitlik anlayışına aykırı olduğu düşüncesiyle kefâete karşı çıkmışlardır. Kefâetin bulunmasını bazı mezhepler nikâh akdinin sıhhat şartı olarak saymışlarsa da Mâlikîler ve çoğu durumlarda Hanefîler bunu bir lüzum şartı olarak kabul etmişlerdir.³⁰⁴

Evlilikte denkli/kefâet meselesi hakkında öncelikle genel bilgi çerçevesinde denkliğin/kefâetin tarifini, dayanağını, hükmünü ve mezheplerin genel bakışını vermek istiyoruz.

³⁰⁰ Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, VI/ 246-249.

³⁰¹ Gazâlî, *a.g.e.*, V/ 83-89; eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 52-53.

³⁰² er-Râfî, *a.g.e.*, VIII/ 132; eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 52-53; Detaylı bilgi için Bkz. en-Nevevi, *er-Ravda*, V/ 344-445.

³⁰³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 52-53; [eş-Şâvirî: eş-Şerhu'l-İrşad'ta bildirdiğini belirtmiştir.]

³⁰⁴ Atar, "Nikâh" *DİA*, XXXIII/ 116.

2.3.2.1.1. Kefâet/Denklik Tarifi

Kefâet, evlenecek eşler arasında dini, ekonomik ve sosyal konum bakımından denkliği anlatan fıkıh terimidir. Sözlükte ‘eşitlik, denklik, benzerlik ve yeterlik’ anlamlarına gelen kefâet, bir fıkıh terimi olarak evlenecek eşler arasında belli hususlarda denkliğin bulunmasını, daha çok evlenecek eşlerden erkeğin kadına denkliğini ifâde eder. Denk olan erkeğe ‘küfüv’ denilir.³⁰⁵

2.3.2.1.2. Kefâetin Dayanağı

Evlilikte denkliğin gözetilmesine dair Kur’an’da bir nas yoktur. Hadisler arasında da denkliğin zarûrî olduğunu ifâde eden bir hadis mevcut değildir. Bu hadislerin bazıları şunlardır:

1) Hz. Resulullah (s.a.v.), Hz.Ali (r.a.)’ya hitabet şöyle buyurmuştur: ‘Üç şeyi geciktirme: Vakit gelince namazı, hazır olunca cenazeyi ve dengini bulunca evlenecek kızı.’³⁰⁶

2) Hz. Peygamber azâdlı hacametçi Ebû Hind’e başından kan aldırdıktan sonra şöyle buyurmuştur: ‘Ebû Hind’e kız verip kızını alınız; çünkü tedavide kullandığınız şeylerin bir faydası varsa o da hacamette (çark vurup kan aldırma)dır.’³⁰⁷

2.3.2.1.3. Kefâetin Hükümü

Evliliğin geçerli olmasında kefâetin şart olup olmadığı, müctehidler arasında ihtilâfıdır. Sevrî ve Kerhî, ‘İnsanlar tarağın dışı gibi eşittir, arabin yabancıya üstünlüğü yoktur, üstünlük dindarlık ileldir.’ hadisine dayanarak evlilikte denkliğin şart olmadığı görüşündedirler.³⁰⁸

Fukahanın ekseriyeti denkliğin şart olduğunu kabul etmiş, fakat bunun ölçüsünde farklı düşünmüşlerdir. Birçoğuna göre ölçü dindarlık ve iyi ahlâktır.³⁰⁹ Dindarlık ve iyi ahlâk dışındaki denklik ölçüleri müctehidlerinde yaşadıkları asırların telakkilerine bağlıdır. Çeşitli asırlar ve cemiyetlere göre değişebilir. S.M.K. (Suriye Medeni Kanunu) 28. Maddesinde bu son görüş kanunlaştırılmıştır.³¹⁰

³⁰⁵ Aktan, Hamza, “Kefâet”, *DİA*, Ankara 2002, XXV/ 166; İbn Manzur, Ebû’l -Fazl Cemâlüddin Muhammed b. Mükerrrem (Ö.771/1369), *Lisânü’l-Arap*, 15 c., Beyrut, 1990, C. 1, s. 139; Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukuki İslâmiyye ve İstilahâtı Fıkhiyye Kâmusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1985, II/ 8.

³⁰⁶ el-Beyhakî, *es-Sünenü’l-Kübrâ (Hind, 1353)*, VII/ 133.

³⁰⁷ eş-Şâvirî: Ebû Davûd, maa’l-Avn, I/ 197[den naklettiğini belirtmiştir]; Karaman, *İslâm Hukuku*, I/ 310.

³⁰⁸ İbnu’l-Hümmam, *Fethu’l-Kadîr*, II/ 418.

³⁰⁹ Karaman, *İslâm Hukuku*, I/ 310.

³¹⁰ Karaman, *İslâm Hukuku*, I/ 311; Döndüren, Hamdi, *Delilleriyle Aile İlmihâli*, Erkan yayınları, İstanbul 2004, s. 179.

2.3.2.2. Konuyla İlgili Mezheplerin Görüşleri

Nikâhta kefâet/denklik meselesini meşhur dört (Hanefî, Şâfiî, Mâlikî, Hanbelî) mezhebin konuyu ele alış şekillerini incelemeye çalıştık.

2.3.2.2.1. Hanefilerde Denklik Meselesi

Hanefiler, küfûvlüğü/denkliği, ‘bazı özel durumlarda erkeğin kadına eşit olmasıdır’ şeklinde tanımlamışlardır.³¹¹ Bu özel durumları altı madde olarak belirtmişlerdir:³¹²

- 1) Soy kefâeti,
- 2) İslâmiyet kefâeti,
- 3) Hürriyet kefâeti,
- 4) Diyânet kefâeti,
- 5) Mal kefâeti,
- 6) Sanat kefâeti,³¹³

Kefâet konusunda en katı davranan ve kefâet kıstaslarını en geniş tutan Hanefiler’dir. Bu biraz da onların kadına velîsinin izni olmadan evlenebilme yetkisi tanımlarından kaynaklanır. Hanefiler, geniş tuttıkları kefâet şartına riayet edilmediğinde, velîye nikâhı feshetme yetkisi tanıyarak kefâeti gözetmeyip velîsinin de iznini almadan evlenen kadının bu evliliğinden velînin ve ailenin diğer fertlerinin zarar görmesini önlemek istemişlerdir.³¹⁴

Nikâh akdi esas itibarıyla bağlayıcı (lâzım)akidlerden olupezlerin veya velîlerinin bu akdi bozma yetkileri bulunmamaktadır. Ancak bu akdin gerek eşler gerekse velîleri açısından bağlayıcı olmaması durumu istina teşkil eder ve bazı sebeplere dayanır. Hanefî mezhebindeki hâkim görüşe göre bulûğ çağına gelmiş kadın velîsinin rızasını almadan evlenebilirse de erkekle kendi ailesi arasında denklik (kefâet) bulunmaması halinde velîsi bu evliliğe itiraz edebilir. Ancak velînin bu sebeple akdi fesih hakkı kadın hamile kalıncaya veya çocuk doğuruncaya kadardır.³¹⁵

³¹¹İbn Abidin, Muhammed Emin, *Haşiye Reddü'l-Muhtar*, basım y.y. ts. , 5/ 1294 ve 2/. 435; Ebu Zehra, Muhammed, *el-Ahvâlü's-Şahsiyye*, basım y.y. 1950, s.135.

³¹²el-Aynî, Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed, *el-Bidâye Fî Şerhi'l-Hidâye*, Beyrut, 1990.

³¹³Cezîrî, *a.g.e.* , V/ 2111; Abdülhamid, Muhammed Muhyiddin, *el-Ahvâlü's-Şahsiyye Fî's-Şeriatî'l-İslâmiyye*, Beyrut, 1984, s. 89.

³¹⁴Aktan, “Kefâet”, *DİA*, XXV/ 166-167.

³¹⁵Atar, “Nikâh”, *DİA*, XXXIII/ 116.

1917 tarihli Hukûk-ı Âile Kararnâmesi’nde Hanefî mezhebinin kefâet/denklik konusundaki klasik doktrini terk edilerek sadece zenginlik ve sanat açısından erkeğin kadına denk veya ondan daha iyi durumda olması şartıyla yetinilmiştir. (md.45-50)³¹⁶

2.3.2.2.2. Mâlikî’lere göre Denklik Meselesi

Mâlikîlere göre, nikâhta küfüvlük/denklik iki şeyde denk aranmaktadır:

1) Kocanın dindarlığı. Koca Müslüman olmalı, fâsık olmamalıdır.

2) Kocanın ayıplardan ve kusurlardan sâlim bulunması. Kocada bulunan alacalık, cüzzam ve delilik gibi ayıplar, kadının koca konusunda muhayyerlik hakkını kazanmasına vesîle olur.

Mal, hürriyet nesep ve sanat açısından küfüvlüğe gelince; bu Mâlikîlerce nazar-ı itibâra alınmaz. Aşağı seviyedeki soydan bir erkek, şerefli bir kadınla evlenirse, nikâh akdi sahih olur. Eşek çobanı veya çöpçü, şerefli veya makam sahibi bir kadınla evlenirse, nikâh akdi sahih olur.³¹⁷

İmam Mâlik ve Süfyân es-Sevrî din ve takvâ, evliliğin devamını imkânsız kılan zihinsel ve bedensel özürlerden başka bir kefâet ölçüsü aranmayacağı görüşünde olup din ve takvâ konusunda denklik arayışı “*Allah katında en değerliniz takvâ bakımından en üstün olanınızdır*”³¹⁸ meâlindeki âyetle temellendirilir.³¹⁹

2.3.2.2.3. Şâfîlerde Denklik Meselesi

Şeyh eş-Şâvirî’nin incelediğimiz *Nehcu’n-necah fi âhkamî’n-nikâh* adlı eserinde, denklikle ilgili bölümünü yukarıda detaylı bir şekilde yer vermiştik. Ancak burada, istifâde ettiğimiz başka kaynaklarda geçtiği şekliyle, kısa bir özet şeklinde yer vermek istedik.

Küfüvlük, bulunmaması utanmayı gerektiren bir şeydir. Küfüvlüğü, kocanın olgunluk ve eksiklik sıfatları açısından kadına eşit olması şeklinde formüle edebiliriz. Ancak nikâh ayıplarından sâlim olma hususu bunun dışında kalmaktadır. Bu ayıplarda, eşlerden her birinin diğerine eşit ve denk olma şartı aranmaz. Nesep, din, hürriyet ve sanat bakımlarından küfüvlük nazar-ı itibâre alınır. Özetle küfüvlük öncelikle türde müteber olur. Bilindiği gibi küfüvlük, zevce (kadın) tarafından dikkate alınır. Erkeğe

³¹⁶ Aktan, “Kefâet”, *DİA*, XXV/ 166-167.

³¹⁷ Cezîrî, *a.g.e.*, V/ 2115-2116.

³¹⁸ Hucurât, 49/ 13.

³¹⁹ Aktan, “Kefâet”, *DİA*, XXV/ 166-167.

gelince o, cariyeye de evlenebilir, hizmetçiyeye. Zîra erkekler, seviyece kendilerinden aşağıdaki kadınlarla evlenmekten utanç duymazlar.³²⁰

İmam Şâfiî evlilikte denkliği dindarlık, soy, meslek ve sanat, hürriyet, bedensel ve zihinsel özürsüz olmamak hususlarında arar. Ancak Şâfiî fakihleri, İmam Şâfiî'nin itibar ettiği beş şartın yanında zenginlik ve yaşta da denkliği mezheb görüşüne eklemiştir.³²¹

2.3.2.2.4. Hanbelîlerde Denklik Meselesi

Hanbelîler'de küfüvlük beş şeyde olmaktadır.

1) *Diyânet*: Fâcir ve fâsık olan bir erkek, sâliha, adâletli ve iffetli bir kadına denk (küfüv) olamaz.

2) *San'at*: Düşük değerdeki sanat erbâbı kıymetli sanat sahibi kimselerin kızlarına küfüv olamazlar.

3) *Mal zenginliği*: Yani kendisiyle evlenilecek kadının mehir ve nafakâsını verecek kadar mala sahip olmak. Mâlî sıkıntıda bulunan bir erkek, mâlî durumu müsâit olan kadına küfüv olamaz. Öyle ki, kendisiyle evlenilen kadının kocası evindeki durumu, babası evindeki durumuna göre değişmemelidir.

4) *Hürriyet*: Köle veya bir kısmı azâd edilen erkek, hür kadına küfüv olamaz.

5) *Neseb*: Acem (arap olmayan) erkek, arap kadına küfüv olamaz. Velî, kadının rızâsını almaksızın onu küfvü olmayan bir erkekle evlendirirse günahkâr ve fâsık olur.³²²

Ahmed b. Hanbel, din ve takvâ ile meslek ve sanat dışında kalan özelliklere itibâr edilmemesi gerektiği görüşündedir. Ahmed b. Hanbel'den nesep bakımından denkliğin aranması gerektiği görüşü de rivayet edilmiştir. Hanbelî fakihlerine göre din ve takvâ, meslek ve sanat, zenginlik, hürriyet ve soy olmak üzere beş konuda denklik aranır.³²³

2.3.3. Değerlendirme

Diğer milletlerde ve sistemlerdeki denklik/küfüv meselesine baktığımızda; Cumhuriyet devrinde, Roma'da patrisyenlerin küfvü olabilmek için plebyenlerle uzun zaman mücadele etmişlerdir. Hindu hukukunda muhtelif kastlara/sınıflara mensup olanlar birbiriyle evlenemezler. Bazı devletlerde yabancı ırktan olanlar ile (eski Yunan'da) evlenemezdi. Güney Amerika ve Birleşik Devletleri (ABD)'nin bir çoğunda

³²⁰ Cezîrî, *a.g.e.*, V/ 2117-2119.

³²¹ Aktan, "Kefâet", *DİA*, XXV/ 166-167.

³²² Cezîrî, *a.g.e.*, V/ 2119.

³²³ Aktan, "Kefâet", *DİA*, XXV/ 166-167.

beyazlar zencilerle, melezlerle, moğullarla, kırmızı (kızıl) derililerle ve bunların üçüncü dereceye kadar fûriyle evlenemezler. Almanya’da 15 Eylül 1935 tarihli kanuna göre Alman kanından olan vatandaşlar, yabancı ırka mensup şahırlarla evlenemezler.³²⁴

Çağımızda, basından, çevremizden ve gezdiğim Fransa, Almanya, Avusturya, Hollanda Belçika, Romanya, Bulgaristan, Bosna Hersek gibi ülkelerden müşahede ettiğimiz, görüştüğümüz insanlardan, batı toplumuna yerleşmiş müslümanların evliliklerinde denklik meselesine dikkat eden insan sayısının çok az olduğu, müslüman erkeklerin (dinlerine bakmaksızın) bu konuda duyarsız oldukları gibi, son dönem Avrupa kültürüyle yetişip büyüyen müslüman aile kızlarının da dini hiristiyen veya dinsiz (ateist) erkeklerle resmi/gayri resmi evlendikleri vakıâları yaşayan aileleri bizzat gördüğümü burada ifâde edemedim geçemiyeceğim. Bu da oralarda yaşayan müslümanların ne denli dejerasyona uğradıklarını gözler önüne sermektedir.

Açıklanan böyle bir durum, çağımız itibarıyla müslümanlar arasında nesep/âsâbiyet yönü ile birbirlerine üstünlük taslamalarına ve hatta halk arasında bir takım sınıfların oluşmasına, İslâm toplumunda ayrışmaya/bölünmeye sebep olacağı, İslâm’ın ruhuna aykırı olduğu düşünülebilir, çünkü İslâm dini birlik ve beraberliğe çok önem verir. Yüce Allah (c.c.) “Allah katında en değerli olanınız, O’na karşı gelmekten en çok sakınmanızdır”³²⁵ buyurmuşlardır. Esas olan (takvâ) Allah’a yakınlık ölçüsüdür diye akla gelebilir.

Ancak bölgemizde, nesli efendimize dayanan insanların buna özellikle dikkat etmeleri önemsenmelidir. Efendimimizin soyundan olan erkeğin yine Efendimizin soyundan olan bir kadına küfûv (denk) olabileceği meselesinde eş-Şâvirî’nin görüşünün uygun olabileceği düşünülebilir. Çünkü soyu Hz.Peygamberimize intisap edilen Seyyit’lerin denklik meselesine riayet etmediklerinden dolayı, bu temiz neslin de dejenersyona uğradığı söz konusu olduğu düşünülebilir.

Günümüz açısından, kölelik diye bir mesele kalmamıştır. Ancak işlediği suçlardan dolayı ömürboyu ya da 10-20 yıl hüküm giyerek hürriyetini uzun süre kaybetmiş bir erkeğin serbest/hür olan bir kadına denkliği tartışılabilir. Çünkü evlilikte ailenin beraber yaşayabilme ve birbirlerinden istifâde (istimta’) edebilme esastır. Kölelikte, -muhtemelen- aile olabilme (faydalanma/istimta’) engelleri nedeniyle denk sayılmadığı düşünülebilir.

³²⁴ Andreas B. Schwarz, *Aile Hukuku*, 2. Baskı, Basım y.y. , İstanbul 1946, s. 75; Karaman, *İslâm Hukuku*, I/ 312.

³²⁵ Hucurât, 49/ 13.

Günümüz toplumunun denklikle ilgili kriterleri oldukça değişiklik göstermektedir. Bu günkü toplum, daha çok gelecekle alakalı –para, makam, yüksek tahsil, kariyer, vb.- rahat ve lüks bir hayatı vadeden erkek ya da –maaşlı- kadın tercihini denklikten önde tutup, bu vasıflara haiz erkek/kadın, kimin oğlu/kızı oldukları, anne/baba meslekleri veya ayıpları çok ta önem arzetmediği –toplumun genelinde olmasa da- görülebilmektedir.

2.4. NİKÂHTA VELÂYET KONUSU

Hukuk dilinde *velâyet*, başkaları adına onların rızâları aranmaksızın hukukî işlemde bulunma yetkisini ifade eder. Aile hukukunda velâyet eksik ehliyetli ve ehliyetsizliğin bir yakını tarafından rızâları alınarak veya alınmaksızın evlendirilme yetkisidir.³²⁶ Arapçada *velî*, sevgi ile yardım etmek anlamına gelir. *Velî*'nin ıstılahtaki manası ise başkasına söz geçirmek, onun işlerini idare etmektir.³²⁷

Velîlik icbarî ve ihtiyarî olarak iki kısma ayrılır:

1) Delilik, çocukluk, hastalık ve zayıflıktan dolayı olan *ihtiyarî* velîliktir. İstese de istemese de başkasının ona söz geçirmesidir.

2) *İcbarî velîlik* de bu tarifin içine girmektedir. Şeriat/hukuk kime velâyet hakkı tanıdıysa ona *şer'an velî* denir.³²⁸

Nikâhta velâyet konusunu işlerken, başta eserini incelediğimiz muellif Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî (v.1974)' nin velîler ile ilgili şartları, fâsık velînin durumu, velâyeti engelleyen durumları, velîlerde öncelik sıralaması, tahkim ve tevliye meselesini ve konuyla ilgili diğer özel durmları inceledik.

2.4.1. Şâvirî'nin Konuyu Ele Alış Şekli

eş-Şâvirî, nikâhta velâyeti *Şâfiî* mezhebinin görüşüne göre (*velî*'yi) nikâhın rükünlerinden kabul etmekte olup, velîsiz kimsenin evlenemeyeceği görüşünü benimsemektedir. Bu çerçevede velînin şartlarını belirtmiş, velîsi olmayanın velî tayin etme konusunu, tahkim/tevliye ile problemin çözülebileceğini belirtmiş ve eserinde bu başlık adı altında meselenin şartlarını detaylı bir biçimde belirtmiştir.³²⁹

³²⁶ Apaydın, Aydın, Bardakoğlu ve Çağırıcı, *a.g.e.* , II/ 211; ez-Zuhaylî, *a.g.e.* , IX/ 149; Bilmen, *a.g.e.* , II/ 45.

³²⁷ Danışman, Muhammet Ali, “İslâm Hukukuna Göre Evlilikte Velâyet ve Kapsamı” , *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy.8, 2006. s. 239-258; Karaman, Hayrettin, *Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, II/41; Kal'aci, Muhammed Revvâs Kuneybî Hamid Sadık, *Mu'cemu Luğati'l-Fukahâ*, Yayınevi y. , Beyrut 1985/1405, s.510.

³²⁸ el-Hin, Mustafa, el-Buğa, Mustafa, el-Şerbecî, Ali, *el-Fikhu'l-Menheci Âlâ Mezhebi'l-İmam eş-Şâfiî*, çev. Arslan, Ali, Arslan Yayınları, İstanbul 1994, II/ 157; ez-Zuhaylî, *a.g.e.* , IX/ 149-150; Bilmen, *a.g.e.* , II/ 45.

³²⁹ Geniş bilgi için nikâhın rükünlerinden “velî” maddesine bakınız.

2.4.1.1. Velînin şartları

Muellif eş-Şâvirî, *Şâfiî* mezhebinin asli görüşüne göre velî de bulunması gereken şartlar şöyle sıralamıştır:

- 1) Tam hür olmak,
- 2) Bâliğa olmak,
- 3) Zorlama olmayacak,
- 4) Tam erkek olacak (Çift cinsiyetli olmayacak),
- 5) İhramlı olmayacak,
- 6) Gayr-i Müslim olmayacak,
- 7) Görme bozukluğu (geçici, daimi, hastalık ya da yaşlılık sebebiyle körlük),
- 8) Âdil olacak,(adâletten maksat yani fâsık olmayacak).

Bir kâfir, müslüman olması durumunda ‘hâllen’ yani hemen evlendirilebilir. Kâdı/hâkimin velînin veya vekilinin nikâhın şartlarının hepsini bilmeleri de şart değildir. Ancak nikâhı emir eden kişinin var olduğunu bilmesi gerekir. Akdi yapanın zannında yukarıdaki şartlardan birinin olmadığı zannı oluşursa, yine nikâh akdine mani değildir.(hakikatte vardır ama bilmiyor.) Ancak akdi yapanın zannında şartların yerinde olduğunu düşünmesine rağmen, şartlardan biri eksik ise ‘bunu âkidin bilmemesi durumunda bile’ nikâh akdi sahih olmaz. Kâdı’ nın veya velînin tayin edilmesi hususunda ‘yukardaki maddeler şarttır.’

Velînin nikâh akdinde başka bir adamı veya kâd’ yı –hâkimi- tayin etmesi câiz olmaz. Ancak şu şartla olur. Bu da, o belde de âdil bilgili bir kişinin akdi gerçekleştirmesi (akid’e) nikâhı kıyılana nispetle câiz olur. Bunun dışındakilerde ise Kâdı’ ya nispeten câiz olmaz.³³⁰ Tam ya da yarı köle, çocuk ve deliler veli olamaz, velî olarak nikâh akdinde yer alamazlar. O delilik bazen kesilse de fıkıh genel olarak delilik zamanı galip kabul eder ve yine velî olamaz. Ancak bundan sonraki yakını velî olabilir. Bu durumdakinin ayılması beklenilmez. Fakat cin çarpması, sar’a veya delilik süresi yılda bir gün gibi olan durumlarda beklenilir ve velâyeti kabul edilir.

Yazı veya işaret ile anlaşılamayan dilsiz de velî olamaz. O zaman yine dilsizden sonraki yakını velî olur. Eğer ki, bu iki şekilde yani işaret veya yazıdan biri ile herkesçe anlaşılabilirse o zaman nikâh akdi açıkça gerçekleşmiş olur ve bu dilsiz kendisi bizzat nikâh akdini gerçekleştirebilir. Ancak bu dilsizden sadece zeki kimseler

³³⁰ İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 108.

anlıyorsa o zaman nikâh akdini yapamaz başkasına vekâlet verir. Çünkü bu halde kinaye olmuş olur. Nikâh akdi ise kinaye ile olmaz. Fakat bu halde işaret ya da yazı ile anlaşılması kinaye olsa da başka birisine nikâh akdi velâyetinde olanın dışında kimse velî olamaya zorlayamaz, geçersiz olur, kendi seçimini istediği ile velî olması lâzımdır.³³¹

Kadının velîsinin iznini almasına rağmen kendisini evlendiremez, başka kadını veya kızını evlendiremez. Çünkü kadın velî olamaz. Delili de şu Hadis-i şeriftir: “ *Bir kadın başka kadını evlendiremez, kendi kendisini de evlendiremez*” evet, görünürde asli bir velîsi yoksa ya da evlilik hususunda müracaat edebileceği bir velîsi yoksa kolay olan bu işi bilen âdil bir insana isteyen ile beraber iznini vermeleri, âdil bir kâdı bulunmasına rağmen câizdir.³³²

İmam Şâfiî’ye göre, Allah’ın âyette “*vela te’duluhunne*”³³³ yani “*kadınlara zulmetmeyiniz*”³³⁴ diğer bir ifâdeyle evlenmelerine engel olmayın, diyor. Bu âyette açık bir şekilde kadınların velîsiz evlenemeyeceğinin delilidir.

Kendi kendine evlenen, velîsi olmayan kadını hâkim onları ayırmadan önce Hanefî bir kâdı bu evliliği sahih kabul etmiş olsa bile Şâfiîlere göre bu âkit geçerli olamaz. Kızın velîsi bu meseleyi Şâfiî bir hâkime götürürse ve hâkim onları ayırırsa, Hanefî bir kâdı-hâkim- bunun câizliğine hüküm veremez.³³⁵

Fâsıkın da velî olamaması mezhebin ana görüşüdür. Çünkü delil olarak da şu hadis-i şerif var; “*mürşit olmayan velînin nikâhı yoktur.*”

Bir kısım son dönem âlimlere göre, fâsık velîden velâyete öncelikli birinin olmayışında fâsık velî olabilir.³³⁶ Diğer üç imam da bu görüştedir. İmam-ı Nevevi de İmam Gazzali’nin fetvasına dayanarak velâyetin bir fâsıktan diğer uzak bir fâsık veya fâsık bir hâkimden başka fâsık bir hâkime intikal edeceğini, söylemektedir. Yoksa fâsık kişi veya hâkim velî olamaz. Bu konudaki fetvayı³³⁷ kendi eserlerinde güzellikle kuvvetlendirmektedirler.³³⁸

³³¹ İbrahim’ul-Beycûrî, *a.g.e.*, II/ 104 –110; er-Ramlî, *a.g.e.*, IV/ 114–119.

³³² eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 28-29; [eş-Şâvirî: Bu görüş İbni A’tiy tefsirinde derki, Şâfiîler kitaplarında bu görüşü korurlar, diye belirtmiştir].

³³³ Nisâ, 4/ 19.

³³⁴ Nisâ, 4/ 19.

³³⁵ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 28-29.

³³⁶ Â’lâeddîn Muhammed es-Semerkandî, *Tuhfetu’l-Fukahâ*, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1405/1984, I/ 149-152.

³³⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 29, 30; Detaylı bilgi için Bkz. en-Nevevi, *er-Ravda*, V/ 344-445. [eş-Şâvirî: İbni Salah, el-Ezre’î ve Subki de geçmektedir, diyor].

³³⁸ Gazâlî, *a.g.e.*, V/ 58-83.

eş-Şâvirî, bir belde de fâsıklık yaygınlaşırsa ve siz nikâhı engellerseniz neslin devam etmesindeki maksadı engellemiş olursunuz demek ve bu fetvayı şu örnekle kıyas ederek vermektedir. Nasıl ki, ölmek üzere olan kişinin ölü eti yemesinin canını kurtarma vesilesi ise, fâsıklığın yaygın hale geldiği çevrelerde nikâhın fâsık velî nedeniyle engellenmemesinin gerektiği görüşünü savunmuştur.³³⁹

2.4.1.2. Fâsık Velînin Durumuna İlişkin Uyarı

eş-Şâvirî, İbn-i Hacer (974)'in “fâsık velî tövbe ederse sahih bir tövbeyle hemen evlendirin dediğini, yani bir yıl beklemesine gerek kalmayacağını, çünkü nikâhta şart olan fâsık ortadan kalkmasıdır”³⁴⁰ diye bildirdiğini söylemiştir. Âdil olma şart değildir. Bu ise, fâsık olmayan ile âdil olmayanın ortak halidir. Bu nedenle mestur onu evlendirir. ‘Yani fâsık gizli olan’ çünkü âdaletli olduğu açıktır.³⁴¹ Bu görüş itimat edilen görüştür.

eş-Şâvirî, ihramlı kimsenin velâyetinin de doğrudan hâkime intikal edeceğini, ihramlının uzağındaki başka birine velâyeti devredemeyeceğini, kâdı da ihramda ise velâyet kızın yakınlarına geçip başka vekile geçmeyeceğini, çünkü tasarruf velîlerde olup vekillerde olmayacağını³⁴² belirtmiştir.

2.4.1.3. Velâyeti Engelleyen Durumlar

Şeyh eş-Şâvirî, mezhebin asli görüşü olarak Velâyeti Engelleyen on maddeyi şu şekilde sıralamaktadır:

- 1) Denklik,
- 2) Fâsık,
- 3) Çocukluk,
- 4) Kölelik,
- 5) Tam delilik,
- 6) Şaşılık ya da görme bozukluğu,
- 7) Dilsiz (cevabını kimsenin anlayamadığı),
- 8) Bir çeşit (gelip/geçici) delilik,
- 9) Yolunu bulamayan akılsız/*ebleh*/gerizekalı
- 10) Sağır.

³³⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 30.

³⁴⁰ İbn-i Hacer, *a.g.e.* , IV/ 82, 109.

³⁴¹ eş-Şîrbîni, *a.g.e.* , III/ 339-352; Remlî, *a.g.e.* , IV/ 114 –119; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 30-31; Geniş bilgi için Bkz. en-Nevevî, *er-Ravda*, V/ 344-445.

³⁴² eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 30-31.

eş-Şâvirî, Şâfiilere göre bütün bu engellerden bir tane bile bulunsa velâyet bir başka velîye intikal edeceğini belirtmiştir.³⁴³

2.4.1.4. Velî Olacak Kişilerde Öncelik Sıralaması

Şeyh eş-Şâvirî, velilikte öncelik sıralamasını şöyle dile getirmiştir: Velilikte öncelik babanıdır. Eğer ölüm veya kayıp ya da şer'î olarak velâyete müsait değilse (fısk, mürted, delilik vs.) velînin babasının babası (yukarıya doğru) olur. Bunda tertibe riâyet edilir. Babasının babasından sonra ana-baba bir kardeş, sonra da baba bir ana ayrı kardeş, sonra da “bunlar gibi” bu kardeşlerin oğulları, sonra ana-baba bir amca, baba bir ana ayrı amca, sonra “bunlar gibi” bu amcaların oğulları, sonra babanın ana-baba bir amca, sonra baba bir ana ayrı babanın amcası, sonra bunların “babanın amcasının” oğullarının oğulları gibi, sonra dedesinin ana-baba bir amcası, sonra baba bir dedenin amcası, sonra bunların oğulları ve böylece devam eder gider.

Şeyh eş-Şâvirî, baba bir kardeşin oğlu, öz kardeşinin oğlunun oğluna takdim edileceğini, aynen bunun gibi baba bir amcanın oğlu da öz amcasının oğlunun oğluna takdim edileceğini, yani nesep dikine değil yanlamasına devam edeceğini söylemiştir.

Şeyh eş-Şâvirî, velâyetin baba ve dededen sonra kadının akrabalarına ‘yanlamasına da olsa’ intikal edeceğini, kadının kendi soyuna intikal etmeyeceğini, onun oğlu veya oğlunun oğlu onu evlendiremeyeceklerini, yani bir adam ana ve babaannesini evlendirmede velîsi olamayacağını, belirtmiş ve bu görüşe Şâfiî’lerin dışındaki diğer üç mezheb karşı çıktıklarını, kadının oğlu amcasının oğlunun oğlu oluyorsa veya oğlu hâkim/kâdı ise annesini evlendirebileceğini veya kadının velîsi evleneceği adamın kendisine vekâletini vermişse yine evlenebileceğini belirtmiştir.³⁴⁴

Şeyh eş-Şâvirî, baba veya dede bâkire kızın iznini almadan zorla da evlendirmesinin câiz olduğu³⁴⁵ görüşündedir. Ancak, yedi şarta bağlı olduğunu, bunlardan dört tanesi izin almadan, nikâhın geçerlilik sıhhatına bağlı olduğu yani, izin almaması durumunda da dört şartla nikâh sahih olur. Bu şartlardan üç tanesi de nikâh akdine başlamasının şartı olduğunu belirtmiştir.

³⁴³ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 31.

³⁴⁴ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 31-33.

³⁴⁵ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 32; [eş-Şâvirî: Şâfiîlerin görüşüdür. Baba ve dede velî-yi mücbir’dirler diye açıklıyor].

Şeyh eş-Şâvirî, velîde bulunması gereken ilk dört şartı şöyle sıralamaktadır:

1) Evlenecek kız ile açıktan velîsi (baba veya dedesi) ile bir de evleneceği erkekle düşmanlığın olmaması bu da oturduğu mahalle sakinlerinden gizlenemeyen düşmanlığın olmaması gerekir.³⁴⁶

2) Kızı evlendirecekleri kişinin dengi (küfüv) olmasıdır.³⁴⁷

3) Evlenecek damadın mehru'l-misli peşin verecek durumda olması gerek. Her ne kadar tayin edilen mehir mehru'l-misli'den çok olsa bile.³⁴⁸

4) Mehri'l-misil'den düşük bir mehirle veya borca/*müeccelya* da o memleketin tedavülündeki paranın dışındaki bir para ile nikâh akdi yapılmış ise (mehru'l-misli olması şartıyla) beraber, günah işlenmiş olur.³⁴⁹

Şeyh eş-Şâvirî, Şâfiîlerde ise, bunun şüpheli zinâ olduğunu çünkü bu nikâhın hükmünün fasit olduğunu, ancak hâkimin bu olayı görüp geçerliliğine karar vermesi durumunda geçerlilik kazanacağını, şüpheli nikâh (zina)'tan dolayı ikisine de *had* (zina cezası) uygulanmayacağı, nikâhın fâsit olduğunu bilseler de bilmeseler de erkekten mehri'l-misil üzerinden mehir tahakkuk edeceğini, cinsel ilişkinin tekrarlanmasıyla mehri'l-mislin tekrarlanmayacağını, çünkü şüphenin bir kereden oluştuğunu belirtmiştir.³⁵⁰

Şeyh eş-Şâvirî'ye göre: Baba ve dedesinin dışındaki velîler küçük kızı bâkire olsun veya olmasın zorla evlendiremezler. Bu küçük kız onlara izin verse bile yine de evlendiremezler. Baba ve dedenin dışındaki velîler bâliğa, akil ve hür olan kızı reşit veya sefih, bâkire veya dul olsun, ancak, kızın konuşarak verdiği izin sonucunda evlendirilebileceğini görüşünü ifade etmiştir.³⁵¹

Şeyh eş-Şâvirî: "Eğer kadın velîye izin vermişse velî kendi kendini velâyetten azledemez, çünkü velâyet *nass* (Kur'an-Sünnet) ile belirlenmiştir.³⁵² Ancak yeni bir izin alması şartıyla akdi gerçekleştirebilir"³⁵³ demektedir.

Şeyh eş-Şâvirî, İbni Hacer'in: Kadının âkit iznini verdikten sonra 'iddetim bitmedi' diye iddiası kabul edilemez. Çünkü çelişki söz konusudur. Kadının nikâhın

³⁴⁶ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 32; [eş-Şâvirî: Mutemed görüş budur. Demektedir].

³⁴⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 32-33.

³⁴⁸ er-Remlî, *a.g.e.* , IV/ 111-114; İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 114-119; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 32 ; [eş-Şâvirî: Bu görüş mutemettir. Şeyheyn, vd.'nin de dörüşüdür, diyor].

³⁴⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 33; [eş-Şâvirî: İbn-i Ziyad vd. nin de aynı görüşte olduklarını bildirir].

³⁵⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 34.

³⁵¹ İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 114-119; es-Seyyid Abdurrahman b. Muhammed, *a.g.e.* , s.208-211

³⁵² eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 35; [eş-Şâvirî: el-Esnevi vd. Âlimer'in görüşü olduğunu belirtmiştir].

³⁵³ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 35.

fâsit olduğunu ileri sürdüğü bu durumda mihrinin yarısını almayı hak edemez. Kadın izin verdiği için, bütün mehri erkeğe geri iade eder.³⁵⁴ Dediğini nakletmiştir.

Şeyh eş-Şâvirî, bâkire ve bâliğanın/ergenin evlendirilmesi esnasındaki susmasının izin olduğunu hadislerle delillendirmiştir. Şöyle ki; “*bâkireye evlilik teklifinde izni susmasıdır.*”³⁵⁵ Başka bir rivâyette: “*Bâkirenin nefsi için babasına izni susmasıdır.*”³⁵⁶

Şeyh eş-Şâvirî’ye göre, Aynı derecede olan bir velî topluluğu, örneğin; beş erkek kardeş bir araya gelmiş olup, kadın bunların her birisine iznini vererek, hanginiz istediğiniz kişi ile beni evlendirebilirsiniz derse, bu velîlerden hepsine, kadını evlendirmeleri câiz olur. Ancak iyi olan, bu velîlerden nikâh konusunda en bilgilisi, sonra en takvâlısı, sonra en yaşlısının evlendirmesinin daha uygun olacağını, ancak, dengi ise diğer velîlerin de rızasının alınmasının vacip olduğunu beyan etmiştir.³⁵⁷

Şeyh eş-Şâvirî, eğer velîlerin, damat adayının bir kişi olduğu durumda anlaşmazlığa düşerlerse velîler arasında kur’a çekmenin vacip olacağını, sultanın bunların arasında kur’ayı çekmesinin sünnet olduğunu, ancak sultanın o zaman onunla evlenemeyeceğini ifade etmiştir.³⁵⁸

Şeyh eş-Şâvirî, kâdı’nın velîsi bulunmayan veya kayıp olan kızın rızası olsun veya olmasın dengi olamayan biriyle evlendirmesinin sahih olmadığını, eğer kadın için dengi bulunamazsa ve kadının harama girileceğinden korkuluyorsa o zaman önüne çıkan (dengi olmasa bile) evlendirilebileceği görüşünü kabul etmiştir.³⁵⁹

Şeyh eş-Şâvirî, eğer hâkim ve kadının tayin edebilecekleri âdil bir hâkim de yoksa³⁶⁰ bu konu kâdıya götürüleceğini, kâdı da zaruri olarak konuya müdâhil olacağını,³⁶¹ ama hiçbir şekilde asli velîsi olmayan kadının evlendirmesi içinkâdıya müracaatı neticesinde kâdı, o kadını dengi olamayan biriyle de evlendirebileceği görüşünü ifade etmiştir.³⁶²

³⁵⁴ İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 114-119.

³⁵⁵ el-İmam el-Hafız Ebi’l-Hüsyn bini Muslim bini el-Haccac el-Kureysi el-Neysaburîy, *Sahih-i Muslim*, Şarikete Daru’l-Erkam b.Erkam Ebi’l-Erkam, Beyrut 1999/1419, Hadis No:3457, s. 656; Eş-Şâvirî, *a.g.e.* s. 36.

³⁵⁶ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 36; Ayrıca bkz. el-Neysaburîy, *Sahih-i Muslim*, Hadis No: 3462, s. 657.

³⁵⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 36-44.

³⁵⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 36.

³⁵⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 37; [eş-Şâvirî: Mutemed olan görüşe göre bleritiğini söylemiştir.]

³⁶⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 37; [eş-Şâvirî: Bir grup müteâhhir âlime göre böyledir, diyor.]

³⁶¹ İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 114-119.

³⁶² el-İmam ebi’l-Kasım Abdulkerim b. Muhammed b. Abdulkerim er-Râfî el-Kuzeynî eş-Şâfî, *el- E’ziz Şerhi’l-Veciz*, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1998/1417, VIII/ 11-28; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 37; [eş-Şâvirî: Bu görüş ihtiyaridir. Şeyheyn (İmam-ı Nevevî ve er-Râfî) muhalefet etmişlerdir, diyor.]

Şeyh eş-Şâvirî, kâdı Hanefî dahi olsa bâliğaolamaya (ergenliğe) yakın (*murâhik*) küçük kıızı evlendirmesi câiz olmadığını, ancak o memleketin sultanı Hanefî olup, kâdıya bu nikâh akdinin yapılmasını emir etmişse o zaman, murhike/küçük kız çocuğunun evlendirilmesi geçerli olacağını, kâdı'nın kendi başına sultandan izinsiz evlendiremeyeceğini, belirtmiştir.³⁶³

Şeyh eş-Şâvirî'ye göre hâkim, şu şartlarda velîsi olmayan kıızı evlendirir:³⁶⁴

- 1) Velînin olmadığı,
- 2) Velînin kayıp olduğu,
- 3) Velînin kendi nikâhı yapacağı,
- 4) Sefer mesafesinden uzakta olduğu,
- 5) Kadının velînin hapis engeli,
- 6) Velînin gücünü, iktidarını kaybetmiş,
- 7) Tasarruftan engellenmiş velî,
- 8) İhramdaki velî,
- 9) Kendini beğenmiş, kibirli engelleyici velî,
- 10) Annesi Müslüman babası kâfir olan kıızın velîsi,
- 11) Bâliğa olan deliği zorlamadan evlendirmeye kalkan velî,

Şeyh eş-Şâvirî'ye göre: “Kadının velîsi kasır/sefer mesafesi kadar uzaklıkta ise ve hazırda vekili de yoksa onu kâdı gibileri evlendirir. Fakat velînin vekili var ise vekili kâdıya tercih edilir ve vekil kıızı evlendirebilir”

eş-Şâvirî, velînin kayıp ya da olmaması durumlarında velâyet kadının bir sonraki akrabası olan velîye intikal edeceğini, sultana geçmeyeceğini belirtmiştir.³⁶⁵

eş-Şâvirî, kayıp olan velînin ölümüne hâkim hükmetmiş ise, kâdı'nın akdi yapacağını, ama öldüğüne hâkim hüküm vermemiş ise velâyet diğer akrabasına intikal edip, kâdı'nın evlendiremeyeceğini, kayıp adamın karısının hiçbir erkekle evlenmesinin helâl olmadığını, sadece kayıp olmakla bu durumun değişmeyeceğini, ancak *isâ'r* (*fakirlikten evi terk*) den olması durumu hariç olduğunu ancak, bu üç halde kadın iddetini bekleyip sonra da evlenebileceğini ileri sürmüştür.³⁶⁶

³⁶³ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 37.

³⁶⁴ eş-Şirbini, *a.g.e.* , III/ 339-352.

³⁶⁵ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 38; [eş-Şâvirî: Bu mutemet görüşüdür. El-Bulkinî buna muhalefet etmiştir. Şâfiîlerin dışındaki üç imamda muhalefet etmişler ve bu durumda da kâdı nikâhı kıyabilir demişlerdir, diyor.]

³⁶⁶ ez-Zuhaylî, *a.g.e.* , IX/ 172, 173; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 39; [eş-Şâvirî: Tercih edilen görüş ise; İmam Şâfiî'nin yeni (kavl-i Cedid) görüşü, Ebu Hanîfe ve Ahmed bin Hanbel'in iki rivâyetinden birine göre böyledir, diyor]

2.4.1.5. Velî ile İlgili Diğer Durumlar (*Velînin velâyetinin düşmesi*)

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, velînin fâsık kabul edilmesi ve velâyetinin düşmesi ile ilgili şu şartları sıralamıştır:

- 1) Velînin üç kere veya daha fazla “ben yarın evlendiririm” diye yalan beyanı,
- 2) Velînin günahlarının Allah’a itâatinden fazla olması,
- 3) Velîyi tanıyan bir grup insanın “bu adam (velî) büyük günahlar işliyor” diye bildirmeleri.

İbni Hacer, bunlardan dolayı velînin fâsık olduğuna hükmedilerek velâyetin düşeceği, kadının en yakın diğer akrabasına velâyetin geçeceği ve bu engelleyici velînin hükmü gibidir demiştir.³⁶⁷ Şeyh eş-Şâvirî, velînin, ‘kadın ile damat adayı arasında süt (haramlık derecesinde) kardeşliği vardır’ iftirası durumunda, bunları kâdî’nin evlendireceğini, çünkü velâyetin akrabaya değil kâdî’ya geçeceğini, velînin, ‘bu sütkardeşliği haram derecesindedir’ diye açıklamasına bakılmayacağını, bu kadın umum velîsininkendi kızı olsa bile onun bu beyanın ret edileceğini söylemiştir.³⁶⁸

eş-Şâvirî, ancak birinin onu emzirdiğini söylemesi ya da birilerinin onun sütkardeşi olduğuna şahitlik etmesi bu görüşe muhalif olacağını belirtmiştir.³⁶⁹

es-Semerkandî (v.?)’nin beyanına göre: “Bir Adam dese ki ‘Hint benim süt kızımıdır’ veya ‘süt kız kardeşimdir’ ,ya da bir kadın dese ki; ‘bu adam süt kardeşimdir’ veya ‘süt kızımıdır’ diye açıklamaların, eğer mümkün olup teâmüllere (söz konusu kişilerin yaş aralıkları süt kızısı veya süt kardeşi olabilme olasılıkları) ve fıkha göre doğruluğu kanıtlanabiliyorsa ebedi olarak onların nikâhları birbirine haramdır”³⁷⁰

‘Tespitinin mümkün olmadığı ortaya çıkması sözünden’; b aba (usûl) veya kendi soyun (furû’)’dan biri ile nikâhtan sonra biri babasına dese ki, ‘babamın karısı benim süt kızımıdır’ ya da bir baba oğluna dese ki ‘senin karın benim süt kızımıdır’ diye ikrar-itiraf ederse veya bunu tersine dese ki, ‘Bu kadın benim süt kızımıdır’ bu halde bu kadınla, erkeğin kendi soyu (furû’) veya baba (usûl) tarafından biri karısı değilse bile, bundan sonra bunlardan hiç kimse o kadınla nikâhlanamaz.³⁷¹

³⁶⁷ İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 114-119.

³⁶⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 42.

³⁶⁹ Âlâeddini’s-Semerkandî, *a.g.e.* , I/ 124; eş-Şirvânî, *a.g.e.* , VII/ 253-284; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 42; Geniş Bilgi için bkz. en-Nevevî, *el-Minhac*, V/ 344-445.

³⁷⁰ Âlâeddini’s-Semerkandî, *a.g.e.* , I/ 124-125; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 42; Geniş Bilgi için bkz. en-Nevevî, *el-Minhac*, V/ 344-445.

³⁷¹ eş-Şeyh Abdulhamid eş-Şirvânî, *Havaşiy’i-Âlâ Tuhfeti’l-Muhtac bi Şerhi’l-Minhac*, Daru’l-Fikir, Basım y.y. , ts. , VII/ 253 – 284.

Şeyh eş-Şâvirî, velâyet fisk veya *â'dıl* (engelleyici velî) nedeniyle velâyet diğer yakın akrabasına geçmiş ve o da dengi olmayan biriyle evlendirmişse buna itiraz edilmez, nikâh akdi geçerlidir. Çünkü velâyet hakkı (küfûv-denklik-da da) ona geçmiştir. Velî kadına bana bu şeyi (arazi, tarla, at vb.) vermezsen seni evlendirmem demesiyle *â'dıl* (engelleme) yapmış olur. Bu engellemeyi yapan velîlerden (ana-baba bir kardeş) bir kişi ise, velâyet onunla eşit hakka sahip diğer velîlerden birine geçer ve kadını o evlendirir, görüşünü beyan etmiştir.³⁷²

İmam Gazâlî (505/1111) ye göre, velînin damat adayından(koca) nikâh akdi için almış olduğu para veya mülk şüphesiz olarak haramdır. Bir velînin bu parayı veya mülkü kadın kendi isteğiyle verdi diye açıklaması geçersizdir. Çünkü kadın utanmış olabileceği gibi evlendirmeme korkusuyla vermiş kabul edilerek, bu durumlarda, o para ve mülk şüphesiz yine haramdır. Kadının hibe etmesi de geçersiz olduğu gibi, velî bu aldığı mihr olarak saymış olsa bile yine haramdır. Çünkü hiçbir kadın kendi rızasıyla mihrini başkasına vermez. Şeyh eş-Şâvirîde Gazzali'nin görüşlerini kabul ettiğini ifade etmiştir.³⁷³

eş-Şâvirî, bu velîler (*â'dıl*/engelleyici) gibi kadının evlenmesinde (söz sahibi) etkisi olan kız kardeşi, annesi veya dayısı da para ve mülk talebinde bulunurlarsa bunun da rüşvet ve haram olduğunu, damat adayının velîye verdiği malı geri alabileceğini eğer mal telef olmuş ise değerini geri alabileceğini, ama damat adayı bu işi halletmek üzere üçüncü (evlenmelerine mani olama yacak) bir şahsa ücret vermiş ise o ücreti geri alamayacağını, nitekim bu işe çalışmasının ücreti olarak kabul edileceğini belirtmiştir.³⁷⁴

eş-Şâvirî, müslümanların kâdısı veya yardımcısı/vekili, *zummi* (vergisini ödeyen gayr-i müslim) kadının velîsinin olmaması veya velîsinin *â'dıl* (engelleyici) olması durumlarında onu evlendirebileceğini, müslüman bir kimseyi gayr-i müslim bir hâkim/kâdı'nı evlendiremeyeceğini, ama gayr-i müslüm hâkim/kâdı, ise bir gayr-i müslim'i evlendirme hükmünün sahih olduğunu, gayr-i müslim bir kimse gayr-i müslüm kadına velî olabileceğini, *İcmâen*, ehli kitap bir velî, ehli kitap olan bir kadını bir kâfirle evlendirebildiği gibi, bir müslümanla da evlendirebileceğini, gayr-i

³⁷² eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 43.

³⁷³ Gazâlî, *a.g.e.*, V/ 71-72; eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 43-44.

³⁷⁴ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 44; [eş-Şâvirî: Hanefî fıkıh kitaplarında da geçtiği gibi diye belirtiyor.]

müslim'in velî olma şartları, müslüman velînin (erkek, akil, bâliğa ve mükellef olma) şartlarıyla aynı olduğunu açıklamıştır.³⁷⁵

2.4.2. TAHKİM VE TEVLİYE

Bu bölümde eş-Şâvirî'ye göre tahkim ve tevliye meselesini ayrı yönleriyle ale alırken, konuyla ilgili özel durumları ve ehl-i sünnet Mezheblerinin (Şâfiî, Hanefî, Mâlikî, Hanbelî) konuyu ele alış şekillerinide inceleyerek özetlemeye çalıştık.

2.4.2.1. Tahkim

eş-Şâvirî, bir kadının velîsinin olmadığı durumlarda onu başkasıyla evlendirmek üzere hâkimlik/kâdı'lık yapmaya ehil birini tayin edilebildiği gibi, buna benzer diğer işler içinde bu tahkimin (hâkim tayin etme) geçerli olacağını belirtmiştir. Ancak bir grup müteâhhir fıkıhçılar yalnız evlendirmede tahkimin yapılabileceğini görüşünde olduklarını,³⁷⁶ hatta ehil bir kâdı'nın varlığına rağmen, yine hâkim tayin edilebileceğini ancak, eş-Şâvirî, bu görüşe de itiraz edildiğini ifade etmiştir.³⁷⁷

eş-Şâvirî, kâdı veya zaruretten atanmış kâdı olmasına rağmen ehil olmayan (fâsık) birini hâkim tayin etme ise câiz değildir. Ancak bu kâdı'nın bir para-mal karşılığında evlendirdiği vuku bulursa o zaman tahkime (hâkim tayin edilmesine) gidilmesinin câiz olacağını, fakat kâdı mevcut olsun veya olmasın, âdil olmayan kâdı'nın hâkim tayin edilmesi câiz olmadığı görüşünü dile getirmiştir.³⁷⁸

İbni Hacer'e göre: "Velînin (kasır/sefer mesafesinde de olsa) kayıp olduğu durumlarda, kâdı varken hâkim tayin edilmesi câiz değildir, çünkü kayıp olan kişinin vekili, hâkim tayin edilen değil kâdı olur."³⁷⁹ Evlenen kadınla velîsi arasında muteber bir mesafe bulunması şartıyla hâkim tayin edilebilir. Kâdı'nın olmayışında veya kâdı'nın damat adayından bir mal alması söz konusu olduğu durumlarda hâkim tayin edilenin evlendirmesi câizdir. eş-Şâvirî'de aynı görüşü savunmuştur.³⁸⁰

³⁷⁵ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 44.

³⁷⁶ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 44; [eş-Şâvirî: İbn-i Zeyâd vb. görüşüdür, diye açıklamıştır.]

³⁷⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 44; Geniş bilgi için bkz. En-Nevevî, *er-Ravda*, V/344-445. [eş-Şâvirî, *er-Ravda*'da bu görüşe itirazı, eğer ehil bir kâdı varsa başkası hâkim tayin edilemez diyor.]

³⁷⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 44; [eş-Şâvirî: el-Eşarî el-Fetevâi'l-Belkîni'den naklettiği gibi, el-Buğiyî'ye de de geçmektedir. Bunların selefleri de bu görüşü kâfi görmüş olduklarını beyan etmektedir.]

³⁷⁹ İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 114-119; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 44; [eş-Şâvirî: İbn-i Hacer ve İbn-i Zeyad böyle söylediler; İbn-i Rıf'ât, el-Ezre'î, el-Kemal ve er-Redad 'te bu görüşü câiz gördüler; İbn-i Hacer Fetevâ'sında ve İbn-i Sirac de bu sözle iktida etmişlerdir, diye belirtmiştir.]

³⁸⁰ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 44; [eş-Şâvirî: Ebu Mahzeme' de bu görüşün Şeyheyn (İmam Nevevî ve İmam Remli'den) iktida edildiğini söyler. Mutemed kabul edilen görüştür, diyor.]

2.4.2.2. Tevliye

Şeyh eş-Şâvirî'ye göre, tevliye, kadının evlilik meselesinde velîsini devre dışı bırakarak, kendi (emrini) velâyetini âdil bir adama vermesine denir. Ancak böyle bir durumda kadının has (baba-dede) veya umumi velîsinin bulunmaması şartıyla olabileceğini, kadın seferde değil de, hazırda olsa, ama kadının yaşadığı yer/bölge kâdî'lardan uzak olup, orada bulunmuyorlarsa, o zaman hâkim tayin edebildiği gibi âdil bir adamı da velî (tevliye) yapılabileceğini, İmam Şâfiî'nin nas ile şöyle cevap verdiğini; “*Bir işte darlık-zorluk var ise onu genişletin*” Âyet-i Kerim’de “*dinde üzerinize hiçbir güçlük yüklemeyin*”³⁸¹ belirtmiştir.³⁸²

eş-Şâvirî, bir kadının velî tayin (tevliye) edebileceği uygun (fâsık olmayan, âdil) bir kimse bulamayıp, evlenmediği takdirde kötü yola düşeceğinden endişe ediyorsa, bulduğu herhangi (fâsık olup âdil değilse de) bir kimseyi de velîsi olarak evlendirmesi için tayin edebildiği gibi, kâdî'nın olmadığı durumlarda kötü yola düşmekten endişe etmiyorsa bile yine böyle birini velîsi olarak tayin etmesinin câiz olduğunu,³⁸³ eğer kadının kötü yola düşmekten endişesi yoksa onun velâyeti, ulaştırılması güç olmayan yakın yerdeki bir hâkime intikal edeceğini ifade etmiştir.³⁸⁴

eş-Şâvirî, kadının bulunduğu yerde, velîsinden en az sefer mesafesi³⁸⁵ kadar uzakta olması, kadının zinaya girme tehlikesinin olması, evlendirmesi için hâkim tayin edebileceği kimseyi bulamamaları durumlarında; kadınla damat adayı iki erkek şahidin huzurunda, herhangi bir mezhebi taklîd etmeden şehre döndüklerinde nikâh âkitlerini yenileme şartı ile kendi başına evlenmelerinin câiz olacağını.³⁸⁶ Belirtmiştir.

eş-Şâvirî, bu asırda başka mezhepleri taklîd edebilen fıkıhçı kimseler de müçtehit makamında olduğunu kabul etmekte³⁸⁷ ve kâdî'nın bulunduğu yerlerde başkasını velî tayin (tevliye) etmenin câiz olmadığını görüşünü ileri sürmüştür.³⁸⁸

Sefih (gerizekalı) kötü yola düşmüş velîsi olamayan ve kadının yaşadığı yakın bölgede kâdî yoksa kadının evlendirmesi için âdil bir adamı velî tayin etmesiinn er-Remlî'ye göre (1004) câiz olduğunu söylemektedir.³⁸⁹

³⁸¹ Hac, 22/ 78.

³⁸² eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 45; [eş-Şâvirî: İmam Şâfiî nas ile cevap veriyor.]

³⁸³ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 45.

³⁸⁴ es-Seyyid bin Abdurrahman bin Muhammed, *a.g.e.* , s. 202-207.

³⁸⁵ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 45; [eş-Şâvirî: Sefer mesafesi; üç konak, takriben 84-90 km olduğunu belirtmiştir.]

³⁸⁶ el-Buceyrimi, *a.g.e.* , III/ 339, 352.

³⁸⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 45; [eş-Şâvirî: es-Siraciyeti'de ifâde edilmiş olduğunu ifade etmiştir.]

³⁸⁸ İbni Hacer, *a.g.e.* , IV/ 114-119.

³⁸⁹ er-Remlî, *a.g.e.* , IV/ 114 – 119; eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 46.

2.4.2.3. Tahkim ve Tevliye Konusuyla İlgili Özel Bazı Durumlar

Şeyh eş-Şâvirî' nin Tahkim ve tevliye ilgili özel durumlar çerçevesinde; mücbir velinin bâkire kızı evlendimesi, kadının evlendirmesi için vekâlet/haber ile kâd'ın evlendirmesi, nikâhta halife/vekil tayin etme meselesi ve yetim kızın evlendirilmesi meselelerini inceledik.

2.4.2.3.1. Vefîyy-i mücbirin bakire kızı evlendirmesi meselesi

eş-Şâvirî, bâkire bir kızın, vefîyy-i mücbire (baba/dede) evlendirmesi için dengi birini belirlemişse, onun velîsi de kızın dengi olan başka bir erkeği belirtmekle â'dıl (engelleyici) yapmış sayılmayacağını, velînin belirlediği damat adayının denkliği, kızın belirlediği adamdan daha düşük seviyede olsa bile velînin belirlediği adayın geçerli olacağını, çünkü velînin görüşünün daha yüksek değerde olduğunu, ancak bu konudadul kadının belirlediği erkekle evlenmesinin uygun olacağı görüşünü ileri sürmüştür.³⁹⁰

Şeyh eş-Şâvirî, Vefî'i-mucbir (baba-dede) kendi kendisini evlendirebilecek belli birisine, bâkire kızının/torunun, bilmediği bir kimseyle bâkire kızın izni olmadan ve engellemesine rağmen evlendirmek üzere vekil tayin etmesinin câiz olduğunu, ancak o zaman vekilin bâkire kızın mehir hakkına riâyet etmesinin vacip olacağını, bu vekil, kızı ilk isteyen denge biri varsa bile, bâkire kızı dengi olmayan o kimseyle, bâkire kızın izni olsun veya olmasın evlendiremeyeceğini belirtmiştir.

Şeyh eş-Şâvirî, mehru'l-misille nikâhı geçerli olan birisi olsa bile, kızı birinci isteyen denge birisinin istemesine rağmen, ilk isteyenle nikâhı sahih olmakla beraber haram olduğunu söyler, Mehru'l-misli daha fazla veren denge birisi varsa, vekilin bunu tercih etmesinin de mümkün olduğunu, eğer velî belli bir damat adayı için başkasını vekil tayin ederse, vekil kadının dengi olmasa bile vefîyy'i-mucbir'e (baba-dede) uymak durumunda olacağı, kadının rızası var ise sahih olacağını rızası yoksa bunun caiz olmayacağını belirtmiştir.³⁹¹

2.4.2.3.2. Kadının evlendirmesi için vekâleti ile ilgili haber ile kâdı tarafından evlendirilmesi meselesi

Şeyh eş-Şâvirî, kâdı'ya evlendirmek üzere vekâlet verdiği sabit olmadan önce, ancak güvenilir birinden almış olduğu, 'kâdı beni evlendirsin şeklindeki' bir haberle, kadını evlendirmesinin haram olmakla beraber nikâhının geçerli olduğunu, Ancak bir

³⁹⁰ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 46-47.

³⁹¹ eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 46.

kısım Şâfiî ülemâsına³⁹² göre, kâdı'nın bu konuda kadının doğru söylediğini kalbinde tasdik etmişse geçerli olacağını, yoksa kâdı'nın kıymış olduğu nikâhının geçerli olmayacağını, bu konuda kadına yemin ettirerek itimat edilmeyeceğini ileri sürmüştür.³⁹³

Şeyh eş-Şâvirî, bir kadının, velisine evlendirmesi için izin verdiğine dair bir elçi göndermesi ancak bu elçi gitmeyip izin verdiği sırada, orada hazır bulunan başka biri gidip kadının velisine, '*kadının onu evlendirmesini istediğini*' haber vermesi neticesinde evlendirirse bunun sahîh olacağını, çünkü bunun şahitlik değil haber verme olarak kabul edildiği için evlendirmesinin sahîh olacağı görüşünü belirtmiştir.³⁹⁴

2.4.2.3.3. Nikâhta halife/vekil tayin etmenin şartları

Şeyh eş-Şâvirî'ye göre, kâdı'nın evlendirme işinde fikhî bilen birisini kendi yerine genel vekîl/halife tayin etmesinin şartı, sözlü olarak bu görevlendirmeyi yapmasıdır. Sadece bir görevlendirme yazısı yazarak vekil/halife'nin tayin edilmesinin yeterli olamayacağını söyler ve kâdı'nın görevlendireceği halife/vekîl de bulunması gereken şartları şu şekilde sıralamıştır.³⁹⁵

- 1) Fikhî bilmesi,
- 2) Nikâh bahsinde bilgi sahibi olması,
- 3) Kadınların iddetleri hakkında malumat sahibi olması,
- 4) Boşama ve çeşitlerini bilmesi,
- 5) Ric'at (erkeğin eşini geri kabul etme) şartlarını bilmesi. Bunların dışın başka bir şey değildir.³⁹⁶

Şeyh eş-Şâvirî, Şâfiî mezhebinde bunlara ilaveten bir de kör olmaması şartı olduğunu belirtmiştir. Belli bir kadını belli bir erkekle evlendirmede birini nâib/vekil tayin etmede ise bu saydığımız fikhî şartların gerekli olmadığını,³⁹⁷ fikhî bilen birisinin, mahallesindeki tanıdığı bir kadını evlendirmesi için kâdı'dan kendisine izin vermesini istemesi halinde, kâdı'nın kadını tanımamasına rağmen vekâlet etmek isteyen kişi, kadının isim ve nesebini/soyunu açıklaması üzerine kâdı'nın izin vermesiyle vekâleten evlendirmesinin câiz olacağını, eğer isim ve soyunu açıklamaz ise nâib/vekil olarak evlendirmesinin câiz olmayacağını, ancak kadının has/gerçek velîsinin bulunmaması durumunda tahkîmen (kadın evlendirmesi için hâkim tayin ederek) nikâhını

³⁹² eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 47; [eş-Şâvirî: Bu fetva el-Beğevi'ye göredir, diye belirtmiştir].

³⁹³ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 47.

³⁹⁴ eş-Şirvan, *a.g.e.* , VII/ 253–284; [eş-Şâvirî: el-Envar'den nakille bildirmiştir].

³⁹⁵ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 47; [eş-Şâvirî: el-Bulkiyani bu görüşü zayıf görüp merdûd (reddedilmiş) kabul etmiştir].

³⁹⁶ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 47-48.

³⁹⁷ eş-Şâvirî, *a.g.e.* , s. 48; [eş-Şâvirî: Bu görüşü ibni İmâd el-Gâyetü'l-Maksud'ta söylemiştir].

gerçekleştirebileceğini, kâdı'ya iki kişi gelerek, “*falanın kızı, onu filan adamın oğlu falan ile evlendirmen için sana izin verdi*” demeleri üzerine, kâdı'nın kadını tanımaması, ancak kadınla evlenmek isteyen kişi ve şahitlerin onu tanımaları, kadının nesebini/soyunu açıklamaları şartı ile kâdı'nın onu evlendirmesinin câiz olacağını söylemiştir.³⁹⁸

2.4.2.3.4. Yetim Kız Çocuğunun Evlendirilmesi Meselesi

Şeyh Eş-Şâvirî (v.1974), yetim küçük bir kızın amcasının oğlu tarafından Şâfiî mezhebine müntesip biriyle evlendirmesinin, Şâfiîlere göre nikâhının sahih olmadığını, çünkü küçüğün bâliğa/ergen olmasını beklemesinin lâzım geldiğini, ancak böyle bir durumda, nikâhı sahih gören âlimleri, ‘örneğin; *Haneffleri* taklid ederek veya bu görüşte olan bir âlimin nikâhı sahih ilan etmesi ile olabileceğini beyan etmektedir.³⁹⁹

2.4.3. Mezheplerde Konunun Ele Alınış Şekli

Şeyh eş-Şâvirî, nikâhta velâyeti Şâfiî mezhebi çerçevesinde ele alırken diğer mezheplerdeki durumlara da işaret ederek kısa bir şekilde bahsetmiştir. Bizde burada dört mezhebe göre konuyu ifade etmeye çalıştık.

2.4.3.1. Şâfiîlerin Konuyu Ele Alış Şekli

Şâfiî mezhebine göre, velî/velâyet nikâhın beş rûknündendir. Küçük, büyük, bâkire, dul, her kadının nikâh akdini yapacak bir velîsinin bulunması şarttır. Mezhebin asli görüşü, hiçbir kadın kendi nikâh akdini veya başka bir kadının nikâh akdini gerçekleştiremeyeceğine sebep, Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği şu Hadis-i Şerif'i delil göstermektedir: “*Hiçbir kadın kendini evlendiremez, başka bir kadını da evlendiremez.*”⁴⁰⁰

Şâfiî mezhebine göre nikâhta kadının velîsinin bulunmasının rûkûn olmasının sebebi/hikmeti, kadının fitratı gereği hayâlî/edepli davranmasının vacip oluşundandır. Kadının evlilik antlaşmasında velîsinin bulunmasının farz olduğuna delil Kur'an ve Sünnettir. Kur'an-ı Kerim'de:

“*Kadınları boşadığınızda, iddetlerini tamamladıklarında, birbirleriyle güzelce barışıp anlaşmışlarsa, onların önceki kocalarına dönmelerine (kadının velîsi olarak) zorluk çıkartıp engel olmayın.*”⁴⁰¹

³⁹⁸ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 48; [eş-Şâvirî: el-Haşiyaetu'l-Envar'dan nakletmiştir].

³⁹⁹ eş-Şâvirî, *a.g.e.*, s. 36; [eş-Şâvirî: Telhisi'l-Murad'tan naklettiğini belirtmiştir].

⁴⁰⁰ Heyet, (el-Hin, el-Buğa, el-Şerbeci), *a.g.e.*, II/ 158; (Darekutni, III/ 227'den nakille); Ayrıca bkz. el-Melibari, *a.g.e.*, çev. Acat, s. 366-369; İbni Rüşd, *a.g.e.*, II/ 423.

⁴⁰¹ Bakara, 2/ 232.

H. Peygamber de: “*Velînin izni olmadan nikâh olmaz*”⁴⁰² buyurmaktadır.

Bu ayet ve hadisten anlaşılır; Kur’an ve Sünnet’in velîye yüklediği sorumluluk kadını evlendirme görevini üstlenmesi ve evlendirirken de zorluk çıkartıp engel (â’dıl) olmamasıdır. Âyet ve hadis velîyi farz görmeseydi, evliliğine engel/â’dıl olmamasını emretmezdi. Bu nedenle delillerin Şâfiîlerin görüşünün isabetli olduğu düşüncesini desteklemektedir.⁴⁰³

2.4.3.2. Hanefîlerin Konuyu Ele Alış Şekli

Aile hukunda velâyet, eksik ehliyetli ve ehliyetsizlerin bir yakını tarafından onayları alınarak ya da alınmaksızın evlendirme yetkisidir. Hanefiler velâyeti üç kısma ayırmışlar; *Nefse, Mala ve her ikisine birlikte velâyet*. Ancak konumuz nikâhta velayet olduğu için *nefse velayeti* açıklamak gerekirse, oda kendi içinde iki (*icbarî ve ihtiyarî*⁴⁰⁴) kısma ayrılır demişlerdir.⁴⁰⁵

Hanefilerin dışındaki diğer üç mezhepte kadınlar, bazı durumlarda onayları/rızâları aransa bile, ancak velîleri vasıtasıyla evlenebilecekleri için velâyetin çok büyük önemi söz konusudur. Bu mezhepler “*Velîsiz nikâh olmaz*”⁴⁰⁶ hadisini mutlak anlamında kabul ederek ve her konumdaki kadınların onayları alınsa bile sadece velîleri vasıtasıyla evleneceklerini söylemektedir. Hanefiler ise bu hadisleri tam ehliyetli olmayan kadınların ancak velîleri aracılığıyla evlenebilecekleri şeklinde hüküm/yorum çıkarmaktadırlar. Hanefiler’de âkıl/bâliğ (ergen) olan kadın, aynen erkek gibi velîsinin aracılığına gerek olmaksızın evlenebilir. Ergen kadının nikâh akidleri bağlayıcılığı (lâzım) akidlerden olmasından dolayı eşlerin veya velîlerin bozma yetkileri yoktur. Ancak kadının kefâet/denklik şartlarına uymaması halinde velî bu akdi feshetme hakkına sahiptir.⁴⁰⁷

Velayetin Şart olmadığını ileri sürenlerin delilleri de, Kur’an’da; “*Kadınların iddeti sona erdiğinde, onların kendi haklarında uygun şekilde yaptıklarından dolayı size*

⁴⁰² el-Hin, el-Buğa ve el-Şerbecî, *a.g.e.* , II/ 158 ; [Ebu Dâvud, 2083; Tirmizî, 1881(Ebû Mûsâ el-Eş’ari’den rivayetle)]; Cezirî, *a.g.e.* , VI/ 267-268.

⁴⁰³ İbni Hacer, *et-Tuhfetu'l-Muhtac*, VII/ 216-253; İbni Hacer, *el-Fevâi'l-Kebîr*. III/ 195-197; Cezirî, *a.g.e.* , VI/ 2066-2068.

⁴⁰⁴ Geniş bilgi için ‘Velayetin Tarifi’ bölümüne bakınız.

⁴⁰⁵ ez-Zuhaylî, *a.g.e.* , IX/ 149-150; Bilmen, *a.g.e.* , II/ 45-46; Danişman, a.g.m. , *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 8, 2006. s. 239-258.

⁴⁰⁶ Buhârî, Nikâh, 36; Ebû Dâvûd, Nikâh, 19; Tirmizî, 14, 17.

⁴⁰⁷ İbni Rüşd, *a.g.e.* , II/ 423; Apaydın, Aydın, Bardakoğlu ve Çağırıcı, *a.g.e.* , II/ 211-212; Cezirî, *a.g.e.* , V/ 2096; ez-Zuhaylî, *a.g.e.* , IX/ 149-150; Bilmen, *a.g.e.* , II/ 55-56; Bkz. Atar, “Nikâh” , *DİA*, XXXIII/ 116; İbni Abidin, *Reddu'l-Muhtâr*, Matbaatu'l-Mustafa el-Babî, Kahire ts. , II/ 296.

sorumluluk yoktur.”⁴⁰⁸, “Kocaları ile tekrar evlenmelerine”⁴⁰⁹ ve “Kadın başka biriyle evlenmedikçe bir daha kendisine helâl olmaz”⁴¹⁰ âyetleridir. Hadislerden de sıhhatinde ittifak edilen İbni Â’bbas’ın: “Dul kadın, evlenmesinde velîsinden daha yetkilidir. Kız da evlendirilirken ona danışılır. Onun muvafakatı da susmasıdır” hadisi gösterilmektedir.⁴¹¹

Şeyh eş-Şâvirî, Ebû Hanîfe’nin mezhebine göre, velî baba dedesi ise küçük oğul ve küçük kızı dul da olsalar, pahalı bir mehirle ya da dengi olamayan biriyle de olsa nikâh akdini yapabileceğini, baba ve dedenin dışındaki velîler ise pahalı bir mehir olmama ve dengi olması şartı ile evlendirebileceklerini bildirmiştir. Ancak bu velîlerin deli kızı evlendiremeyeceklerini, çünkü deli kızın iznine itibar edilmeyeceğini beyan etmiştir.⁴¹²

2.4.3.3. Mâlikîlerin Konuyu Ele Alış Şekli

Mâlikî’ler, velîlere, “kefalet nedeniyle velî” diye bir tarif vermektedirler. İmâm Mâlik’ten yapılan (Eşheb’in) rivayete göre; ‘hiçbir evlenme akdi velîsiz olmaz. Velînin bulunması evlenme akdinin sıhhati için şarttır’ demiştir.⁴¹³ Ailesini kaybeden yetim kızın bakımını/himayesini uzun bir süre üstlenen kişi, kızın evliliğinde de velîlik selahiyetini hak kazanır. Ancak bunun için de iki şartı ileri sürmüşlerdir:

1) Mâlikîlerin çocukların kendi babalarıyla geçirdikleri vakit gibi, şefkât, sevgi, muhabbeti oluşturan (esah kavle göre, dört ile on yıl gibi) bir zamanı birlikte geçirmiş olmalı.

2) Himayesine aldığı kız şeref (mal/güzellik) sahibi biri ise bu kişi ona velî olamaz. Velîsi hâkim olur.

Mâlikîlerden bir kısım âlimler, bu kız şeref (mal/güzellik) sahibi olup olmamasının önemli olmadığını, her iki durumda da bakımını üstlenen kişi onun evlendirilmesinde velî olamayacağını velîsinin hâkim olacağı görüşünü benimsemişlerdir.⁴¹⁴

Mâlikîlerde umumi/genel velî olanın nikâh akdini yapması zorunludur. Kabûl edilen genel görüş budur. Çünkü kadın kendi nikâhını kendisi yaparsa, bu geçerli olmaz.

⁴⁰⁸ Bakara, 2/ 240.

⁴⁰⁹ Bakara, 2/ 232.

⁴¹⁰ Bakara, 2/ 230.

⁴¹¹ İbni Rüşd, a.g.e. , II/ 424.

⁴¹² eş-Şâvirî, a.g.e. , s. 35.

⁴¹³ İbni Rüşd, a.g.e. , II/ 423; Bilmen, a.g.e. , II/ 57; Apaydın, Aydın, Bardakoğlu ve Çağırıcı, a.g.e. , II/ 211-212.

⁴¹⁴ Ceziri, a.g.e. , V/ 2076; ez-Zuhaylî, a.g.e. , IX/ 151.

Kadın eğer velîsi yoksa kendisi de normal sıradan bir kadın ise, Müslüman bir kişiyi velî tayin eder. Eğer şeref (mal/güzellik) sahibi bir kadın ise velîsi ancak hâkim olur hükmü esas alınarak kadın, hâkimi velîsi olarak atamak zorundadır.⁴¹⁵

İmam Mâlik, ‘kadının asabeleri –oğlundan başka- ona yakınlık derecelerine göre velîsidir’ demiştir. Bu görüşe göre düşünüldüğünde kadının asabeleri arasında ona en yakın olan kişi velîsi olur. Buna göre sıralama şöyledir; önce kadının oğlu, sonra babası, sonra ana/baba bir kardeşler, sonra bunların oğulları, sonra baba bir ana ayrı kardeşleri, sonra bunların oğulları, sonra babasının babası (dede) gelir demiştir. Mâlikilerde mucbir velî dede değil babadır. Babanın ölümünden sonra da babanın daha önce tayin ettiği kişidir.⁴¹⁶

2.4.3.4. Hanbelîlerin Konuyu Ele Alış Şekli

Hanbelîlere göre Şâfiî ve Mâlikîlerde ki gibi kadın velîsiz evlenemez, evlendiği takdirde nikâhı geçerli kabul edilmez. Yine kadın kendisini, kızını veya kız kardeşini başkasıyla nikâh akdini gerçekleştiremez. Buda sahîh olmaz. Çünkü nikâhta gereken şart yerine getirilememiştir, denilmektedir. Hatta velîsini izni dâhilinde olsa bile, kadın velîsinin dışında birisini vekil tayin ederek nikâhını kıydıramaz. Çünkü Hanbelîlerin görüşüne göre kadın duygusal olduğundan herşeyi akıl edemeyip çabucak olayların etkisinde kalabileceği endişesi mevcuttur. Kadına bu konuda güvenilemeyeceğini öne sürmüşlerdir.⁴¹⁷

Hanbelîlere göre kadını evlendirebilecek velîlerin sıralaması da şöyle dile getirilmiştir; Baba, babanın vefatından sonra da, daha önce tayin etmiş olduğu (vekîl/vasî), ihtiyaç üzere hâkim de velî kabul edilip, aynı anda bunları *mucbir velî* statüsünde görmektedir. Bu kişilerden sonrada velâyet sıralaması verâsetteki mal intikaline göre kabul edilmektedir.⁴¹⁸

2.4.4. Değerlendirme

Nikâhta velâyet konusun da Hanefîlerin dışındaki diğer üç mezhebe (Şâfiî/Mâlikî/Hanbelî) göre kadınların velîsiz evlenemeyeceği konusun da -bazı ufak görüş ayrılıkları ile birlikte- bir ittifak söz konusudur. Bu üç mezhebe göre; büyük, küçük, akıllı veya deli olsun bir kadın kendi başına evlilik akdi yapamaz. Dul kadın içinse velîsi onun onayını alamadan evlendirmesinin sahîh olmayacağı görüşü öne

⁴¹⁵ Ceziri, *a.g.e.*, V/ 2076; ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 151; İbni Rüşd, *a.g.e.*, II/ 423.

⁴¹⁶ İbni Rüşd, *a.g.e.*, II/ 428; ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 150-151.

⁴¹⁷ ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 153; Ceziri, *a.g.e.*, V/ 2108;

⁴¹⁸ Ceziri, *a.g.e.*, V/ 2078-2079; ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 153-154.

çıkmaktadır. Hanefiler ise bu son görüşe katılmayıp küçük ya da büyük deli kadın için velinin bulunmasını şart kabul etmişlerdir. Kadının dul ya da bâkire olması halinde ise istediği erkekle evlenmeye hakkı olduğu görüşünü benimsemiş oldukları ortadadır.⁴¹⁹

Bu mezheplerin hepsi de velileri, mücbir (zorlayıcı) ve mücbir olmayan diye iki kısma ayrıldığı konusunda görüş birliğindedirler. Ancak kimlerin mücbir olup olamayacağı konusunda görüş ayrılıkları mevcuttur. Baba ve dedenin mücbir veli oldukları konusunda Şâfîiler ve Hanbelîlerin ittifak ettikleri görülmektedir. Ancak Hanbelîler gerektiğinde hâkimin de mücbir veli olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Mâlikîler ise aynı görüşte olmayıp sadece babayı mücbir velî kabul ettikleri gibi, babanın tayin ettiği kişiyi de aynen baba gibi mücbir velî olduğu görüşünü kabul ediyorlar. Mâlikî mezhebinin genel görüşü olarak bakıldığında kadının her hâlükârda velisiz evlenemeyeceği ortadadır.⁴²⁰

Hanefilerde ise her velî mücbirdir. Ancak velî bazen baba bazen de dede olabilmektedir.⁴²¹

Nikâhta velâyet konusunda mezhepler arasındaki görüş ayrılıklarına rağmen sonuçta hepsinin temelde kadını, nesli ve aile korumunu korumaya yönelik olduğu görüşü hâsıl oluyor. Ancak günümüz sosyal çevrenin evlilik konusundaki ihtiyaçlarını karşılayabilecek görüşün Hanefî mezhebinin görüşü öne çıkmaktadır. Çünkü kadın toplum içinde eskiye göre aldığı eğitim/öğretim ile sosyal statüsü çok yükselmiş ve artık kadın evde bir tüketici/yük değil, maddi anlamda aileye katkı sağlamaktadır. Bazı aileler miras paylaşımı ve bu gibi durumları düşünerek kızların/kadınların evlenmelerine eskiye göre daha fazla engel olduklarını müşahade etmekteyiz.

Bu perspektiften baktığımızda kadınların/kızların evlenmelerinde velilerin tamamen devre dışı bırakılması yanlış bir davranıştır. Çünkü aile hayatında eşler arasında çıkacak problemlerin çözümü gerektiğinde yine velîlere/aile büyüklerine başvurmak zorunda kalmaktadırlar⁴²². Zaten, Hanefilerin velisiz evlenebilir demelerinin

⁴¹⁹ İbni Rüşd, *a.g.e.*, II/ 423-433; Ceziri, *a.g.e.*, V/ 2108-2110; ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 148-164; Apaydın, Aydın, Bardakoğlu ve Çağırıcı, *a.g.e.*, II/ 211-213; Bilmen, *a.g.e.*, II/ 55-58.

⁴²⁰ İbni Rüşd, *a.g.e.*, II/ 423-433; Ceziri, *a.g.e.*, V/ 2108-2110; ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, IX/ 148-164; Apaydın, Aydın, Bardakoğlu ve Çağırıcı *a.g.e.*, II/ 211-213; Bilmen, *a.g.e.*, II/ 55-58.

⁴²¹ Geniş bilgi için bkz. Ceziri, *a.g.e.*, V/ 2080-2081.

⁴²² Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Canel, Azize Nilgün, *Evlilikte İletişim ve Yaşam Becerileri*, T.c. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2012. Ünite 4-7.

yanında velî kendi statüsüne uygun/küfüv olmayan bir erkekle kızının evliliğine (çocuk doğurmayana kadar)itiraz edebilme hakkının saklı olduğu da unutulmamalıdır.⁴²³

---

⁴²³ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Köse, Saffet, “İslam Hukukuna Göre Evlenmede Velâyt”, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sayı: 2, 2003, s. 101-116; Geniş bilgi içinNikâh Sözleşmesinde Veli'nin durumuna bkz. <http://www.suleymaniyevakfi.org/arastirmalar/nikah-sozlesmesinde-veli.html> (22.01.2013).

SONUÇ

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde Cumhuriyet döneminde yetişmiş önemli bir ilim ve irşad adamıdır. O, bir mutasavvıf olmakla birlikte bölge insanının karşılaştığı birçok dini ve fikhî meseleleler ile de ilgilenmiş, birçok konuda risale ve kitaplar telif etmiştir.

Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî, Şeyh Süleyman es-Siirdî'ye ait olan *Nuru's-sabah fi ahkâmi'n-nikâh* adlı eserin muhtasarı olan *Nehcü'n-nikâh fi ahkâmi'n-nikâh* ismi eserinde Şâfiî fikhına göre evlenme akdinin rüknünü oluşturan *sîğa*, *zevç*, *zevce*, *şahitler* ve *veli*'de bulunması gereken şartları ve bunlarla ilgili konuları ele almıştır.

Biz bu çalışmamızda eş-Şâvirî'nin hayatını ve *Nehcü'n-Nikâh fi Ahkâmi'n-nikâh* adlı eserinde ele alınan aile hukuku/evlenme ile ilgili konuların çerçevesini vermeye ve bunlardan günümüz açısından önemli olan bazılarını fikhî açıdan değerlendirmeye çalıştık.

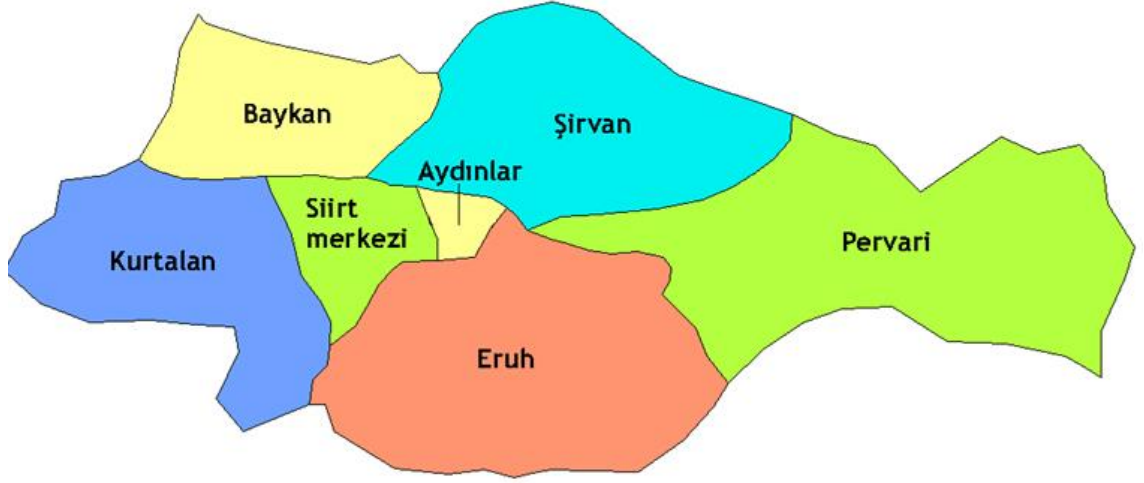
Şeyh eş-Şâvirî eserinde evlenme ile ilgili konuları genel olarak Şâfiî fikhına göre ele almakla birlikte, fıkhîta taklîd ve telfik konusuna yer vererek *nikâh akdinde kullanılan lafızlar (sîğa)*, *küçüklerin evlendirilmesi*, *evlilikte denklik (kefâet)* ve *evlenmede velâyet* gibi konularda diğer mezheplere göre de âmel edilebileceğini ifade etmiştir.

Çalışmamızda özellikle *nikâh akdinde kullanılan lafızlar (sîğa)*, *küçüklerin evlendirilmesi*, *evlilikte denklik (kefâet)* ve *evlenmede velâyet* gibi konuları Şaviri'nin ve bilinen dört önemli mezhepte nasıl ele alındığını ve bu konuların günümüzde nasıl değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaya çalıştık.

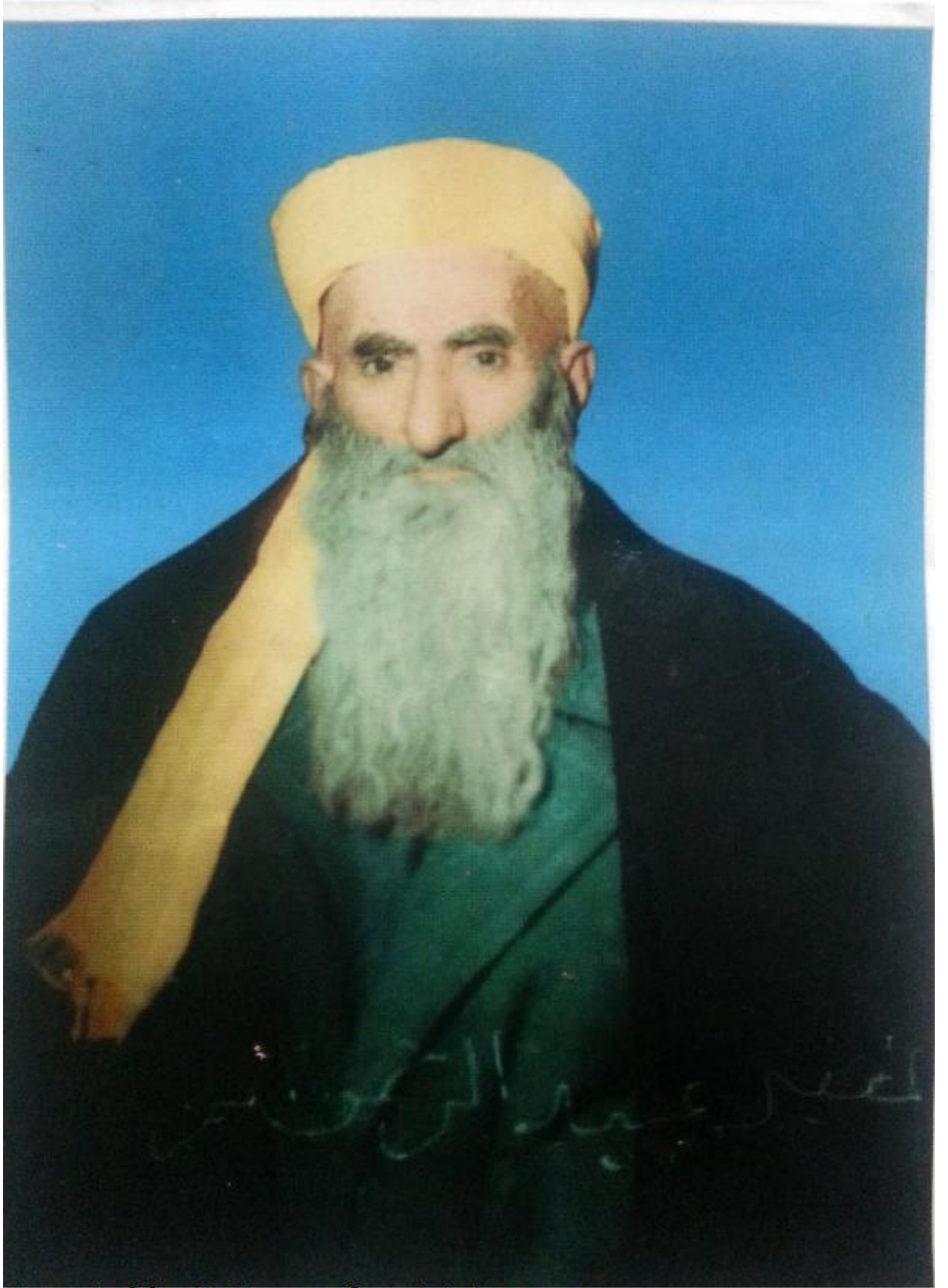

EKLER

TÜRKİYE GENEL HARİTASI

EK:1) TÜRKİYE/SİİRT İL GENEL HARİTASI

Generated by CamScanner from intsig.com

EK:2) Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî (1974)

EK:3) Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin kabrinin dışardan fotoğrafıdır.

**EK:4) Seyh İbrahim Hakkı el-Cezerî el-Basretî ez-Zebarî el-Helebî el-Halidî (1963)
(Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin ilmi/tasavvufî icazet aldığı hocasıdır.)**

EK:5) Şeyh Süleyman es-Süirdî (1971/72)

كتاب
نور الصباح
في
اعظام النطع

—
للعالم الفاضل الشيخ سليمان
ابن الشيخ عبدالله الخالدي
النقشبندي الاسعدي
متع الله المسلمين
بحياته

مذيل

بحواش للمؤلف تحمل الفاظه وتكشف عن مشكلاته

وبابه

كتاب كشف القناع عما يحرم من النساء بنسب او رضاع
له ايضاً

قام بشرحه على نفقته فضيلة الاستاذ
الملا احمد بن الملا محمد الزفني
- من بلدة القامشلي -

EK:6) Şeyh Süleyman es-Süirdî'nin *Nuru's-Sabah fi Ahkâmi'n-nikâhisimli* eserin
Kapak fotokopisidir.

كِتَاب
نَهْجِ النَّجَاحِ مُخْتَصِرُ نُورِ الصَّبَاحِ
فِي أَحْكَامِ النِّكَاحِ

تَأَلَّفَ

العالم الفاضل الأستاذ الحاج الشيخ عبد الرحمن

ابن الشيخ محي الدين العمري الشافعي

الفتشيدية الأردني البرقي

الميراث مع الله السليمان

بمؤلفه حياته

امينة

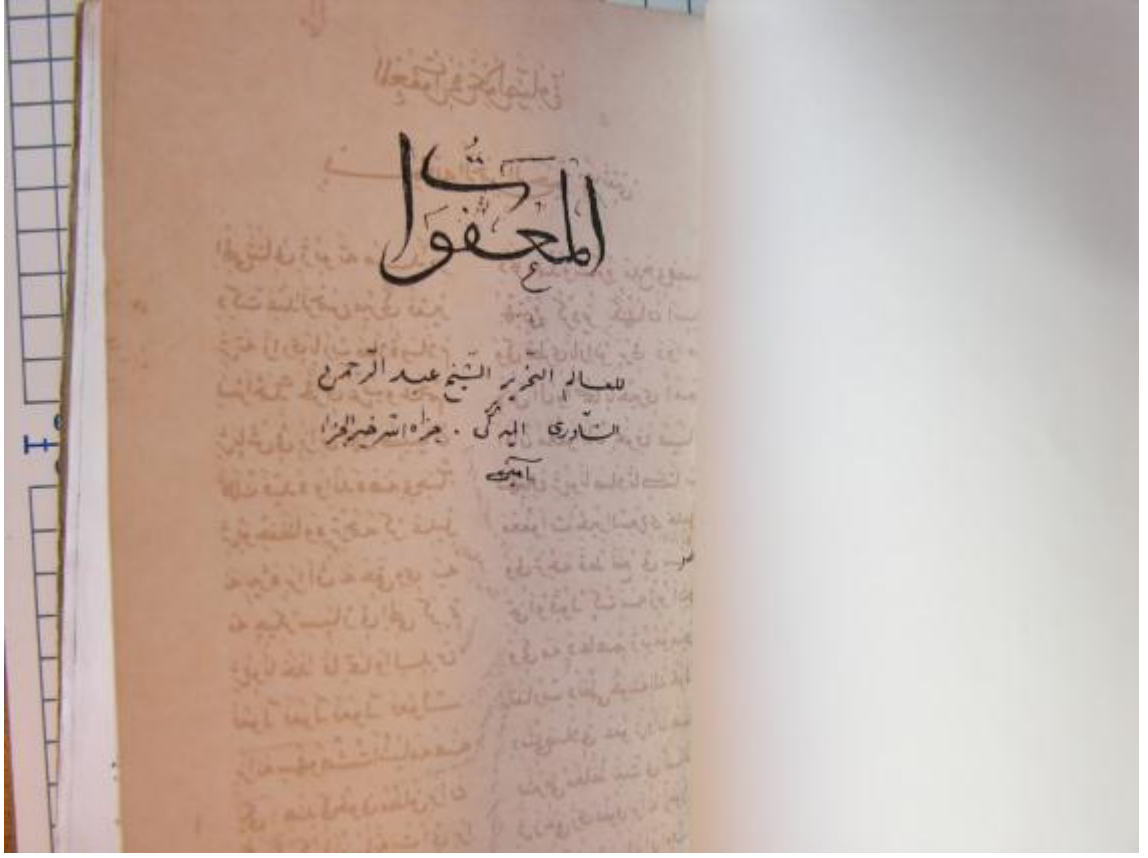

الجبل والام الطلق فقد تموت او تعيش ضعيفة معرضة لامراض خطيرة وكذا اولها
في خاتمة ؛ نسئل الله حسنها قال في تذكرة القليوبي في الطب .
تنبيه . يطيب اجماع ليلة الإثنين ليكون حافظاً لكتاب الله راضياً بما
قسم الله له . وليلة الثلاثاء يكون سخيّاً تقيّاً . والخميس يكون فقيهاً فاهماً
والجمعة يكون مباركا محمودا في اموره . لا الاربعاء لئلا يكون سفاكاً للدماء
من اموان الظلمة . ولا ليلة السفر لئلا ينفق ماله في المعاصي ولا ليلة اول الشهر
خشية الجون . ولا نصفه خشية صرعه ولا آخره خشية كونه كذاباً او
ساحراً ولا ليلة عيد الفطر خشية كونه عاراً او عاقراً ولا ليلة عيد الاضحى
خشية زيادة اصابه او نقصها ولا في الشمس خشية نحوسته ولا تحت النجوم
خشية سؤفه ولا تحت الشجرة خشية موته بقتل او سم او غرق ولا للقبلة -
خشية ترك الصلاة ولا وقت الظهر والعصر خشية كونه احولاً وكثرة الكلام
نورث كونه اخرس او ابرت . والله اعلم آه .

وصلّى الله على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه

وسلم والحمد لله ربّ

العالمين

EK: 9) *el-Ma'fuvvât*'in el yazması kapak fotkopisi

EK: 10) *el-Ma'fuvvât* in el yazması Fihrist fotkopisi.

العقيدة الكردية

تأليف

العالم النحرير والجهيد الشهير ذي العلم والعرافة
الأستاذ الشيخ عبدالرحمن الفاروقى البهت الميركى

رحمه الله آمين

Generated by CamScanner from intsig.com

EK:11)el-Akâidu 'l-Kurdiyyetu isimli eserin el yazması kapak fotokopisi.

مرآة الإعراب جادة الصواب
في النحو بلغة
الأكراد

نألف
العالم النزيير والمجهذ الشهير ذي العلم والمرفان الأستاذ
الشيخ عبد الرحمن الفاروقى البهنسى البركى رحمه الله
آمين

فداء، آمين، بس، هرچی منون اونکیره به، زحمتت فعال ژنلاوئی
 ژبوهره وکی: نزال، تراك، نظار، بذار، قزالك، ژرباعی دولفظ مسوع
 لسرفعلاوله وکی: قرقار، عغار، هنان ای تفسیره کرنه اسم فعل بمعنی
 اعنی مثلا، هنان گوته: حروفی ندائی هئی اسم فعل، هم حرفان دستی کولیه
 وکی: وازیده . هم تو بزان، اصولی اسما، العدوان دازده کله نه
 واحد حتی عشرتی ومائة والنی، بیره: واحد اثنان، واحده اثنان یان
 نستان، ثلاثة. أربعة. خمسة. ستة. سبعة. ثمانية. تسعة. عشرة. ثرو
 مذكران، ثلاث. أربع. خمس. ست. سبع. ثمان. تسع. عشر. ژبوهره نشان
 احد عشر، اثنا عشر، احد عشر، اثنا عشر، ثلثة عشر حتی تسعة عشر
 ثلث عشر حتی تسع عشر، عشرون، ثلاثون، أربعون، خمسون، ستون.
 سبعون، ثمانون، تسعون، ژبوهره وان، احد وعشرون، احد وعشرون
 پاشی بعضی بلفظی پور حتی تسع وتسعين، مائة، ألف، مائتان الفان، ژبوهره وان
 پاشی بعضی زانوی لسروان درسته بعکسی، درسته د عشرة د اوقتی ترکیبی
 سکوناشینی وکجهازیان، ان کسراوی وکجهامیان، درسته د ثمانی عشرة
 د افتحایانی واسکاناوی، حذفای دکل فتحانوی شاذه، تميز ثلاثة حتى
 عشرة بحر واه مجموعه لفظایان معنی الاثلاثه حتى تسعائة، تميز احد عشر
 حتى تسع وتسعين منصوبه مفرده دائما، اسباطا د: عشرة اسباطا، دا
 بدله، تميز مائة، ألف، تسعائة، جمعا وان، بحر مفرده، واحد اثنان
 تميز وان تین لور لفظی وکجهامیان دکت جمعیه ژبوهره ده وکی رجل جلا
 وکی معدود مؤنث لفظ مذکر بت وکی لفظی: شخص ژبوهره کیان بعکسی
 وکی

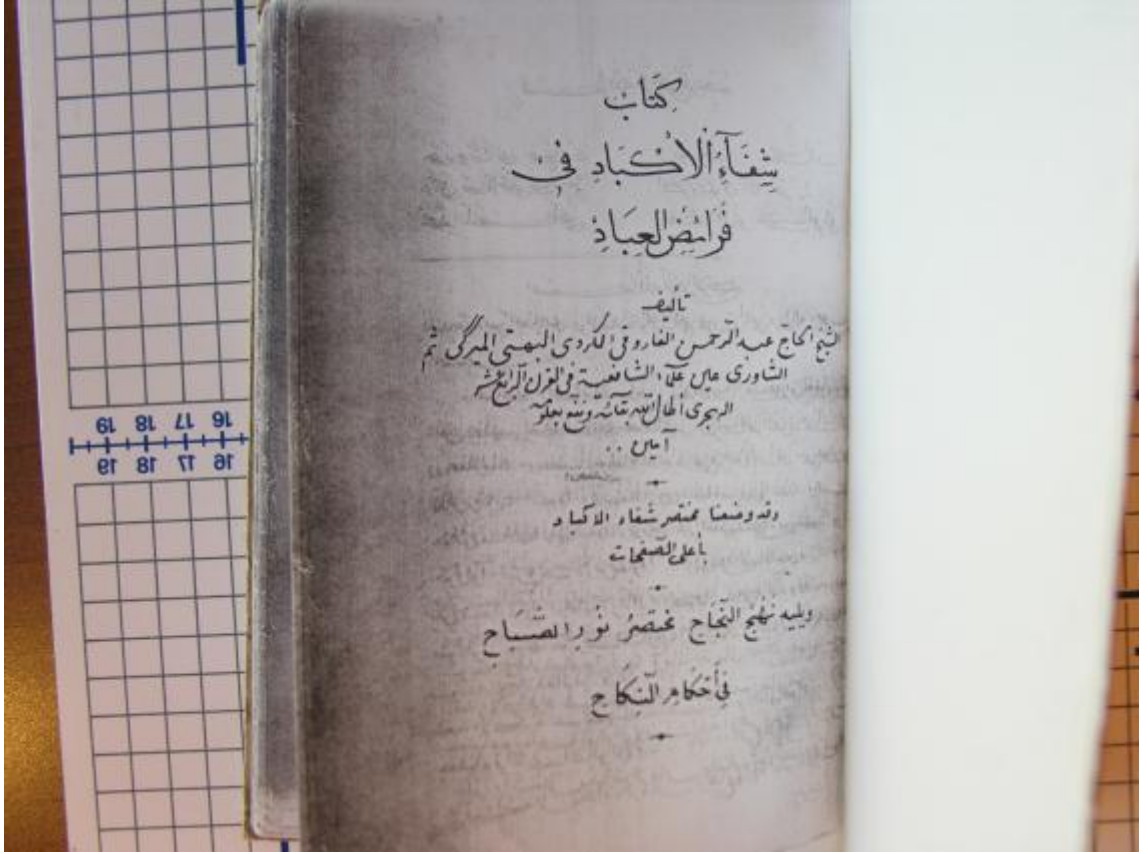

فهرست مرآت العرب بسجادة العلوب

موضوع	صفحة	موضوع	صفحة
خطبة الكتاب . توران اقليم	١٨	توران در حجاب . نوع واحد	١٨
تور دست به کف عالم محمد و پیر	١٩	نوع الماخرس . نوع ثالث	١٩
نظر لفظو حقیقی بیان حکمی	٢٠	والقیاسیه منهاست معلول	٢٠
توران صحرى خود تا آینه	٢١	والصنوییه منهاست معلول	٢١
م توران چندتقیات متخلدش	٢٢	الماس و جیشیح من کشتت	٢٢
کلمه راضیه . اسم کلمه فعل کلمه	٢٣	الماس اولو العاقل	٢٣
حرف کلمه . سه روز خولوس نام	٢٤	عالم قیاسی نهی من مملو	٢٤
مهرب اوه کربیت معلول و موجد	٢٥	توران جهان کوند عالمی	٢٥
عالم اوه و خاتمه امراس . معلول	٢٦	الماس اولو العاقل . معلول	٢٦
نوع اولو معلول	٢٧	معلول بالاسماء	٢٧
توران چند لفظ موضع ترکیب	٢٨	توران اولو العاقل	٢٨
م توران معلول	٢٩	توران اولو العاقل	٢٩
م توران معلول	٣٠	توران اولو العاقل	٣٠
م توران معلول	٣١	توران اولو العاقل	٣١
م توران معلول	٣٢	توران اولو العاقل	٣٢
م توران معلول	٣٣	توران اولو العاقل	٣٣
م توران معلول	٣٤	توران اولو العاقل	٣٤
م توران معلول	٣٥	توران اولو العاقل	٣٥
م توران معلول	٣٦	توران اولو العاقل	٣٦
م توران معلول	٣٧	توران اولو العاقل	٣٧
م توران معلول	٣٨	توران اولو العاقل	٣٨
م توران معلول	٣٩	توران اولو العاقل	٣٩
م توران معلول	٤٠	توران اولو العاقل	٤٠
م توران معلول	٤١	توران اولو العاقل	٤١
م توران معلول	٤٢	توران اولو العاقل	٤٢
م توران معلول	٤٣	توران اولو العاقل	٤٣
م توران معلول	٤٤	توران اولو العاقل	٤٤
م توران معلول	٤٥	توران اولو العاقل	٤٥
م توران معلول	٤٦	توران اولو العاقل	٤٦
م توران معلول	٤٧	توران اولو العاقل	٤٧
م توران معلول	٤٨	توران اولو العاقل	٤٨
م توران معلول	٤٩	توران اولو العاقل	٤٩
م توران معلول	٥٠	توران اولو العاقل	٥٠
م توران معلول	٥١	توران اولو العاقل	٥١
م توران معلول	٥٢	توران اولو العاقل	٥٢
م توران معلول	٥٣	توران اولو العاقل	٥٣
م توران معلول	٥٤	توران اولو العاقل	٥٤
م توران معلول	٥٥	توران اولو العاقل	٥٥
م توران معلول	٥٦	توران اولو العاقل	٥٦
م توران معلول	٥٧	توران اولو العاقل	٥٧
م توران معلول	٥٨	توران اولو العاقل	٥٨
م توران معلول	٥٩	توران اولو العاقل	٥٩
م توران معلول	٦٠	توران اولو العاقل	٦٠
م توران معلول	٦١	توران اولو العاقل	٦١
م توران معلول	٦٢	توران اولو العاقل	٦٢
م توران معلول	٦٣	توران اولو العاقل	٦٣
م توران معلول	٦٤	توران اولو العاقل	٦٤
م توران معلول	٦٥	توران اولو العاقل	٦٥
م توران معلول	٦٦	توران اولو العاقل	٦٦
م توران معلول	٦٧	توران اولو العاقل	٦٧
م توران معلول	٦٨	توران اولو العاقل	٦٨
م توران معلول	٦٩	توران اولو العاقل	٦٩
م توران معلول	٧٠	توران اولو العاقل	٧٠
م توران معلول	٧١	توران اولو العاقل	٧١
م توران معلول	٧٢	توران اولو العاقل	٧٢
م توران معلول	٧٣	توران اولو العاقل	٧٣
م توران معلول	٧٤	توران اولو العاقل	٧٤
م توران معلول	٧٥	توران اولو العاقل	٧٥
م توران معلول	٧٦	توران اولو العاقل	٧٦
م توران معلول	٧٧	توران اولو العاقل	٧٧
م توران معلول	٧٨	توران اولو العاقل	٧٨
م توران معلول	٧٩	توران اولو العاقل	٧٩
م توران معلول	٨٠	توران اولو العاقل	٨٠
م توران معلول	٨١	توران اولو العاقل	٨١
م توران معلول	٨٢	توران اولو العاقل	٨٢
م توران معلول	٨٣	توران اولو العاقل	٨٣
م توران معلول	٨٤	توران اولو العاقل	٨٤
م توران معلول	٨٥	توران اولو العاقل	٨٥
م توران معلول	٨٦	توران اولو العاقل	٨٦
م توران معلول	٨٧	توران اولو العاقل	٨٧
م توران معلول	٨٨	توران اولو العاقل	٨٨
م توران معلول	٨٩	توران اولو العاقل	٨٩
م توران معلول	٩٠	توران اولو العاقل	٩٠
م توران معلول	٩١	توران اولو العاقل	٩١
م توران معلول	٩٢	توران اولو العاقل	٩٢
م توران معلول	٩٣	توران اولو العاقل	٩٣
م توران معلول	٩٤	توران اولو العاقل	٩٤
م توران معلول	٩٥	توران اولو العاقل	٩٥
م توران معلول	٩٦	توران اولو العاقل	٩٦
م توران معلول	٩٧	توران اولو العاقل	٩٧
م توران معلول	٩٨	توران اولو العاقل	٩٨
م توران معلول	٩٩	توران اولو العاقل	٩٩
م توران معلول	١٠٠	توران اولو العاقل	١٠٠

EK:15) *Mir'atu'l-'rab* el yazması fihrist fotokopisidir.

EK: 16) *Şifau'l-Ekbad fi ferâizi'l-Î'bâd*'ın el yazmasıkapak fotokopisidir.

EK: 17) *Şifau'l-Ekbad fî ferâzi'l-îbâd*'ın el yazması son sayfa fotokopisidir.

كِتَاب
شِفَاءِ الْأَكْبَادِ فِي
فَرَائِضِ الْعِبَادِ

تأليف
الشيخ الحاج عبد الرحمن الفاروق الكروبي البهتي الميركي ثم
الشاوري عيان علما الشافعية في القرن الرابع عشر
الهجري أطال الله بقاءه ونفع بعلومه
آمين ..

وقد وضعنا مختصر شفاء الأكباد
بأعلى الصفحات

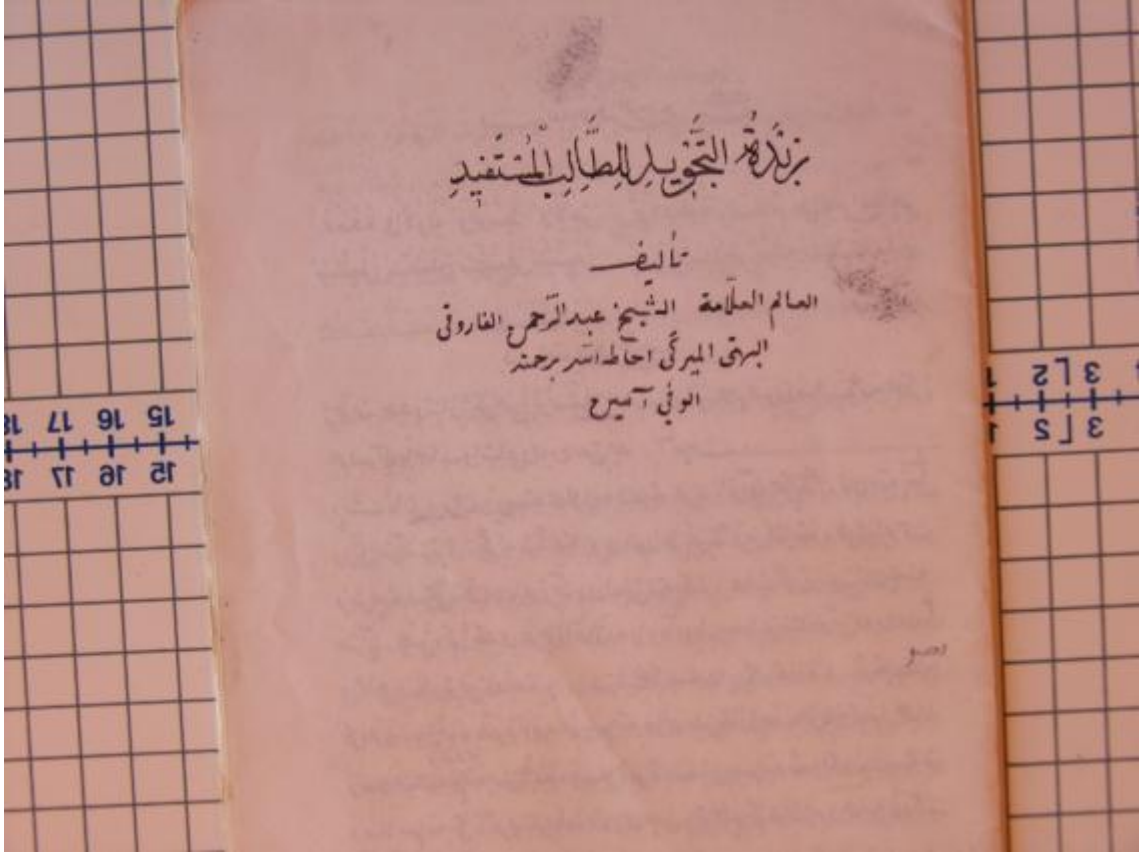
ويليه نهج النجاح مختصر نور الصباح
في أحكام النكاح

خاصی صریبانانی :-	سئله به بزلف
بستو چار بنف ترکه	سئله هشت بن تم
یارب بکه تو احسان	سرمزگی عبد الرحمن
دنیای آخرتی ده	دخنا خانی ده
زبازنا احمدی	یکی بگل روی عبد
دینا قبول کی تمام	یکی ز خیر قیام
نفع بجز دوا چیکی	دائم شون مه قدر یکی
سیرکه مه الهی	ز مناهی هم دواهی
ابا و امهاتان	اخوه و اخواتان
آخابو اهلی وفا	بجز منا مضمفی :-
إصلاح که مه زهرینه	ام نیمی طاری قه
هزاروسی صد و شست	بیخ تار بخاوی گشت
صل و سلم علی	محمد از سلا
برحمة للعالمین	واله اجمعین
ثم الحمد لله	لا اله الا الله

محمد رسول الله .

کود دونه بوشافله حاصلی اول کوچلونهن اوترکه نه بی پاشی کوشا ددهن او نیجی
 مسلی و حارانگه کسای سرتلی بیان لسری بی مثلا . وصلی الله علی سیدنا
 محمد و علی اله و صحبه کلاما ذکرت و ذکره الذکرون و کلاما غفل عن ذکرت و ذکره
 العناقلون و سلم تسلیم کتبا کذلک و علی جمیع الانبیاء والمرسلین
 و آل علی و صحب کل اجمعین و الحمد لله اولاً و آخراً
 و ظاهر و باطننا الی یوم الدین .

EK: 20) *Zubdetu't-Tecvid li't-talibi'l-Mustefid* eserinin el yazması kapak fotokopisidir.

فهرست زیادة التمجید

۱۸

صحة	الموضوع	صحة	الموضوع
۷	باب حکم البعوض والاستعاذة	۹	باب الادغام النسبية
۳	باب الامة الاصلی الطبیعی	۱۰	الإظهار القرية
۳	المد المتصل الواجب	۱۰	التفصیة
۳	المد المتصل الحائر	۱۰	حکم اقراء
۴	المد الاخر	۱۱	نقطة الله جل جلاله
۴	المد العارض للحائر	۱۱	باب السكات
۵	المد القصر	۱۱	باب السكوة
۵	المد المتصل بهما الضمير	۱۲	الحاق الالفات السج منه
۶	توزان همجي ما تنقلب به	۱۲	باب الوقوف
۶	باب الترتيب والترتیب الساكنة	۱۳	الخارج سبعة عشر
۶	الانقلاب	۱۴	العلامات
۷	الادغام بلاغنة اربع	۱۵	القرء السبع مع التلاويح
۷	الإظهار	۱۶	الذکر المستعمل بعد الضم
۷	الإختار	۱۶	الدعاء بعد ختم القرآن
۸	ادغام المثليين	۱۷	تم
۸	مياساكن		
۹	ادغام المتجانسين		
۹	ادغام المتقاربيين		

EK: 21) Zubdetu't-Tecvid li't-talibi'l-Mustefid eserinin el yazması fihrist fotokopisidir.

۱. اَعْلَمُ : تَوْزَانِ اِي مَزْدَ وَمَذْكَوْرِ عَنَّا طِبْ وَذَهْنِيَّةُ (اِنَّ التَّصْرِيفَ) . تَحْقِيقُ
 حَيْكِهِ مَعْنَى لَفْظِ تَصْرِيفٍ يَهْ (فِي اللُّغَةِ) دَلْفَتِي عَرَبِيًّا نَدَا (التَّغْيِيرُ) تَغْيِيرُهُ
 تَغْيِيرِيَّةٌ : اِحْدَاثُ شَيْءٍ يَبْدَا كَرِنَا شَيْئًا يَهْ . لَمْ يَكُنْ قَبْلَهُ . تَوْنِبَتْ ثَرْبِيَا وَيُحْ
 وَقْتِي . كَالِ كِتَابَةِ عَلِيِّ الْقُرْطَابِيِّ وَالشَّيْخِ عَلِيِّ الْجَيْسِيِّ . هُوَ وَكِي نَفْسَانِدْنَا سِرْكَا غَدِي
 بَرَفَا سِرْجِي (فِي الصَّنَاعَةِ) حَيْكِهِ مَعْنَى اَعْظَى تَصْرِيفٍ يَهْ دَصْنَاعَتَا يَعْنِي
 اصْطِلَاحًا صَرَفِيًّا نَدَا (تَحْوِيلُ الْاَصْلِ الْوَاحِدِ) وَرَكْرَانِدْنَا اَصْلِي وَاحِدَةً : كَوْمَصَدِّ
 (اِلَى اَمْتَلَةٍ مُخْتَلِفَةٍ) بِبَالِ هَذَا اَمْثَلِي مُخْتَلِفَةٌ كَوْمَا ضِيَّةٌ مُضَارِعَةٌ بِحَدِّهِ
 اَمْرُهُ نَهْيُهُ اِسْمُ فَاعِلِهِ اِسْمُ مَفْعُولِهِ صِفَةُ الْمَشْبَهَةِ يَهْ اَفْعَلُ التَّضْيِيلِ اِسْمُ زَمَانَةٍ
 اِسْمُ مَكَانَةٍ اِسْمُ اَلِيَّةٍ شَرْبُوحَةٍ (لِمَعَانٍ مَقْصُودَةٍ) شَرْبُوحَةٌ مَعَانِي مَقْصُودَةٍ
 (لَا تَحْصِلُ) حَاصِلٌ نَابِسٌ اَوْ مَعَانِي مَقْصُودَةٍ (الْاَبْهَاءُ) الْاَبْوَانُ اَمْثَلِي مُخْتَلِفَةٌ
 اَعْلَمُ : اَمْرُهُ اَمْرُ خَاصَّةٍ خَطَابٍ عَامَةٍ شَامِلَةٍ شَرْبُوحَتِي مِنْ يَعْرُوفُ وَيَسْمَعُ
 اَمْرِي خَاصٌّ وَكِي نَهَا قَوْلِي تِيَهْ : يَازِيدُ اِقْرَأْ كِتَابِي . اَمْرِي عَامٌ وَكِي نَهَا قَوْلِي اَعْمِي يَهْ
 يَارِجَلَا خَذْبِيكِي . اَصْلِي اِنَّ التَّصْرِيفَ التَّصْرِيفُ بُوَا اَصْلِي التَّصْرِيفُ اَتَّصْرِيفُ بُوَا
 اَصْلِي اَتَّصْرِيفُ التَّصْرِيفُ بُوَا اَصْلِي التَّصْرِيفُ تَصْرِيفُ بُوَا اَصْلِي تَصْرِيفُ تَصْرِيفُ
 بُوَا بَحْرَتِي وَيْ صَرْقُ بُوَا لَوْزْنَا فَعْلُ بُوَا . حِينَا وَكُوَا رَادَةٌ كَرُوَا ضِعْفِي لَغْتِي عَرَبِيًّا مَزِيدٌ
 لَفْظِي بَكْتُ شَرْبُوحًا لَغَا بَحْرَتِي خَوْنُ تَائِكِي مُفْتَوِّحَةٌ رَأْوَلَقَةٌ زَيْدَةٌ كَرَفَادُ الْفَعْلِ
 سَاكِنٌ كَرْتِكْرَارِ عَيْنِ الْفَعْلِي كَرِ عَيْنِ الْفَعْلِ اَوَّلِي مَكْسُورٌ كَرِ بُوَا تَصْرِيفُ . اِحْتِمَاا
 مَثَلِيْنَا نَبُوْتِيْلَهُ لِسَرِسَانِي مَكْرُوَهَةٌ دَكْلَامِي عَرَبِيًّا نَدَا لَوْرَا عَرَبِ طَالِبِي تَغْيِيرِيَّةٌ

(بوجبات)

لذكَ سببويه ناتي هناك ظروفى مخصوصه نه نه جارينه لسرفعلى بدلوا
 اختصا صاوان بطروفين معينه قه زغير مئحل مدق هروكى دشره ديان
 همى اسمائين لنان سببويه هروكى مراحى داهائيه مدق مدقه بفتح اصل
 مدق مدقه لسرفياسى هرچى مصدر مرته زتللاشى مجرد مصدر وى
 بى تا بت لسروزنا ضعله بسكونا نابينا دوتخاندا وكى ضربه ايتنه اتيانه
 لقبته لقائه شاذن بكسرافائى زبونوجه وكى ضربه زغيرى تلاشى مهكوت
 هردوتين لسروزنا مصدر مستعمل فرق بقرائنايه وكى دخرجه حسنة .

اللهم سلم ايماننا وعاقتنا عن الاقتلاد وضاعف اجورنا مثال

الامثال واغسل جوفنا عن سوء الفعالة ، وجنبنا عن النقص

والجنصر فى الحاد والمال وخذ بنا صيتنا الى الف خيرات

وافرق بيننا وبين الوساوس والهزات بجرمة

سيدنا محمد صلى الله تعالى عليه وعلى اله و

صحه وسلم سيد السادات .

- 1 - مَدْحُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

باسم الجبار الكلام . بحمد الحميد شعار النظام
يقوم الرسول محتايا الكرام . عليه الصلوة عليه السلام
مدح النبي صعود السما نفهم ونخصص بلى عمما
وأهد على ذاة بالذوام . عليه الصلوة عليه السلام
ولا شئ افضل من ذاته . سو حاربه فاتح قلبه .
وارسل للعالم بالتمام . عليه الصلوة عليه السلام
واين المسيح واين الكليم ونوح واسماعيل ابراهيم
غدا للنسب كالأمام . عليه الصلوة عليه السلام
وما يتلى كشمس النهار . هـ مالك الكفر قد استنار
أدوم الصلوة لرهم اللئام . عليه الصلوة عليه السلام
براهينه أمي كل الصدأ بفرقانه غار سبال الردا
فانصرو قول بحسن النظام . عليه الصلوة عليه السلام
تظهر تطيب بأعباه تحبب تأدب بأدابه
تذلل لذيده كمين اللجام . عليه الصلوة عليه السلام
على الذنوب ابك بسبك الدموع بحسن خضوع وتلخص
فصلوا على الشافع بالسلام . عليه الصلوة عليه السلام
تحرق تليفه تأسب به . تفرق تحرق تشرق به .
نصوح صار غاشل جرح الشهام . عليه الصلوة عليه السلام
لعل الشفيق الرؤوف الرحيم . اجاب ويرضى بأذن الكرم
فيا ينبتى للذيا يستهيام . عليه الصلوة عليه السلام

Generated by CamScanner from intsig.com

EK: 24) Hz.Muhammed (s.a.v.) Hakkındaki Kasidesinin el yazma fotokopisidir.

KAYNAKÇA

- Abdülhamid, Muhammed Muhyiddin, *el-Ahvâlü 'ş-Şahsiyye Fi 'ş-Şeriatü'l-İslâmiyye*, Yayınevi y. , Beyrut, 1984.
- Acar, H. İbrahim, “İslâm Hukukunda Evlenme Ehliyeti Bakımından Küçüklerin Evlendirilmesi Problemi”, *Dinî Araştırmalar*, 2003.
- Ahmet b. Hambel Ebû Abdullah b. Muhammed (164/835), *Müsned*, Müessesetü'r-Risale, Mısır 1970.
- Aktan, Hamza, “Kefâet” *DİA*, Ankara 2002.
- Atar, Fahrettin, “Nikâh” *DİA*, İstanbul 2007.
- Bâcuri, İbrahim'ul-Beycûrî (825/1422), *Haşiyetu'l-Bâcuri âlâ Şerhi'l-İbnü'l-Kasım*, Dârü'l-İhya, Mısır H. 1279.
- Bayındır, Abdulaziz, “Âdab” mad.*DİA*, İstanbul 2007.
- Baz, İbrahim, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Irak ve Suriye'ye Göç Eden Cizreli Âlim ve Sufiler”, *Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre*, (Uluslararası Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre Sempozyumu, 14-15 Nisan 2012 Bildirileri), Editör, Doru, M.Nesim, İstanbul 2012, s. 239-255.
- “Şırnak Bölgesindeki Nakşî Şeyh Aileleri ve İdil'de Yaşayan Mutasavvıflar” *Geçmişten Günümüze İdil Sempozyumu*, İstanbul 2011, s. 347.
- Beyhakî, Ebu Bekir Ahmed bin Hüseyin, (458/1065), *Sünen-i Kübrâ*, Dairetu'l-Meârif, Hatdarabat ts.
- Bilmen, Ömer Nasuhî (1348/1971), *Hukuki İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye*, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1988.
- Kur'an-ı Kerim Türkçe Meâlî Aslisi ve Tefsiri*, Sentez Yayınları, İstanbul 1996.
- Bingöl Abdulkadir, *Kulilkên Baxê Botan*, Enstîtuya Kurdî ya Amedê, Gulan, 2008.
- Buceyrimî, Eş-Şeyh Süleyman el-Buceyrimi (H.1221), *Buceyrimî Âla'l-Hatib*, Daru'l-Fikir, Basım y.y. 1401/1981.
- Buharî, Muhammed b. İsmail (256/866), *el-Camiû's-Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, Akçağ/Zaman Yayınları, İstanbul ts.
- Canel, Azize Nilgün, *Evlilikte İletişim ve Yaşam Becerileri*, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2012.
- Cezîrî, Abdurrahman Cezîrî, *Dört Mezhebe göre İslâm Fıkhu*, Çev. Keskin, Mehmet, Çağrı Yayınları, İstanbul 1993.
- Çağmar, M.Edip, “Molla Halil el-İs'rdi'nin *Risaletü fi İlmi't-Tecvid* Adlı Eseri” , Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, Sayı, 2. Diyarbakır, Kasım 2009.
- Çelebi, İlyas, “Beyan” , *DİA*, İstanbul 2007.

- Danışman, Muhammet Ali, “İslâm Hukukuna Göre Evlilikte Velâyet ve Kapsamı” , *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy.8, 2006.
- Deylemi, Şireveyh bin Şehrdar bin Şireveyh ed-Deylemi el-Hemedani, Ebu Şüca’ (509/1115), *Müsned-i Deylemi/Firdevs-ül-Ahyar Nikâh*, Basım y.y. 1990.
- Durmuş, İsmail ve Pala, İskender, “İstiâre” DİA, İstanbul 2007.
- Dödüren, Hamdi, *Delilleriyle Aile İlmihali*, Erkam Yayınları, İstanbul 2004.
- Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş’as es-Sicistânî (275), *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, V, Nikâh, 2.
- Ebu Zehra, Muhammed, *el-Ahvâlî ş-Şahsiyye*, Yayınevi yok, Kahire 1957.
- El-Aynî, Bedruddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed (855), *el-Bidâye Fî Şerhi ’l-Hidâye*, Yayınevi y. Beyrut, 1990.
- El-Eskalanî, İbnu’l-Hacer, El-Hafız Şihabuddin Ebul Fadıl el-Eskalanî el-Ma’ruf bi İbnu’l-Hacer(852), *Haydu’s-Sâri Li Fethi ’l-Barî Fi Şerhi ’l-Buharî*, Matbaatu Mustafa el-Babi el-Halebî-Mahmud Nasru’l-Halebî, Kahire 1387/1959.
- El-Melibari, Zeynuddin bin Abdulaziz el-Melibari (h.987), *İnetü ’talibin Metni Fethu ’l-Mu ’în Tercümesi*, çev. Acat, Mithat, Anıl Matbaâ ve Ciltevi, Ankara ts.
- El-Neysaburîy, El-İmam el-Hafız Ebi’l-Hüsün bini Muslim bini el-Haccac el-Kureyşî el-Neysaburîy (261), *Sahih-i Muslim*, Şerikete Daru’l-Erkam b.Erkam Ebi’l-Erkam, Beyrut 1999/1419.
- En-Nablusî, Abdulğani en-Nablusî (1145/1732), “Taklid ve Telfik Konusunda Bir İnceleme” , *D.E.Ü.İlahyat Fakültesi Dergisi*, Çvr. Yaşar, Ahmet, 11.Sayı, İzmir 1998.
- Erkol, Ahmet, Uluslararası Siirt Sempozyumu, “Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî ve Akaidu ’l-İman isimli esri” Birleşik Matbaa, İzmir 2007, s. 449-450.
- Er-Rafî, el-İmam Ebi’l-Kasım Abdulkerim b. Muhammed b.Abdulkerim er-Rafî el-Kuzeyni’l-Şâfiî (623/1226), *el-Â ’ziz Şerhi ’l-Veciz*, Darul Kutubi’l-İ’lmiyye, Beyrut 1417/1998.
- Er-Reşidî, Ahmed b. Abdirrazzak b. Muhammed b. Ahmed el-Meğribî er-Reşidî (1096), *Haşiyeti Nihayetu ’l-Muhtac İlâ Şerhi ’l-Minhac*, Daru’l-Fikir, Beyrut ts.
- Es-Semerkandî, Â’laeddin Muhammed es-Semerkandî (539), *Tuhfetu ’l-Fukahâ*, Daru’l-Kutubi’l-İ’lmiyye, Beyrut 1405/1984.
- Es-Seyyid bin Abdurrahman bin Muhammed b. Huseyn b. Ömer (v.?), *Buğiyetu ’l-musterşidin*, Dâru’l-marifet, Beyrut ts.
- et-Telhisu ’l-Fetevâi Be ’de ’l Eimmeti mine ’l-Ülemai ’l-Muteahhirin*, Dâru’l-marifet, Beyrut ts.
- el-Fetevayi ’l-Buğiyeye*, Dâru’l-marifet, Beyrut ts.

- Es-Sif'rdi, Eş-Şeyh Süleyman el-İsîrdi (1971/72), *en-Nuru's-Sabah fi âhkâmi'n-Nikâh*, Baskı y.y. , ts.
- Eş-Şâvirî, Eş-Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî (1974), *Nehcun'n-necah fi âhkâmîn'n-nikâh*, Basım yeri adı yok, 2011.
- Eş-Şeyh Süleyman Şeyhu'l-İslâm Zekeriyya'l-Ensârî (v.?), *el-Cemel Haşiyetu'l-Menhec*, Matbaâtu'l-Mustafa, Kuha, Mısır ts.
- Haşiyetu'l-Cemel*, matbaatu'l-Mustafa Kuha, Mısır ts.
- Eş-Şibrîmilîsi, Ebû'd-Diyâ Nureddin Ali bini Ali eş-Şibrîmilîsi, (h:1087), *Haşiyetu âla'l-Nihâyetu'l-Muhtac ila Şerhil Minhac*, Daru'l-Fikir, Mısır ts.
- Eş-Şîrvânî, eş-Şeyh Abdulhamid eş-Şîrvânî (1882/1300), *Havaşiy'i-Âlâ Tuhfeti'l-Muhtac bi Şerhi'l-Minhac*, Daru'l-Fikir, Basım y.y. , ts.
- Et-Dimyâtî, Es-Seyyid Ebi Bekr el-Meşhur'u-bi-seyyid el-Bekrî ibn'l-Ârifbillâh Şetâ et-Dimyâtî, *Îânet'u-tâlibîn*, Daru't-Turasu'l-Ârabiyyeh, Beyrut ts. , IV/ 86-89.
- Gazzâlî, Eş-Şeyh Muhammed bin Muhammed bin Muhammed Gazzâlî (505/1111), *el-Vesitu fil Mezheb*, Daru'l-İslâm, Basım y.y. , Birinci Basım 1997/1417,
- Gündüz, Mehmet Salih, *Şeyh Muhammed Emin El-Farukî'nin Hayatı ve Eserleri*, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Lisans Tezi, Diyarbakır 2007.
- Gündüz, Ömer, *Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî'nin Hayatı, Eserleri ve Âkidesi*, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Lisans Tezi, Diyarbakır 2005.
- Heyet, (Altuntaş, Halil ve Şahin, Muzaffer), *Kur'an-ı Kerim Meâli* T.D.V. , Yay. Ankara 2007,
- Heyet, (Apaydın, Yunus, Aydın, Akif, Bardakoğlu, Ali ve Çağırıcı, Mustafa), *İlmihal*, TDV Matbaâsı, Ankara 2007.
- Heyet, (Mustafa el-Hin, Mustafa el-Buğa ve Ali el-Şerbecî), *el-fikhu'l-Menheci Âlâ Mezhebi'l-İmam eş-Şâfî*, çev. Arslan Ali, Arslan Yayınları, İstanbul 1994,
- Heyet, (Şentürk, Lütfi ve Yazıcı, Seyfettin), *İslâm İlmihâli*, DİB. Yayınları Ankara 2009.
- İbni Abidin, Muhammed Emin, *Haşiyeyu Reddü'l-Muhtar*, basım y.y. ts.
- Reddu'l-Muhtâr*, Matbaatu'l-Mustafa el-Babî, Kahire ts.
- İbni Hacer, Şihabuddin Ahmed İbni Hacer, el-Mekkî el-Heytemî (974), *el-Fetevâyi'l-Kübra'l-Fıkhîyye*, el-Mektebetu'l-İlahiyyematbaatu Abdulmecid Ahmed Hafiy, Mısır ts.
- Et-Tuhfetu'l-Muhtac bi Şerrhi'l-Minhac*, Hayrsadır Yayınları Beyrut ts.
- İbni Mâce, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvînî (273/886), *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, II. , Nikâh, 46.

- İbni Manzur, Ebü'l -Fazl Cemâlüddin Muhammed b. Mükerrerem (771/1369), *Lisânü'l-Arap*, Yayinevi y. Beyrut 1990.
- İbni Rüşd Kadı Ebu'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Rüşd el-Hafîd (520/1126), *Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Müktesid*, Trc. Meylânî, Ahmed, Beyan Yayınları, İstanbul 1991.
- İbni Ziyad (v.?), *Gâyetu't-Tehlisi'l-Murad min Fetevâyi'l-İbni Zyad*, Basım y.y. ts.
- İmam Nevevi, İmam Muhyiddin Ebûzekeriya Yahya b. Şeref en-Nevevi (676) *er-Ravdatu't-Talibin*, Dare Kutubu'l-Îlmiyyeti, Beyrut 2003/1423.
- el-Minhac*, Dare Kutubu'l-Îlmiyyeti, Lübnan/Beyrut 2003/1423.
- Kal'aci, Muhammed Revvâs Kuneybî Hamid Sadık, *Mu'cemu Luğati'l-Fukahâ*, Yayinevi y. , Beyrut 1985/1405.
- Karaman, Hayreddin, *İslâm Işığında Günün Meseleleri*, Fatih Ofset, İstanbul 1992.
- Anahatlarıyla İslâm Hukuku*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000.
- Mukayeseli İslâm Hukuku*, İz Yayıncılık, İstanbul 2006.
- Kaya, Eyyüp Said, "Telfik" , *DİA*, İstanbul 2011.
- "Taklîd" , *DİA*, İstanbul 2010.
- Köse, Saffet, "İslam Hukukuna Göre Evlenmede Velâyeti", İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sayı: 2, 2003.
- Kurtubî, Ebû Abdurrahman Bakî b. Mahled b. Yezîd el-Kurtubî (276/889) *Müsned*, Basım y.y. , ts.
- Muzeniy, İmam Ebi İbrahim İsmail b. Yahya b. İsmail el-Mesriyi'l-Muzeniy (264), *Muhtasarü'l-Muzeniy fi Furu'ş-Şâfiî*, Daru'l-Kutubi'l-Îlmiyye, Beyrut 1419/1998.
- Muvatta, Mâlik b. Enes (179), *el-Muvatta, Nikâh 5.*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn el-Kuşeyrî (261/861), *el-Camiû's-Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1982.
- Nesâî, Ebu Abdurrahman b. Şuayb (303.H), *es-Sünen*, İstanbul, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, V. Nikâh, 13.
- Remlî, Şemsuddin Muhammed bini Şehabeddin Ahmed bini Ahmed bini Hamzatu'r-Remlî (h.1004), *el-Fetevâi'r-Remlî Hâşiyetun âlal el-Fetevâ'l-Kübra'l-Fikhîyye*, Metbaatu Abdulmecid Ahmed Hafiy, Mısır ts.
- Nihâyetü'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhac*, Daru'l-Fikir, Beyrut ts.
- Suyûtî, Celâleddin es-Suyûtî (913/1505), *el-Â'mîl ve'l-Camiu'l-Kebir (eddâru'l-Mansur)*, Mektebetu-Dirasetu'l-İslâmiyye, Kahire 2003.
- Sabunî, Muhammed Ali, (Çvr. Taşkesenlioğlu, Mazhar), *Kur'an-ı Kerim'in Ahkâm Tefsiri*, Şamil Yayinevi, İstanbul 2004.
- Schwarz, Andreas B., *Aile Hukuku*, 2. Baskı, Basım y.y. , İstanbul 1946.

- Şafak, Ali, “İslâm Hukukunda Kaynaklar, İctihad, Müctehid, Mezheb, Taklid ve Telfik Meseleleri Üzerine bir Araştırma” , *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, 3.Sayı, Fasükül 1-2, Sevinç Matbaası, Ankara 1979.
- Şeyh Adnan Hakkı, *Nübzetün min Ahvâli eş-Şeyhh İbrahim Hakkı*, Dâr'n-Nu'man li'l-Ulûm, Dimeşk, ts.
- Şirbinî, Eş-Şeyh Muhammed Şurbinîyi'l-Hatib (977), *Haşiyetu bi Tuhfetu'l-Habib Âlâ Şerhi'l-Hatib*, Daru'l-Fikir, Basım y.y. 1401/1981.
- Oğuz, Mehmet Nezir, *İbrahim Hakkı ez-Zebari ve Tasavvuf Anlayışı*, (Ankara İlahiyat Fakültesi Lisans Tezi, Ankara 1995.
- Özdirek, Recep, “Cumhuriyet Döneminde Şırnak Bölgesinde Yaşayan Âlimlerin Fıkıhla İlgili Eserlerinin Değerlendirilmesi”*Ululararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu*, (14-16 Mayıs 2010, editör, Doru, M.Nesim, Şırnak 2010), s. 707-722.Mrk Baskı ve Tan. Hiz. Ankara 2010.
- “Cumhuriyyet Dönemi Cizre Bölgesi Din Âlimleri” , *Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre* (Uluslararası Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre Sempozyumu (14-15 Nisan 2012) Bildirileri), Editör, Doru, M.Nesim, İstanbul 2012, s. 223-238.
- Tirmizî, Ebi İsa Muhammed b. İsa, (279/892), *el-Camiû's-Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul1992. V.,Mevâkıt, 13.
- Yaman, Ahmet, *İslam Aile Hukuku*, 3. bs. , Yediveren Yayınları Konya 2002.
- Yaşın, Abdullah, *Tarih Kültür ve Cizre*, Kuloğlu Matbaacılık, Ankara 2007.
- Yılmaz, İbrahim, *Yetki ve Sistem Açısından İslam Hukukunda Boşanma*, Lâçin Yay. Kayseri 2007.

İNTERNET KAYNAKÇASI

- <http://www.siirtliler-board.net/siirtli-unluler/20233-seyh-abdurrahman-es-saviri-hazretleri/>
- <http://www.evliyaullah.net/evliyalar/1066-evliya-SEYH-ABDURRAHMAN-ESSAVIRI-bilgi.html>. Erişim Tarihi: 08.09.2012, saat: 11.40
- <http://www.evliyaullah.net/evliyalar/1066-evliya-SEYH-ABDURRAHMAN-ESSAVIRI-bilgi.html>. Erişim Tarihi:08.09.2012, saat: 11.50.
- <http://www.evliyaullah.net/evliyalar/1066-evliya-SEYH-ABDURRAHMAN-ESSAVIRI-bilgi.html>. Erişim. (08.09.2012)
- <http://faculty.ksu.edu.sa/73454/default.aspx>.Erişim (23.09.2012)
- <http://www.siirtliler-board.net/siirtli-unluler/20233-seyh-abdurrahman-es-saviri-hazretleri/> erişim. (08.09.2012)
- <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10909> (08. 02. 2013)
- <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/s/i/sitan-tur.pdf> (çocukları ortada kalması durumu (10.02.2013)

<http://www.ezberim.biz/ask-and-sevgi/234881-2012-yilinin-birinci-donem-evlenme-ve/>(10.02.2013)

<http://www.hukuki.net/showthread.php?68059-ulkemizde-Evlenme-Bosanma-istatistikleri.> (10.02.2013)

http://www.ekodialog.com/Makaleler/ekonomik_refahin_batidaki_erozyonu.html (Avrupa da ki boşanma)(10.02.2013)

<http://www.kemalsayar.com/sayfalar.asp?s=158.> (10.02.2013)

<http://www.suleymaniyevakfi.org/arastirmalar/nikah-sozlesmesinde-veli.html> (22.01.2013)

<http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=14977&y.> Bkz. Karaman, Hayrettin, Yeni Şafak,

<http://www.suleymaniyevakfi.org/kutsanan-gelenek-vekurankur%E2%80%99an-ve-gelenege-gore-kucuklerin-evlendirilmesi-meselesi.html> (22.01.2013).

e-mail; Sapan, Süheyl, *Şeyh İbrahim Hakki el-Cezeri*, 13.09.2012 saat 11:40.

KİŞİSEL GÖRÜŞME KANAKÇASI

- Aygan, Fadıl, Kişisel Görüşme, (Şırnak Üniv. İlahiyat Fak. Kelam Anabilim Dalı Öğrt. ÜyesiYrd. Doç. Dr. ‘dur. Şeyh eş-Şâvirî’nin yeğenidir.) Şırnak, 11.02.2013)
- Gündüz, Muhammed Muslih, Kişisel Görüşme (Şeyh Abdurrahman eş-Şâvirî’nin oğludur.) Siirt, 28.02.2013.
- Gündüz, Muhammed Muhdi, Kişisel Görüşme, (Şırnak nv. İlahiyat Fak. Din eğitimi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisidir.(eş-Şâvirî’nin torunu, Şeyh Muhammed Muhlis’in oğlu olup, Şeyh Muhammed Faik’in yeğenidir.), Siirt, 09.02.2013)
- Gündüz, Mehmet Salih, Kişisel Görüşme, (Şeyh Muhammed Emin el-Farukî’nin torunudur.) Siirt, 11.02.2013
- NAS, Molla *Ömer Hoca Efendi*, Kişisel Görüşme, (İl Müftülüğü/Hacı Şükrü Geliş Erkek Kur’an Kursu öğreticisidir.) Şırnak, 07. 02. 2013).
- Sapan, Süheyl, Kişisel Görüşme, (Türkiye vatandaşı Şeyh İbrahim Hakkı el-Cezerî’nin oğludur. Riyad Kral Suud Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih BölümüDoç. Dr. ‘dur.), Email ve telefon görüşmesi,13.09.2012.
- Gündüz, Ömer, Kişisel Görüşme, (Şeyh eş-Şâvirî’nin torunu), Siirt, 11. 02. 2013).

ÖZGEÇMİŞ

Sabit SABUNCU, 05.11.1969'da Şınak İli Cizre İlçesi'nde dünyaya geldi. İlköğrenim hayatına Cizre'de başlayıp, 1988' de Cizre Lisesinden mezun oldu. 1980/1990' da Cizre çevresindeki medreselerde dini/ilmi dersler tahsil etmiştir. 1990'da Şırnak Valiliği tahrirat katıblığı (V.H.K.İ.) kadrosuna açıktan atandı. 1991' de fark derslerini vererek Siirt İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. 1992'de Şırnak Valiliği'ndeki görevinden ayrılarak, Cizre Müftülüğü merkez Hacızakir Camii imam-hatipliğine naklen atandı. 1996'da Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesinde Lisansını tamamladı. 1996/2007 yılları arasında, başta Cizre İmam Hatip Lisesinde meslek dersleri, diğer okullarda da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine girdi. 2002'de Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İktisadi ve İdari Programlar Bölümü'nün İlahyat Önlisansını tamamladı. 2006'da görevde bulunduğu imam-hatiplik görevinden 'Kendi İsteyiyle Emekli Olma Yasası'ndan yararlanarak emekliğe ayrıldı. Evli ve beş çocuk babasıdır.